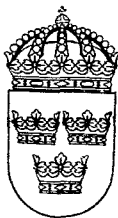


SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK  
BYGGNADSVVERKSAMHET OCH BOSTADSFÖRHÅLLANDEN



# BOSTADSRÄKNINGEN

DEN 1 NOVEMBER 1960

III

REDOGÖRELSE FÖR BOSTADSRÄKNINGENS  
RESULTAT

SCBs BIBLIOTEK  
77. 07 22  
ÖREBRO

KUNGL. BOSTADSSTYRELSEN

---

STOCKHOLM 1966

## INLEDNING TILL

### **Folk- och bostadsräkningarna 1860-1990**

Folkräkningar utfördes under perioden 1860-1900 vart tionde år och publicerades i "Bidrag till Sveriges officiella statistik. A, Befolkningsstatistik (BiSOS A)". Dessa är digitaliserade och finns på adressen:  
<http://www.scb.se/BiSOS>

Därefter har resultaten från räkningarna ingått i serien Sveriges officiella statistik (SOS).

1910 till 1930 genomfördes räkningen vart tionde år och därefter vart femte år med undantag för 1955. Publikationerna har t o m 1960 benämnts Folkräkningen.

De allmänna bostadsräkningarna utfördes 1912-1914, 1920, 1933, 1945 och 1960. År 1945 bar titeln "Bostäder och hushåll".

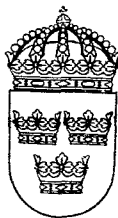
1965 till 1990 ägde Folk- och bostadsräkningen rum vart femte år.

Bostadsräkningen den 1 november 1960. III, Redogörelse för bostadsräkningens resultat = Housing census 1960. III, The results of the housing census.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:se:scb-fob-1960\_b3

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK  
BYGGNADSVVERKSAMHET OCH BOSTADSFÖRHÅLLANDEN



# BOSTADSRÄKNINGEN

DEN 1 NOVEMBER 1960

III

REDOGÖRELSE FÖR BOSTADSRÄKNINGENS  
RESULTAT

SCBs BIBLIOTEK  
77. 07 22  
ÖREBRO

KUNGL. BOSTADSSTYRELSEN

---

STOCKHOLM 1966

OFFICIAL STATISTICS OF SWEDEN  
CONSTRUCTION AND HOUSING

---

HOUSING CENSUS  
1960

III

THE RESULTS OF THE HOUSING CENSUS

THE NATIONAL HOUSING BOARD

CIVILTRYCK

---

*Stockholm 1966*

9730

## Förord

Bostadsstyrelsen framlägger härmed den tredje delen av redogörelsen för 1960 års bostadsräkning. I denna har bostadsräkningens huvudresultat sammanställts och kommenterats. Vidare lämnas en redogörelse för den kontrollundersökning som företogs i samband med totalräkningen. Kapitel 7—13 har utarbetats av byrådirektör Lillemor Landström och övriga kapitel av byråchef Gustaf Holmstedt. Den slutliga redigeringen har utförts inom styrelsens planeringsbyrå.

Stockholm den 12 maj 1966.

BERTIL SÄNNÅS

*Magnus Elison*

RÄTTELSER OCH FÖRTYDLIGANDEN

TABELLER	Sid.	Textrad i förspalten	Kol.	Står nu	Skall vara
30	Tablå	I % av 1945	6	+85	+60
34	Tab. 5.4	Samtliga tätorter	8	6	4
36	Tablå	Tätorter	2	6	4
37	Tab. 5.6	A. a) i enfamiljshus	2	175	75
		A. a) i övriga hus	4	23	33
		B. a) i övriga hus	1	332	232
51	Tab. 7.7	Kvinnor, förut gifta, 55—64	3	7	1
65	Tab. 9.3	1+r, 1k, 1+rkv, 1960	2	68	70
73	Tab. 10.4	Förspalten, rad 1	—	gifta män	Ogifta män
80	Tab. 12.3	Barnhushåll, 3 boende	3	92	42
86	Tab. 12.12	Samtliga barnhushåll	2	38	37
87	Tab. 12.13	Samtliga barnhushåll	1	40	37
89	Tab. 13.2	Socio-ekonomisk grupp 1	2	66	6
		Socio-ekonomisk grupp 2	6	10	20
90	Tab. 13.4	Socio-ekonomisk grupp 1	5	32	22
92	Tab. 14.2	»Schweiz»	3	83	73

Tab. 4.4, 6.6, 11.1, 11.2, 11.3, 12.5, 12.6, 12.7, 12.11, 13.4: Procentfördelningarna innefattar inte lägenheter eller hushåll, för vilka uppgift saknas, vilket är orsaken till att summan av procentsiffrorna i flertalet fall något understiger 100.

TEXT	Sid.	Står nu	Skall vara
34	Högra spalten, första stycket, rad 4	34	24
78	Not längst ner på sidan, sista raden	Avsnitt 1	Kap. 2
105	Vänstra spalten, andra stycket, rad 7	2, 3	3, 4
64	Vänstra spalten, andra stycket, rad 5: Tabellhänvisningen skall utgå		
84	Högra spalten, tredje stycket: Genom ett redigeringsfel har några rader för mycket kommit med. Tredje meningen — »Även i tätorterna som helhet är trångboddheten något mindre utbredd än i glesbygderna» — skall fortsätta: »om man ser till samtliga barnhushåll (19 resp. 17 %)». Fjärde och femte meningen skall utgå.		

## Innehållsförteckning

## Contents

Text	Sid.	Text	Page
Engelsk översikt .....	XIV	Summary in English .....	XIV
Svensk-engelsk ordlista .....	XV	Swedish-English vocabulary .....	XV
<b>I. Inledning .....</b>	<b>1</b>	<b>I. Introduction .....</b>	<b>1</b>
<b>Kap. 1. Bostadsräkningens tillkomst och utförande .....</b>	<b>1</b>	<b>Chapter 1. The initiation and performance of the Housing Census .....</b>	<b>1</b>
1.1. Tidigare bostadsräkningar .....	1	1.1. Earlier Housing Censuses .....	1
1.2. Tillkomsten av 1960 års bostadsräkning .....	1	1.2. The initiation of the Housing Census of 1960 .....	1
1.3. Bostadsräkningens syfte och innehåll .....	2	1.3. The purpose and contents of the Housing Census .....	2
1.4. Samordningen mellan bostadsräkningen och folkräkningen ..	3	1.4. The co-ordination of the Housing Census and the Census of the Population ..	3
1.5. Förberedelsearbete, insamlingsförfarande och bearbetning ...	3	1.5. Preparatory work, data collecting and processing ....	3
1.6. Bostadsräkningens omfattning	4	1.6. The extent of the Housing Census .....	4
1.7. Redovisningen av totalräkningens resultat .....	5	1.7. Presentation of the results of the Housing Census .....	5
<b>Kap. 2. Definitioner och förklaringar ..</b>	<b>7</b>	<b>Chapter 2. Definitions and explanations</b>	<b>7</b>
2.1. Bostädernas art .....	7	2.1. The kind of dwellings .....	7
2.2. Bostädernas indelning efter fastighetstyp, hustyp, ägare och upplåtelseform .....	8	2.2. The dwellings by type of real estate, type of house, owner and form of tenure ..	8
2.3. Avgränsningen mellan bostadslägenheter .....	9	2.3. The definition of dwellings	9
2.4. Lägenheternas utrymmen, utrustning och kvalitet .....	9	2.4. The space, equipment and quality of the dwellings .....	9
2.5. Bostadslägenheternas utnyttjande .....	10	2.5. The utilization of the dwellings .....	10
2.6. Hushållen och deras sammansättning .....	11	2.6. The households and their structure .....	11
2.7. Jämförelser med tidigare bostadsräkningar .....	13	2.7. Comparison with earlier Housing Censuses .....	13
<b>II. Bostadsbeståndet .....</b>	<b>15</b>	<b>II. The Housing stock .....</b>	<b>15</b>
<b>Kap. 3. Bostadslägenheternas antal samt fördelningen på hustyper och hus av olika ålder .....</b>	<b>15</b>	<b>Chapter 3. The distribution of the dwellings by type of house and houses of different age</b>	<b>15</b>
3.1. Antalet bostadslägenheter .....	15	3.1. The number of dwellings ..	15
3.2. Lägenheter i olika hustyper och i hus av olika storlek .....	16	3.2. Dwellings in houses of different type and size .....	16
3.3. Lägenheter efter husens byggnadsår .....	19	3.3. Dwellings by year of construction .....	19

	Sid.		Page
	3.4. Bostadsbyggandet 1946—1960	20	3.4. The construction of dwellings 1946—1960 . . . . . 20
	3.5. Lägenhetsavgången 1946—1960	23	3.5. The decrease of the dwelling stock 1946—1960 . . . . . 23
Kap. 4.	Bostadslägenheternas storlek	25	Chapter 4. The size of the dwellings . . . . . 25
4.1.	Lägenheternas storlek i olika ortsgrupper och hustyper . . . . .	25	4.1. The size of the dwellings in different cost-of-living zones and types of houses . . . . . 25
4.2.	Lägenheternas storlek i hus av olika ålder . . . . .	27	4.2. The size of the dwellings in houses of different age . . . . . 27
4.3.	Lägenheternas storlek i bostadsbeståndet olika år . . . . .	28	4.3. The size of the dwellings in the housing stock . . . . . 28
Kap. 5.	Bostadslägenheternas utrustning och kvalitet . . . . .	30	Chapter 5. The equipment and quality of the dwellings . . . . . 30
5.1.	Lägenheternas utrustning . . . . .	30	5.1. The equipment of the dwellings . . . . . 30
5.2.	Lägenheternas kvalitet . . . . .	32	5.2. The quality of the dwellings . . . . . 32
5.3.	Anläggning för och kontroll av dricksvatten i bostäderna . . . . .	38	5.3. The establishment for and the control of drinking water in the dwellings . . . . . 38
Kap. 6.	Bostadslägenheternas ägare och upplåtelseformer . . . . .	39	Chapter 6. Owners and forms of tenure of the dwellings . . . . . 39
6.1.	Lägenheternas ägare . . . . .	39	6.1. The owners of the dwellings . . . . . 39
6.2.	Bebodda och obebodda lägenheter . . . . .	40	6.2. Occupied and non-occupied dwellings . . . . . 40
6.3.	Bebodda lägenheter efter upplåtelseform . . . . .	44	6.3. Occupied dwellings by forms of tenure . . . . . 44
III.	Bostadshushåll och boendeförhållanden . . . . .	46	III. The households and their housing conditions . . . . . 46
Kap. 7.	Hushållen och bostadsföreståndarna . . . . .	46	Chapter 7. The households and the heads of household . . . . . 46
7.1.	Bostadsfolkmängden i relation till den totala folkmängden . . . . .	46	7.1. The members of the households in relation to the total population . . . . . 46
7.2.	Bostadsföreståndarnas kön, civilstånd och ålder . . . . .	46	7.2. Sex, civil status and age of the heads of household . . . . . 46
7.3.	Hushållskvoter . . . . .	49	7.3. Headship rates . . . . . 49
7.4.	Utvecklingen sedan 1945 . . . . .	53	7.4. The development since 1945 . . . . . 53
Kap. 8.	Hushållens storlek och sammansättning . . . . .	54	Chapter 8. The size and structure of the households . . . . . 54
8.1.	Hushållens storlek . . . . .	54	8.1. The size of the households . . . . . 54
8.2.	Hushåll med olika antal barn . . . . .	56	8.2. Households with different number of children . . . . . 56
8.3.	Utvecklingen sedan 1945 . . . . .	58	8.3. The development since 1945 . . . . . 58
Kap. 9.	Bostadshushållen och bostadsutrymmet . . . . .	60	Chapter 9. The households and the dwellings space . . . . . 60



	Sid.		Page
9.1. Hushållstyper och lägenhetsstorlek .....	60	9.1. Types of households and size of dwelling .....	60
9.2. Antalet boende i olika lägenhetstyper .....	64	9.2. The number of occupants in different types of dwellings	64
9.3. Boendetäthet .....	65	9.3. The density of occupation .	65
9.4. Trångboddhet .....	68	9.4. Overcrowding .....	68
Kap. 10. Hushåll och hustyper .....	70	Chapter 10. Households and types of houses .....	70
10.1. Hushållens fördelning efter hustyp .....	70	10.1. The households by type of house .....	70
10.2. Boendetäthet och trångboddhet i olika hustyper .....	72	10.2. The density of occupation and overcrowding in different types of houses .....	72
Kap. 11. Hushållen och bostädernas utrustningsstandard .....	74	Chapter 11. The households and the equipment of the dwellings	74
Kap. 12. Bostadsstandarden för hushåll med barn .....	77	Chapter 12. The standard of dwellings for households with children	77
12.1. Lägenheternas storlek .....	78	12.1. The size of the dwellings . .	78
12.2. Boendetäthet .....	81	12.2. The density of occupation	81
12.3. Lägenheternas ålder och utrustning .....	81	12.3. The age and equipment of the dwellings .....	81
12.4. Trångboddhet .....	84	12.4. Overcrowding .....	84
12.5. Lägenheternas fördelning på hustyper .....	87	12.5. The dwellings by type of house .....	87
Kap. 13. Bostadsstandarden i olika socio-ekonomiska grupper .....	87	Chapter 13. The standard of dwellings in in different socio-economic groups .....	87
Kap. 14. Bostadsstandarden i Sverige och andra länder .....	91	Chapter 14. The housing standard in Sweden and other countries	91
14.1. Utrymmesstandarden .....	91	14.1. The space of the dwellings	91
14.2. Utrustningsstandard och kvalitet .....	93	14.2. Equipment and quality . . .	93
IV. Kontrollundersökningen och dess resultat .....	95	IV. The Control Study and its results . . .	95
Kap. 15. Undersökningens syfte, uppläggning och utförande .....	95	Chapter 15. The purpose, planning and processing .....	95
15.1. Undersökningens syfte .....	95	15.1. The purpose of the Study . .	95
15.2. Intervjuformuläret .....	95	15.2. The interview questionnaire	95
15.3. Urvalet .....	96	15.3. The sample .....	96
15.4. Fältarbetet .....	97	15.4. The field work .....	97
15.5. Bortfall .....	97	15.5. The non-response .....	97
15.6. Bearbetning .....	97	15.6. The processing .....	97
15.7. Kontrollen av tillförlitligheten i totalräkningens resultat .....	98	15.7. The check of the reliability of the Census .....	98
15.8. Redovisning av resultaten . . .	99	15.8. Presentation of the results	99
Kap. 16. Felet i redovisningen av lägenhetsstorleken .....	99	Chapter 16. Errors regarding the size of the dwellings .....	99

## VIII

	Sid.		Page
16.1. Felet i fördelningen efter lägenhetsstorlek .....	99	16.1. Error in the distribution of the dwellings by size.....	99
16.2. Felet i redovisat rumsantal....	101	16.2. Error in the number of rooms .....	101
16.3. Orsaker till felaktigt angivet rumsantal .....	101	16.3. Causes of errors in the number of rooms.....	101
Kap. 17. Felen i redovisningen av lägenheternas utrustning och kvalitet .....	102	Chapter 17. Errors regarding the equipment and quality of the dwellings.....	102
17.1. Felen i redovisningen av lägenheternas utrustning .....	102	17.1. Errors regarding the equipment of the dwellings....	102
17.2. Felen i redovisningen av lägenheterna på kvalitetsgrupper... ..	104	17.2. Errors regarding the distribution of the dwellings by »quality groups» .....	104
Kap. 18. Jämförelser av olika hushållsbegrepp .....	105	Chapter 18. Comparison between different kinds of households....	105
18.1. Jämförelser mellan bostadshushåll och boendehushåll .....	106	18.1. Comparison between »dwelling households» and »households of occupants»	106
18.2. Jämförelser mellan bostadshushåll och matlagshushåll.....	107	18.2. Comparison between »dwelling households» and »meal households» (See page XIV)	107
Bil. 1. ....	109	Appendix 1.....	109
Bil. 2. ....	110	Appendix 2.....	110

## Tabeller

3.1. Lägenhetsbeståndet i olika ortsggrupper åren 1960 och 1945.....	15
3.2. Lägenheterna efter husstorlek.....	16
3.3. Lägenheter i flerfamiljshus fördelade efter antal våningsplan i huset..	17
3.4. Lägenheter i flerfamiljshus byggda under olika perioder fördelade efter antal lägenheter i huset. Hela riket	18
3.5. Lägenheter i flerfamiljshus byggda under olika perioder fördelade efter antal våningsplan i huset. Hela riket	19
3.6. Lägenheter efter byggnadsperiod..	20
3.7. Antal lägenheter i hus byggda 1951—1960 enligt bostadsräkningen (Br) och enligt bostadsbyggnadsstatistiken (Bos) .....	21

## Tables

3.1. The stock of dwellings in different areas 1960 and 1945 .....	15
3.2. Dwellings by size of house.....	16
3.3. Dwellings in multi-family houses by number of storeys .....	17
3.4. Dwellings in multi-family houses constructed during different periods by number of dwellings in the house. The whole country .....	18
3.5. Dwellings in multi-family houses constructed during different periods by number of storeys in the house. The whole country.....	19
3.6. Dwellings by construction period..	20
3.7. Number of dwellings in houses constructed 1951—1960 from the Housing Census (Br) and from the Housing Construction statistics (Bos) .....	21

	Sid.		Page
3.8. Antal lägenheter i hus byggda 1951—1960 efter hustyp och lägenhetsstorlek enligt bostadsräkningen (Br) och enligt bostadsbyggnadsstatistiken (Bos) .....	23	3.8. Number of dwellings in houses constructed 1951—1960 by type of house and size of dwelling according to the Housing Census (Br) and the Housing Construction statistics (Bos). .....	23
4.1. Lägenheter efter rumsantal .....	26	4.1. Dwellings by number of rooms.....	26
4.2. Antal rumsenheter per 100 lägenheter i olika hustyper och ortsggrupper.....	26	4.2. Number of rooms per 100 dwellings in different types of houses and different areas .....	26
4.3. Lägenheter i hus byggda under olika perioder fördelade efter storlek. Hela riket .....	27	4.3. Dwellings in houses constructed during different periods by size. The whole country .....	27
4.4. Lägenheter av olika storlek fördelade efter byggnadsperiod.....	28	4.4. Dwellings of different sizes by construction period.....	28
4.5. Lägenheternas fördelning efter storlekskategori enligt bostadsräkningarna 1912/15, 1920, 1924, 1939 och 1945. 49 gemensamma orter.....	29	4.5. Dwellings by size from the Housing Censuses of 1912/15, 1920, 1924, 1939 and 1945. 49 common to all the censures .....	29
4.6. Lägenheternas fördelning efter storlekskategori åren 1945 och 1960....	29	4.6. Dwellings by size 1945 and 1960...	29
5.1. Lägenheternas utrustning åren 1960 och 1945 .....	31	5.1. Equipment of dwellings 1960 and 1945.....	31
5.2. Lägenheternas utrustning i olika ortsggrupper och hustyper.....	32	5.2. Equipment of dwellings in different areas and types of houses.....	32
5.3. Lägenheter efter utrustning i olika lägenhetstyper.....	33	5.3. Dwellings by equipment in different types of dwellings.....	33
5.4. Lägenheterna fördelade på kvalitetsgrupper i olika ortsggrupper....	34	5.4. Dwellings by »quality groups» in different areas .....	34
5.5. Lägenheter i olika hustyper, åldersgrupper, lägenhetstyper och upplåtelseformer fördelade på kvalitetsgrupper.....	35	5.5. Dwellings in different types of houses, age groups, types of dwellings and forms of tenure by »quality group» .....	35
5.6. Lägenheter A) utan vatten och/eller avlopp och B) utan centralvärme..	37	5.6. Dwellings A) without piped water and/or drains and B) without central heating. ....	37
5.7. Hushåll i lägenheter med vattenledning efter anläggningens art och förekomsten av kontroll av dricksvattnet .....	38	5.7. Households in dwellings with piped water by kind of establishment for and the presence of control of drinking water .....	38
6.1. Lägenheternas fördelning efter ägare och hustyp .....	40	6.1. Dwellings by owner and type of house .....	40
6.2. Lägenheternas fördelning efter ägare och hustyp 1960 och 1945.....	41	6.2. Dwellings by owner and type of house 1960 and 1945 .....	41
6.3. Lägenheter efter utnyttjande .....	42	6.3. Dwellings by utilization .....	42
6.4. Bebodda, upplåtna men obebodda samt lediga lägenheter fördelade efter byggnadsår, lägenhetsstorlek och kvalitetsgrupp .....	42	6.4. Occupied, tenured but unoccupied and vacant dwellings by year of construction, size of dwelling and »quality group» .....	42

	Sid.		Page
6.5. Bebodda lägenheter fördelade efter upplåtelseform . . . . .	44	6.5. Occupied dwellings by form of tenure . . . . .	44
6.6. Bebodda lägenheter med olika upplåtelseform fördelade efter storlek och kvalitetsgrupp. Hela riket . . . . .	45	6.6. Occupied dwellings with different forms of tenure by size and »quality group». The whole country . . . . .	45
7.1. Folkmängden fördelad efter hushållstillhörighet . . . . .	46	7.1. Population by household . . . . .	46
7.2. Bostadsföreståndarnas kön och civilstånd . . . . .	47	7.2. Sex and civil status of the heads of household . . . . .	47
7.3. Bostadsföreståndarnas ålder . . . . .	47	7.3. Age of the heads of household . . . . .	47
7.4. Bostadsföreståndarnas fördelning efter ålder inom olika köns- och civilståndsgrupper. Hela riket . . . . .	48	7.4. Heads of household by age within different sex and civil status groups. The whole country . . . . .	48
7.5. Bostadsföreståndarnas fördelning efter kön och civilstånd inom olika åldersgrupper. Hela riket . . . . .	48	7.5. Heads of household by sex and civil status within different age groups. The whole country . . . . .	48
7.6. Procent bostadsföreståndare bland män och kvinnor inom olika civilståndsgrupper (hushållskvoter). Hela riket . . . . .	49	7.6. Heads of household, %, among men and women within different civil status groups (headship rates). The whole country . . . . .	49
7.7. Folkmängden (20 år och däröver) efter kön, civilstånd och ålder samt efter hushållsställning. Hela riket . . . . .	51	7.7. Population (20 years and more) by sex, civil status and age and by kind of the household. The whole country . . . . .	51
7.8. Procent bostadsföreståndare inom olika köns-, ålders- och civilståndsgrupper (hushållskvoter) . . . . .	52	7.8. Percent heads of household within different sex-, age- and civil status groups (headship rates) . . . . .	52
8.1. Hushåll med bostadsföreståndare av olika civilstånd, kön och ålder fördelade efter hushållens storlek. Hela riket . . . . .	55	8.1. Households with heads of household of different civil status, sex and age by size of the households. The whole country . . . . .	55
8.2. Hushåll med bostadsföreståndare av olika civilstånd, kön och ålder fördelade efter antal barn under 16 år. Hela riket . . . . .	57	8.2. Households with heads of household of different civil status, sex and age by number of children under 16 years of age. The whole country . . . . .	57
8.3. Hushållen fördelade efter storlek 1945 och 1960 . . . . .	59	8.3. Households by size 1945 and 1960 . . . . .	59
8.4. Hushållen fördelade efter antal barn under 16 år 1945 och 1960 . . . . .	60	8.4. Households by number of children under 16 years of age 1945 and 1960 . . . . .	60
9.1. Hushåll av olika storlek fördelade efter lägenheternas storlek 1960 och 1945 . . . . .	61	9.1. Households of different size by size of dwellings 1960 and 1945 . . . . .	61
9.2. Bostadsföreståndare av olika kön, civilstånd och ålder fördelade efter lägenheternas storlek. Hela riket . . . . .	63	9.2. Heads of households of different sex, civil status and age by size of dwellings. The whole country . . . . .	63
9.3. Lägenheter av olika storlek fördelade efter antal boende 1960 och 1945. Hela riket . . . . .	65	9.3. Dwellings of different size by number of occupants 1960 and 1945. The whole country . . . . .	65

	Sid.		Page
9.4. Lägenheter av olika storlek fördelade efter bostadsföreståndarens kön och civilstånd. Hela riket.....	66	9.4. Dwellings of different size by sex and civil status of head of household. The whole country.....	66
9.5. Antal boende per 100 rumsheter i hushåll av olika storlek.....	66	9.5. Number of occupants per 100 rooms in households of different size.....	66
9.6. Antal boende per 100 rumsheter samt förekomst av trångboddhet i hushåll med bostadsföreståndare av olika kön, ålder och civilstånd.....	67	9.6. Number of occupants per 100 rooms and overcrowding in households with heads of household of different sex, age and civil status.....	67
9.7. Andel trångbodda hushåll, %, bland hushåll av olika storlek.....	69	9.7. Share of overcrowded households, %, among households of different size.....	69
9.8. Andel trångbodda hushåll, %, av hushåll boende i lägenheter av olika storlek.....	70	9.8. Share of overcrowded households, %, of households occupying dwellings of different size.....	70
10.1. Hushåll med olika antal boende fördelade efter hustyp. Hela riket....	71	10.1. Households with different number of occupants by type of house. The whole country.....	71
10.2. Andel hushåll, %, boende i enfamiljshus av hushåll med olika antal boende och med bostadsföreståndare av olika kön och civilstånd	71	10.2. Share of households, %, occupying one-family houses of households with different number of occupants and with heads of household of different sex and civil status.....	71
10.3. Hushåll med bostadsföreståndare av olika kön och civilstånd fördelade efter hustyp.....	72	10.3. Households with heads of household of different sex and civil status by type of house.....	73
10.4. Hushåll med bostadsföreståndare av olika kön, ålder och civilstånd fördelade efter hustyp. Tätorter med 2 000— inv. ....	73	10.4. Households with heads of household of different sex, age and civil status by type of house. Localities with 2 000— inhabitants.....	73
10.5. Hushållsstorlek, boendetäthet och trångboddhet i olika hustyper....	73	10.5. Size of household, density of occupation and overcrowding in different types of houses.....	73
11.1. Hushåll av olika storlek fördelade efter lägenheternas kvalitetsgrupp .	74	11.1. Households of different sizes by »quality group» of the dwellings... .	74
11.2. Hushåll med bostadsföreståndare av olika kön, ålder och civilstånd fördelade efter lägenhetens kvalitetsgrupp.....	75	11.2. Households with heads of household of different sex, age and civil status by »quality group» of the dwelling.....	75
11.3. Hushåll av olika storlek fördelade efter trångboddhet och lägenhetens kvalitetsgrupp.....	76	11.3. Households of different sizes by overcrowding and »quality group» of the dwelling.....	76
12.1. Hushåll med olika antal barn fördelade efter lägenheternas storlek 1960 och 1945.....	79	12.1. Households with different number of children by size of dwelling 1960 and 1945.....	79
12.2. Genomsnittlig hushållsstorlek för hushåll med olika antal barn.....	80	12.2. Average size of household for households with different number of children.....	80

	Sid.		Page
12.3. Barnhushåll och övriga hushåll av olika storlek fördelade efter lägenheternas storlek. Hela riket.....	81	12.3. Households with children and other households of different size by size of the dwellings. The whole country	81
12.4. Antal boende per 100 rumsenheter	81	12.4. Number of occupants per 100 rooms	81
12.5. Hushåll med olika antal barn fördelade efter lägenheternas byggnadsperiod. Hela riket .....	81	12.5. Households with different number of children by period of construction of the dwellings. The whole country	81
12.6. Barnhushåll och övriga hushåll fördelade efter lägenheternas byggnadsperiod .....	82	12.6. Households with children and other households by period of construction of the dwellings.....	82
12.7. Hushåll med olika antal barn fördelade efter lägenheternas kvalitetsgrupp .....	83	12.7. Households with different number of children by »quality group» of the dwellings .....	83
12.8. Andel trångbodda hushåll, %, bland hushåll med olika antal barn.....	84	12.8. Households in overcrowded dwellings, %, among households with different number of children.....	84
12.9. Andel trångbodda hushåll, %, bland hushåll av olika storlek och med olika antal barn. Hela riket.....	85	12.9. Households in overcrowded dwellings, %, among households of different size and with different number of children. The whole country	85
12.10. Andel trångbodda hushåll, %, bland hushåll boende i hus byggda olika år. Hela riket .....	85	12.10. Households in overcrowded dwellings, %, among households occupying houses constructed in different years. The whole country ...	85
12.11. Hushåll med olika antal barn fördelade efter trångboddhet och lägenhetens kvalitetsgrupp .....	86	12.11. Households with different number of children by overcrowding and »quality group» of the dwelling. The whole country .....	86
12.12. Hushåll med olika antal barn fördelade efter hustyp. Hela riket....	86	12.12. Households with different number of children by type of house. The whole country .....	86
12.13. Andel hushåll, %, boende i enfamiljshus .....	87	12.13. Share of households, %, occupying one-family houses .....	87
13.1. Hushåll efter bostadsföreståndarens socio-ekonomiska ställning .....	88	13.1. Households by socio-economic status of the head of the household....	88
13.2. Hushållen efter bostadsföreståndarens socio-ekonomiska ställning samt efter storlek. Hela riket.....	89	13.2. Households by socio-economic status of the head of the household and by size. The whole country.....	89
13.3. Hushållen efter bostadsföreståndarens socio-ekonomiska ställning samt efter lägenhetsstorlek. Boendetäthet och trångboddhet. Hela riket	89	13.3. Households by socio-economic status of the head of the household and by size of the dwelling. Density of occupation and overcrowding. The whole country .....	89
13.4. Hushållen efter bostadsföreståndarens socio-ekonomiska ställning samt efter lägenheternas kvalitetsgrupp. Hela riket .....	90	13.4. Households by socio-economic status of the head of the household and by »quality group» of the dwellings. The whole country.....	90
14.1. Bebodda lägenheter i vissa länder fördelade efter antal rumsenheter..	92	14.1. Occupied dwellings in certain countries by number of rooms.....	92

	Sid.		Page
14.2. Boendetätheten i vissa länder.....	92	14.2. The density of occupation in certain countries .....	92
14.3. Andelen lägenheter med olika slags bekvämligheter i vissa länder.....	93	14.3. Share of dwellings with different kind of comfort in certain countries	93
16.1. Klassificering av lägenheterna efter storlek enligt TR och KU.....	100	16.1. Classification of dwellings by size according to the Census and the Control Study.....	100
16.2. Nettofel med standardavvikelser i avseende på lägenhetsstorlek.....	100	16.2. Net errors with standard deviations regarding size of dwellings.....	100
17.1. Klassificering av lägenheterna efter utrustningarna enligt TR och KU..	103	17.1. Classification of dwellings by equipment according to the Census and the Control Study .....	103
17.2. Totala antalet i TR med avseende på olika utrustningsdetaljer felredovisade lägenheter i småhus och övriga hus i procent av antalet enligt KU.....	103	17.2. Total number of wrongly reported dwellings in small houses and other houses in the Census with regard to different details of equipment in percent of the total number according to the Control Study....	103
17.3. Nettofel med standardavvikelser i avseende på olika utrustningsdetaljer i lägenheterna.....	104	17.3. Net errors with standard deviations regarding different details of equipment in the dwellings.....	104
17.4. Nettofel med standardavvikelser..	105	17.4. Net errors with standard deviations	105
18.1. Klassificering av bostads- och boendehushåll efter storlek .....	107	18.1. Classification of dwelling households and households of occupants by size	107
18.2. Klassificering av bostads- och matlagningshushåll efter storlek.....	107	18.2. Classification of dwelling households and »meal households» by size. (See page XIV) .....	107

## Summary

The Housing Census refers to 1 November 1960 and was co-ordinated with a Census of the Population.

In this third part of the report the main results of the Housing Census have been grouped and commented. The first of the four main sections of the report contains certain definitions and an account of the planning and processing of the Housing Census. The second part discusses the housing stock and the third deals with the households and their housing conditions. The fourth section finally consists of an account of a control study made in connection with the Housing Census.

A »dwelling» is a room or a number of rooms with accessories in a permanent house, or in a structurally separated part of a house, intended for private habitation. The dwelling should have separate access to a street or to a common space within the house, e. g. a staircase-well.

Dwellings in schools, hospitals, department stores, factories etc. intended for private households (teachers, doctors etc.) are counted in the Housing Census but not collective housing units in hotels, boarding-houses, hospitals and other institutions. Summer houses and other rustic units are counted only if they are used as permanent residences.

If more than one half of a house, containing dwellings, is used for other than housing purposes, e. g. for offices, shops, hotels etc. it is called a »non-residential house».

An »occupied dwelling» means a dwelling which is occupied by persons officially registered as living in it.

A »non-occupied dwelling» means a dwelling disposed of by somebody being the owner of it, having rented it or for other reasons but in which nevertheless no persons are living or only persons officially registered as living somewhere else.

A »vacant dwelling» is neither an »occupied dwelling» nor a »non-occupied dwelling».

A »quality group» refers to a combination of different types of equipment.

Houses owned by »the community» means that they are owned by the State, county councils, communes, or communally controlled non-profit housing undertakings.

»Tenant ownership» means being member of a co-operative housing society.

A »household» is the person or the group of persons, related or unrelated, living and registered in one dwelling (dwelling household) »Household of occupants» is the person or group of persons who in fact live in a dwelling during the major part of the year. »Meal household» is the person or group of persons living in one dwelling who are regularly eating there together.

»Head of household» is the occupant who disposes of the whole dwelling being the owner of it, having rented it or for other reasons.

In a household of married couples the husband is always counted as the head.

»Household without head of household» means that none of the occupants disposes of the whole dwelling.

»Headship rate» for a population group with regard to age, sex and marital status means the ratio between the number of heads of household and the total number of persons in the group.

As »occupants» in a dwelling are counted all persons officially registered as living in it.

A dwelling is »overcrowded» if the number of its occupants exceeds two per room (exclusive of kitchen).

The »socio-economic groups» refer to a classification by profession and status in the profession for the economically active respectively inactive part of the population.



## Swedish-English vocabulary

anläggning	establishment	genomsnittlig	average
anställd	employee	gemensam	common
avlopp	drain, sewer	glesbygd	rural area
avloppsledning	drainage	hiss	elevator
avträde	closet	handel	commerce
bad eller duschrum	bathroom or shower-bath	handelsanställd	commercial employee(s)
barn	child(ren)	hela riket	the whole country
barnhushåll	household with children	hus	house(s)
bebodd	occupied	hushåll	household
bekvämlighet	convenience, comfort	hushållskvot	headship rate
boende	occupant	hushållstyp	type of household
bostadsbyggnadsstatistik	housing construction statistics	hustyp	type of house
bostadsföreståndare	head of household	hyresgäst	tenant
bostadshushåll	dwelling household	i	in
bostadsräkning	housing census	icke bostadshus	essentially non-residential house(s)
bostadsrättsinnehavare	holder of rights in tenant-owner's flat	industri	industry
byggnadsperiod	period of construction	jordbruk	agriculture
byggda	constructed	jordbrukare	farmer
byggnadsår	year of construction	kokvrå (kv)	kitchenette
centralvärme	central heating	kommun	commune
civilstånd	civil status	kommunal	municipal
dricksvatten	drinking water	kommunalt vattenverk	municipal waterworks
därav	of which	kontor	office
eget	private	kontroll	control
ej	not	kvalitetsgrupp	»quality group»
eller	or	kvinnor	women
elspis	electric range	kylskåp	refrigerator
enfamiljshus	one-family house(s)	kök (k)	kitchen
flerfamiljshus	multi-family house(s)	kön	sex
fria yrken	professions	landsbygd	rural districts and market towns
företagare	employer	landskommun	rural district
företagsledare	head of undertaking, manager	ledig	vacant
förekomst	occurrence	lägenhet	dwelling (unit)
förut gifta	widow(er), divorced	lägenhetsbestånd	stock of dwellings
förvärvsarbete	economically active person	lägenhetsstorlek	size of dwelling
gasspis	gas range	län	county
		matlagshushåll	»meal household» (see page XIV)
		med	with

XVI

men	but	tekniker	technician
militär	soldier	teknisk	technical
modern	modern	tidigare	earlier
män	men	tjänsteman	employee
nedanstående	the following	totalt	total
nettofel	net error	transport	transport
obebodd	unoccupied	trångbodda	living in overcrowded dwellings
ogift	unmarried		overcrowding
om	about	trångboddhet	two-family house(s)
område	area	tvåfamiljshus	locality
per	per	tätort	oven
procent	per cent	ugn	under
procenttal	percentage	under	data
rad- och kedjehus	one-family and two- family houses in rows (terraces)	uppgifter	form of tenure
	respectively	upplåtelseform	tenured
respektive	the whole country	upplåtna	equipment
riket	room	utrustning	utilization
rum (r)	room	utnyttjande	space
rumsenhet	unavailable	utrymme	hot water
saknas	service occupation	varmvatten	piped water
serviceyrke	waiters and waitresses	vattenledning	WC
serveringspersonal	forestry	wc	storey
skogsbruk	socio-economic groups	våningsplan	occupation
socio-ekonomiska grupper	kitchen range	yrke	age
spis	town(s)	ålder	year
stad (städer)	sum	år	owner
summa	standard deviation	ägarekategori	owner
standardavvikelse		ägare	other
		övriga	

# I. Inledning

## Kap. 1. Bostadsräkningens tillkomst och utförande

### 1.1. Tidigare bostadsräkningar

Statistiska uppgifter om bostäder och bostadsförhållanden erfordras för många olika ändamål. Främst är de av grundläggande betydelse för bostadspolitiken genom att bilda underlag för utformningen av denna politik och tjäna som utgångspunkt för planeringen av bostadsförsörjningen.

Den nuvarande bostadsstatistiken har sin upprinnelse i den senare delen av 1800-talet, då man började uppmärksamma bostadsfrågan som socialt problem och på skilda håll företog undersökningar om bostadsförhållandena för de mindre bemedlade. Från denna början växte bostadsstatistiken fram i samband med att den allmänna socialstatistiken utvecklades.

Bostadsstatistiken är sålunda i jämförelse med befolkningsstatistiken av tämligen sent datum. Den skiljer sig också i organisatoriskt avseende från den senare. Bostadsräkningarna har, trots räkningarnas stora betydelse för bostadspolitiken, ännu icke blivit till någon fast institution i den meningen, att de skall liksom folkräkningarna företas med jämna tidsmellanrum. De har förekommit mera sporadiskt och haft varierande uppläggning och omfattning.

De tidigaste bostadsräkningarna utfördes av enskilda kommuner, bl a Stockholm och Göteborg, under senare delen av 1800-talet. I och med att be-

hovet av mera allmän kartläggning av bostadssituationen i landet gjorde sig gällande, företogs statliga bostadsräkningar. Den första utfördes av socialstyrelsen åren 1912—14. Större bostadsräkningar har därefter företagits av socialstyrelsen åren 1920, 1933, 1939 och 1945. Bostadsräkningen 1945 avsåg hela landet, under det att tidigare bostadsräkningar har avsett ett urval av tätorter samt undantagsvis vissa landsbygdssområden.

### 1.2. Tillkomsten av 1960 års bostadsräkning

Bostadsstyrelsen, som fr o m 1949 t o m 1965 handhade den tidigare av socialstyrelsen förda statistiken över bostadsbyggandet, tog i mitten av 1950-talet upp frågan om anordnande av en ny bostadsräkning. Framställningar härom ingavs till Kungl. Maj:t såväl 1954 som 1955. Dessa framställningar föranledde emellertid icke någon åtgärd.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 juni 1957 förutsatte bostadsstyrelsen att bostadsräkning skulle komma till stånd år 1960 och samordnas med 1960 års folkräkning. Styrelsen hemställde om uppdrag att utarbeta en plan för en sådan bostadsräkning. Med anledning härav uppdrog Kungl. Maj:t i skrivelse den 27 juni 1957 åt styrelsen att i samråd med statistiska centralbyrån utarbeta och inkomma med förslag till en plan för en bostadsräkning år 1960.

Bostadsstyrelsen framlade i skrivelse den 1 oktober 1959 sitt förslag till plan för en bostadsräkning år 1960, samordnad med den folkräkning som då skulle företas. I statsverkspropositionen till 1960 års riksdag anmälde Kungl. Maj:t frågan om bostadsräkning år 1960, varvid styrelsens plan ansågs i huvudsak kunna godtagas. Kungl. Maj:ts förslag godtog av riksdagen, som anlog medel till ändamålet.

Bestämmelser om räkningarna och om mantalsskrivningen för år 1961 utfärdades dels i förordningen den 20 maj 1960 (nr 517) med särskilda bestämmelser om allmän folkräkning år 1960 m m, dels i kungörelsen den 20 maj 1960 (nr 518) med vissa bestämmelser rörande folk- och bostadsräkningarna år 1960 samt mantalsskrivningen för år 1961.

### 1.3. Bostadsräkningens syfte och innehåll

Behovet av en bostadsräkning gjorde sig framför allt gällande dels för bedömningen av resultaten av de bostadspolitiska åtgärderna, dels vid planeringen av bebyggelse och bostadsförsörjning såväl på riksplanet som lokalt i län och kommuner.

Eftersom uppgifter behövdes för varje enskild kommun och i vissa fall för ännu mindre områden på det lokala planet var det nödvändigt att en totalräkning företogs.

Ett stort antal önskemål framfördes från olika konsumenters sida beträffande räkningens innehåll och omfattning. Uppgifterna i räkningen begränsades emellertid av utrymmes- och andra skäl

till sådana som var av primär betydelse för ändamålet med räkningen.

En allmän hyresräkning samtidigt med bostadsräkning skulle enligt bostadsstyrelsens mening utgöra en allvarlig belastning. De härför erforderliga uppgifterna skulle medföra, att folk- och bostadsräkningsblanketten skulle få en orimligt stor omfattning, och utgöra en merbelastning på de kommunala granskningsorganen. Härigenom skulle bostadsräkningens resultat försenas. På grund härav ansåg bostadsstyrelsen det motiverat att en hyresräkning företogs fristående från bostadsräkning.

Uppgifterna till räkningen inhämtades i samband med mantalsskrivningen på två olika blanketter; fastighetsblankett samt folk- och bostadsräkningsblankett. Fastighetsblankett skulle lämnas av fastighetsägaren eller hans ställföreträdare för varje fastighet, varå bostadslägenheter fanns. Folk- och bostadsräkningsblankett skulle avlämnas för varje bostadslägenhet. Den ifylldes av lägenhetsinnehavaren ifråga om bebodd lägenhet och av fastighetsägaren när det gällde obebodd lägenhet. När fastigheten innehöll endast en bostadslägenhet, som beboddes av ägaren, lämnades uppgifterna om fastigheten på folk- och bostadsräkningsblanketten.

På fastighetsblanketten lämnades uppgifter om fastighetens adress, beteckning och ägare, om den var jordbruksfastighet eller annan fastighet samt varifrån dricksvattnet erhöles. För varje bostadshus på fastigheten skulle uppges byggnadsåret och antalet bostadslägenheter samt huruvida mer än halva huset upptogs av annat än bostadslägenheter. Beträffande flerfamiljshus skulle

lämnas uppgifter om antalet våningsplan och trappuppgångar samt förekomst av hiss. I en förteckning över samtliga bostadslägenheter på fastigheten skulle uppges lägenheternas storlek, för upplåtna lägenheter lägenhetsinnehavarens namn och i övriga fall att lägenheten ej var upplåten.

På folk- och bostadsräkningsblanketten skulle beträffande bostadslägenhet anges huruvida lägenheten begagnades av ägaren eller på vad sätt den var upplåten till lägenhetsinnehavaren, huruvida till lägenheten hörde kök, kokvrå eller kokskåp, totala antalet rum och det antal rum, som uteslutande nyttjades för annat än bostadsändamål, förekomst av vattenledning, avlopp, centralvärme, varmvatten, kylskåp, gasspis, elspis och badrum, typ av avträde, samt ifråga om badrum och avträde, huruvida detta var avsett även för annan bostadslägenhet.

På folk- och bostadsräkningsblanketten lämnades i övrigt uppgifter — delvis gemensamma för folkräkningen och bostadsräkningen — om samtliga i lägenheten boende, deras namn, hushålls- och familjeställning, födelseår, civilstånd, yrke och sysselsättning samt bilinnehav etc.

#### 1.4. Samordningen mellan bostadsräkningen och folkräkningen

Samordningen av bostadsräkningen med den samtida folkräkningen framstod såsom synnerligen betydelsefull såväl ur organisatorisk synpunkt som med hänsyn till behovet av data om de i lägenheterna boende. Den innebar att såväl insamlingen av uppgifterna som

granskning, kodning och bearbetning av materialet utfördes gemensamt för båda räkningarna.

Tidigare bostadsräkningar har i allmänhet företagits fristående från folkräkningarna. Detta kunde ske så länge intresset i första hand var knutet till behovet av hyresdata för dyrortsgrupperingsändamål. Sedan behovet av uppgifter för bostadspolitiken samt planeringen av bostadsförsörjning och bebyggelse kommit i förgrunden, framstod en samordning av folk- och bostadsräkningar som alltmär angelägen. Bostadsräkningen år 1945 var också i viss mån samordnad med folkräkningen samma år. Starka skäl talade för att samordningen vid 1960 års räkning blev ytterligare utbyggd. För planeringsändamål krävdes nämligen denna gång ingående undersökningar av olika befolkningsgruppers innehav av lägenheter och boendeförhållanden. Jämförelser mellan bostadsdata och data om befolkningens sammansättning kom därför att inta en central plats i programmet för bostadsräkningen.

#### 1.5. Förberedelsearbete, insamlingsförfarande och bearbetning

Såväl folk- som bostadsräkningen föregicks av ett omfattande förberedelsearbete. Bostadsstyrelsen hade samråd med olika myndigheter, sammanslutningar och enskilda ifråga om bostadsräkningens innehåll och omfattning och företog provundersökningar för att få erfarenheter för undersökningsblanketternas utformning och insamlingsarbetets organisation.

Inom Förenta Nationernas ram be-  
drevs ett omfattande förberedelsearbete  
för de folk- och bostadsräkningar som  
skulle utföras i olika länder omkring år  
1960. Bostadsstyrelsen och statistiska  
centralbyrån var representerade vid  
sammanträden i Genève med den arbets-  
grupp för folk- och bostadsräkningsfrå-  
gor, som tillsatts av den europeiska sta-  
tistikerkonferensen. Av arbetsgruppen  
framlades år 1959 ett detaljerat pro-  
gram för folk- och bostadsräkningar,  
vilket konferensen rekommenderade  
medlemsstaterna att tillämpa.<sup>1)</sup> Pro-  
grammet utgjorde en anpassning och  
utvidgning efter europeiska förhållan-  
den av de allmänna principer, som  
tidigare på världsnivå utformats av  
Förenta Nationernas statistiska kommis-  
sion.<sup>2)</sup>

Materialet till folk- och bostadsräk-  
ningen insamlades i samband med man-  
talskrivningen i oktober år 1960 och  
med utnyttjande av den för mantals-  
skrivningen bestående insamlingsorga-  
nisationen. De blanketter, som allmän-  
heten lämnade till folk- och bostadsräk-  
ningen, användes tillika vid mantals-  
skrivningen för år 1961. Uppgifterna i  
blanketterna skulle avse den 1 novem-  
ber 1960, som var mantalskrivnings-  
datum.

Enligt utfärdade bestämmelser ålåg  
det kommunerna att biträda vid insam-  
ling av uppgifterna till folk- och bo-

stadsräkningen. Därjämte hade de att  
svara för viss granskning och komplette-  
ring av uppgifterna och att utföra vissa  
andra arbetsuppgifter. Kommunens sty-  
relse kunde uppdra dessa arbetsupp-  
gifter åt särskilt granskningsorgan. Till  
ledning för de lokala gransknings-  
organens arbete utfärdade bostadsstyre-  
lsen och statistiska centralbyrån särskild  
instruktion och anordnade instruktions-  
kurser.

Efter avslutad lokal granskning in-  
sändes materialet till en för folk- och  
bostadsräkningen gemensam central,  
där materialet enligt samordnade rutiner  
först kodades — bostadsräkningens upp-  
gifter av bostadsstyrelsen och folkräk-  
ningens av statistiska centralbyrån —  
och sedan bearbetades i elektroniska  
datamaskiner av statistiska central-  
byråns maskincentral.

I en för bostadsräkningen och folk-  
räkningen gemensam volym lämnas en  
utförlig redogörelse för förberedelse-  
arbetet för räkningarna samt för organi-  
sationen och den centrala bearbet-  
ningen.

## 1.6. Bostadsräkningens omfattning

Bostadsräkningen omfattar fyra delar.

- 1) Totalräkning av bostadslägenheter,  
boende och hushåll.
- 2) Förtursbearbetning av ett urval av  
fastigheter för att på ett tidigt sta-  
dium kunna för hela riket redovisa  
vissa huvuddata från räkningarna.  
Urvalet omfattade 275 000 personer,  
3,7 % av totalbefolkningen, samt  
däremot svarande antal hushåll och  
lägenheter (se Statistisk tidskrift  
1962: 6).

<sup>1)</sup> European programme for national popula-  
tion censuses, Conf. Eur. Stats/WG. 6/81, och  
European programme for national housing  
censuses, Conf. Eur. Stats/WG. 6/82.

<sup>2)</sup> General principles and recommendations for  
national population censuses, Statistical pa-  
pers. Series M No 27, och General principles  
for a housing census, Statistical papers.  
Series M No 28.

- 3) Intervjuundersökning på urvalsbasis dels för inhämtande av vissa kompletterande informationer, dels för kontroll av de vid totalräkningen inhämtade uppgifterna (se kap. 15—18).
- 4) Urvalsbearbetningar inom befolkningsregistrets ram, vilket register omfattar personer födda den 15 i varje månad, för att belysa bostads- och hushållsdata för olika inkomstgrupper (redogörelse för denna bearbetning kommer att lämnas i en följande publikation, Bostadsräkningen 1960 del IV).

### 1.7. Redovisningen av totalräkningens resultat

Den fullständiga redovisningen av totalräkningen lämnas i ett antal råtabeller för varje enskild kommun och med uppdelning på enskilda tätorter med minst 200 invånare och glesbygd. Tre av tabellerna har även framställts för församlingar.

Två serier av råtabeller har framställts: ett allmänt program och ett tilläggsprogram.

Det allmänna programmet omfattar 9 tabeller och har framställts för samtliga kommuner, tätorter och glesbygdsdelar av respektive kommuner. Tilläggsprogrammet utgöres av 10 tabeller och har utarbetats för kommuner och tätorter med minst 8 000 invånare samt för ett antal kommuner, som gränsar intill dylika kommuner och tätorter. Såväl de i det allmänna programmet som de i tilläggsprogrammet ingående tabellerna har även framställts för länen och hela riket med uppdelning på samtliga tät-

orter, tätorter med 200—1 999 invånare respektive 2 000 invånare och däröver, glesbygd, städer och landsbygd.

Två i det allmänna programmet ingående tabeller har framställts för speciella ändamål. Den ena belyser förekomsten av vattenledning i bostäderna och kontrollen av vattenledningsvatten och har framställts för medicinalstyrelsens hälsovårdsbyrå, den andra avser åldringarnas bostäder och deras kvalitet och har framställts för socialstyrelsens socialvårdsbyrå.

Samtliga råtabeller har framställts i fem exemplar. Varje kommun har tillställts ett exemplar av de råtabeller som avser kommunen ifråga och varje länsstyrelse råtabellerna för länet och dess kommuner. Av samtliga tabeller finns exemplar förvarade hos bostadsstyrelsen.

Utöver de i de båda programmen ingående råtabellerna har även utarbetats ett antal specialtabeller och ett antal mera detaljerade tabeller.

Fyra råtabeller har sålunda framställts för arbetsmarknadsstyrelsen med uppdelning på dess A-regioner. För lantbruksstyrelsen och jordbruksutredningen har framställts tre råtabeller med redovisning av vissa huvuduppgifter om lägenheter och hushåll på naturliga jordbruksområden.

Vissa kommuner, framför allt större städer, har på egen bekostnad låtit föranstaltia om en redovisning av en del huvuddata på kvarter, stadsdelar eller andra områden i kommunen. För Stor-Stockholmsområdet har dessa data i sammandrag sammanställts kommunvis i Statistisk Tidskrift 1962 nr 9 samt för Göteborgsregionen och för övriga städer i nr 10.

För kommunerna ingående i Stor-Stockholm och Göteborgsregionen har vidare vissa i de båda programmen ingående tabeller summerats och framställtts för hela området, inre förortsområdet respektive yttre förortsområdet.

Endast en begränsad del av råtabellernas uppgiftsmaterial har kunnat redovisas i tryck. Detta har skett i två publikationer i serien Sveriges officiella statistik, Bostadsräkningen den 1 november 1960 del I och II. I den första delen har i två tabeller samlats vissa huvuddata om bostadslägenheterna, bostadshus-hållen och boendeförhållandena i varje kommun, i varje tätort och i kommunens glesbygd. I den andra delen ges en redovisning av bostads- och boendeförhållanden i länen, arbetsmarknadsstyrelsens A-regioner samt i hela riket. Uppgifterna i läns- och rikstabellerna redovisas med uppdelning på samtliga tätorter, som i sin tur delats upp på tätorter med 200—1 999 invånare och tätorter med 2 000 eller flera invånare, och glesbygd samt på städer och landsbygd. För varje A-region redovisas uppgifterna med uppdelning på tätorter och glesbygd.

Del II innehåller inalles 32 tabeller, varav fyra länstabeller (nr 1—4), en

A-regiontabell (nr 5) och 27 rikstabeller (nr 6—32). Bland rikstabellerna ingår tre avseende befolkning och hushåll, som framställtts inom folkräkningen (nr 14—16), och fem (nr 11, 24, 30, 31 och 32), som grundar sig på ett tiondedelsurval ur bostadsräkningens material. Övriga 19 rikstabeller lämnar en redovisning på riksnivå av innehållet i de råtabeller, som ingår i det allmänna programmet och i tilläggsprogrammet.

De fem tabeller i del II, som grundar sig på tiondedelsurvalet, har endast framställtts på riksnivå. Urvalsdragningen har skett maskinellt genom utsortering av var tionde hushålls- och lägenhetsenhet från de beståndsband, som omfattar samtliga hushållstyper, såväl privata hushåll som kollektivt boende, och därjämte obebodda lägenheter. Då stratifiering efter olika hushållstyper ej har skett, skiljer sig summorna för de olika variablerna, efter uppskrivning med faktorn 10, något från motsvarande siffror i totalräkningens tabeller.

I bil. 1 finns en »nyckel» till tabellerna i del II, av vilken framgår i vilka tabeller de olika variablerna förekommer.



## Kap. 2. Definitioner och förklaringar

I publikationerna Bostadsräkningen 1960 I och II har lämnats vissa kortfattade definitioner och förklaringar av olika i bostadsräkningen använda begrepp. De kommenteras och förtydligas i vissa avseenden i det följande.

### 2.1. Bostädernas art

I det av europeiska statistikerkonferensen utarbetade programmet klassificeras bostäderna efter sin art i följande grupper.

#### I. Bostäder avsedda för boende

##### A. Privata bostäder

- a) konventionella (permanenta) bostäder: villor, rum, våningar
- b) halvpermanenta bostäder i hyddor, kojor o d
- c) mobila bostäder: tält, båtar, vagnar o d

##### B. Kollektiva bostäder

- a) hotell, pensionat, o d
- b) institutioner, anstalter, internat, baracker
- c) förläggningar

#### II. Bostäder ej avsedda för boende men använda för detta ändamål, t ex stallar, kvarnar, garage, affärer.

I den svenska bostadsräkningen ingår endast de ovan under I A.a., angivna konventionella (permanenta) bostäderna. Räkningen omfattar alla för privata hushåll avsedda bostadslägenheter, såväl bebodda som obebodda med nedan uppräknade undantag. Sålunda har medtagits bostäder i villor, bostadshus på

jordbruksfastighet, lägenheter i flerfamiljshus etc. Vidare har medtagits sådana bostäder för enskilda hushåll inom anstalter, sjukhus, skolhus, affärs- och industribyggnader m m, som är avsedda för föreståndare, läkare, vaktmästare etc. I studentbostadshus belägna bostäder för studenter med rum och kök och avsedda för gifta har räknats som lägenheter, däremot icke enstaka studentrum, som i regel har för de boende gemensamma utrymmen, såsom gemensamt kök, dagrum etc. Som bostadslägenhet har även räknats sommarvillor, sportstugor och liknande, om de använts som stadigvarande bostad.

Som bostadslägenhet har *ej* räknats:

- a) sommarvillor, sportstugor, kolonistugor o d, som *ej* är avsedda att utgöra och *ej* heller används som stadigvarande bostad;
- b) övergivna bostäder, dvs sådana i regel dåligt underhållna och obebodda bostäder på landsbygden, som kunnat antas icke vidare bli utnyttjade som stadigvarande bostad;
- c) kollektiva bostäder, nämligen ungdomshem, skolhem, hotell, pensionat, ålderdomshem, vårdhem, sjukhus och andra anstalter, dvs bostäder, som i allmänhet utgöres av ett antal bostadsrum grupperade kring en korridor och upplåtna var för sig och försedda med vissa för de boende gemensamma utrymmen (kök, dagrum, sällskapsrum, matsal, o d);
- d) lägenheter, som uteslutande används som kontor, lager, verkstad etc., även om de ursprungligen varit avsedda som bostadslägenheter, samt

- e) husvagnar och husbåtar, tält, lappkåtor o d.

## 2.2. Bostädernas indelning efter fastighetstyp, hustyp, ägare och upplåtelseform

**Fastighetstyp.** Fastigheterna indelas i *jordbruksfastighet* och *annan fastighet* i enlighet med den beteckning fastigheten erhållit vid senaste fastighetstaxering. Byggnad *på ofri grund* har också räknats som fastighet.

**Hustyp.** Hus med bostadslägenheter indelas i två huvudgrupper:

- a) *bostadshus*, som till huvudsaklig del är avsedda för bostadsändamål;
- b) *icke-bostadshus*, som till mer än hälften upptas av annat än bostadslägenheter, t ex kontor, hotell, butiker och verkstäder.

Efter antalet lägenheter indelas bostadshusen i följande grupper:

- a) *enfamiljs-, tvåfamiljs- och flerfamiljshus*, dvs hus som inrymmer en, två resp. tre eller flera lägenheter;
- b) *rad- och kedjehus*; enfamiljshus sammanbyggda i en länga med flera liknande hus och med egen ingång från det fria till varje lägenhet.

Som sammanfattande beteckning för enfamiljshus (inkl. rad- och kedjehus) och tvåfamiljshus användes beteckningen *småhus*.

**Ägare.** Fastigheterna har grupperats på följande ägargrupper:

- a) Staten: statliga verk, länsstyrelser och statliga undervisningsanstalter m fl.

- b) Landsting: sjukhus och andra vårdanstalter, skolor m fl i landstingens ägo.

- c) Kommun: utöver kommuner har hit förts även pastorat och statskyrkoförsamlingar.

- d) Allmännyttigt bostadsföretag: bolag, förening och stiftelse, som av bostadsstyrelsen (byggnadslånebyrån) eller länsbostadsnämnd erkänts som dylikt företag enligt kungörelserna om bostadsanskaffningslån, statsbidrag till pensionärshem, tertiärlån och egnahemslån.

- e) Bostadsrättsförening: hit har även förts andra bostadsföreningar, som har bildats i syfte att upplåta bostäder till sina medlemmar.

- f) Enskild person: hit har även förts dödsbon.

- g) Övriga: fastighetsbolag, andra bolag, stiftelser m m, som ej kunnat hänföras till någon av de andra ägargrupperna.

**Upplåtelseform.** De olika former för innehav av bostadslägenhet som redovisas i bostadsräkningen har varit följande:

- a) *ägare*: någon i hushållet äger det hus, i vilket lägenheten är belägen;
- b) *bostadsrättsinnehavare*: någon i hushållet har erlagt insats till bostads(rätts-) förening;
- c) *övriga*: hushållet förfogar över lägenheten på grund av hyreskontrakt eller annat avtal med husägaren eller på grund av avtal med annan än husägaren, s k andrahandsupplåtelse.

### 2.3. Avgränsningen mellan bostadslägenheter

I hus med flera bostadslägenheter skulle avgränsningen mellan lägenheterna avgöras med ledning av följande regel. Som särskild bostadslägenhet skall räknas dels bostad med eget kök eller egen kokvrå, dels annan bostad, som har egen ingång från förstuga, trapphus e d. Dock skall två bostäder, av vilka någon saknar eget kök eller egen kokvrå, tillsammans räknas som en enda lägenhet, om de står i direkt förbindelse med varandra.

Regeln innebär, att det i första hand har varit den byggnadstekniska indelningen — och ej användningen — som varit avgörande för vad som skulle räknas som en bostadslägenhet.

I en del hus (såväl enfamiljshus som flerfamiljshus) finns i direkt anslutning till vissa bostadslägenheter inrättade s k *uthyrningsrum* med egen ingång. Dessa rum skulle, även om de uthyrts separat, icke betraktas som särskilda bostadslägenheter utan inräknas i den lägenhet med vilken de stod i förbindelse.

En bostad utan eget kök eller kokvrå skulle betraktas som en särskild lägenhet, endast om den helt saknade inre förbindelse med köksutrustad lägenhet. I tveksamma fall har regeln varit att hellre räkna sådana bostäder som del av större lägenhet än som särskilda bostadslägenheter.

Enligt den tillämpade regeln kan ingen bostadslägenhet innehålla mer än ett kök eller kokvrå. I fråga om *tvåfamiljshus* som användes som enfamiljshus har dock undantag gjorts från denna regel. Om båda lägenheterna i ett

tvåfamiljshus användes av ett och samma hushåll skulle sålunda båda lägenheterna tillsammans anses utgöra en enda lägenhet. I detta fall skulle det ena köket inräknas i antalet rum.

### 2.4. Lägenheternas utrymmen, utrustning och kvalitet

Rum. Med *rum* betecknas utrymme, som är minst 6 kvadratmeter, försett med fönster och ej avsett för matlagning.

Uppgifter har inhämtats dels om alla rum, som hör till bostadslägenheten, dels om huru många av dessa rum, som utnyttjades till annat än bostadsändamål, t ex kontor, lager, verkstad, ateljé etc. I antalet rum inräknas rum, som var upplåtna till inneboende, inackorderingar, anställda etc.

Vid redovisningen har lägenheterna grupperats efter storlek med beaktande endast av de rum, som användes som bostadsrum. »Summa rum» avser antalet bostadsrum utom i tab. 6 i del II där i »Summa rum» även inräknats rum, som användes för annat ändamål än bostad.

Kök, kokvrå och kokskåp. Ett för matlagning avsett utrymme skulle räknas som

*kök*, om det upptog en total golvyta (inklusive bänkar, skåp etc.) av minst 6 kvadratmeter och hade direkt dagsbelysning genom fönster,

*kokvrå*, om det upptog en golvyta mindre än 6 kvadratmeter men dock var av sådan storlek, att en person kunde vistas i det, eller, om det var större än 6 kvadratmeter, saknade direkt dagsbelysning, och som

*kokskåp*, om det var så litet att en person ej kunde vistas i det.

**Rumsenhet.** Såsom rumsenhet räknas såväl rum som kök.

För de olika utrymmena i en lägenhet användes följande förkortningar: rum=r, kök=k, kokvrå=kv, rumsenhet=re, rum och kök=rk, rum och kokvrå=rkv.

**Utrustning.** De utrustningselement som efterfrågats är som tidigare nämnts vattenledning, avlopp, centralvärme, varmvatten, kylskåp, el- eller gasspis med ugn, bad- eller duschrum samt typ av avtråde. Även sådan utrustning som de i lägenheten boende själva bekostat skulle medräknas (t ex kylskåp, el-spis).

Ifråga om *badrum* och *avtråde* efterfrågades även huruvida det var avsett endast för egen bostadslägenhet eller delades med annan. Det räknades som eget om det var avsett enbart för dem som bodde i den bostadslägenhet dit det hörde; det behövde därför inte vara beläget inom bostadslägenheten utan kunde finnas i anslutning till förstuga, trapphus, källare etc.

Som *elektrisk spis med ugn* respektive *gasspis med ugn* skulle endast räknas sådana kokanordningar där ugn ingick, däremot icke exempelvis enbart fristående kokplattor eller enbart fristående ugn.

Som *kylskåp* skulle icke betraktas is-skåp, jordkällare och andra anordningar, som icke drives med elektricitet eller gas.

Beträffande förekomsten av *varmvatten* skulle beaktas icke endast varmvattenledning utan även sådana i kök, kokvrå eller badrum placerade varm-

vattenberedare, som drives med elektricitet eller gas; däremot skulle icke räknas varmvattenreservoar i anslutning till vedspis eller agaspis.

**Kvalitetsgrupper.** På grundval av uppgifterna om utrustningen har lägenheterna indelats i sju kvalitetsgrupper 1—7, omfattande följande sju utrustningselement: vattenledning (va), avlopp (av), vattenklosett (wc), centralvärme (cv), bad- eller duschrum (bad), el- eller gasspis med ugn (sp) samt kylskåp (kyl). Till den högsta kvalitetsgruppen, grupp 1, har räknats de lägenheter, där alla dessa kvalitetsselement förekom, och i grupperna 2—7 bortfaller kvalitetsselement på följande sätt:

1 = va + av + wc + cv + bad + sp + kyl

2 = va + av + wc + cv + bad

3 = va + av + wc + cv

4 = va + av + wc

5 = va + av + cv

6 = va + av

7 = saknar va och/eller av

Vissa lägenheter har icke kunnat hänföras till någon kvalitetsgrupp på grund av att uppgift saknats beträffande någon av utrustningsdetaljerna.

Kontrollerat vatten. Enligt uppgift av hälsovårdsnämnd är dricksvattnet underkastat offentlig kontroll i enlighet med 6 kap. hälsovårdsstadgan.

## 2.5. Bostadslägenheternas utnyttjande

**Boende.** Som boende i bostadslägenhet har räknats alla de personer som för år 1961 mantalsskrivits såsom bostatta där, sålunda även tillfälligt frånvarande, t ex barn i skolhushåll på annan ort.

**Bebodd lägenhet;** lägenhet i vilken bor personer, som för år 1961 mantalskrivits såsom bosatta i lägenheten.

**Upplåten men obebodd lägenhet;** lägenhet som är upplåten men i vilken ingen eller endast annorstädes mantalskriven person är bosatt.

**Ledig lägenhet;** lägenhet som är varken upplåten eller bebodd.

I princip skulle bostäder som evakuerats och kunde antas icke vidare bli utnyttjade som stadigvarande bostad icke ingå i bostadsräkningen. Som regel gör de det icke heller i de fall, då samtliga lägenheter i ett hus utrymts. I de fall då endast vissa lägenheter i ett hus varit evakuerade torde dock de utrymda lägenheterna ha medtagits i redovisningen av lägenhetsbeståndet och angivits såsom lediga.

## 2.6. Hushållen och deras sammansättning

Hushåll. Befolkningen fördelas på tre slag av hushåll: bostadshushåll, andra privata hushåll och kollektivhushåll.

Med ett *bostadshushåll* avses den person eller grupp av personer, som är bosatt i en och samma bostadslägenhet och även är mantalsskrivna där för år 1961. I bostadshushållet inräknas sålunda även inneboende.

*Andra privata hushåll* omfattar personer som icke kunnat hänföras som boende i någon bostadslägenhet. Till denna kategori har bl a hänförts på församlingen skrivna personer och personer som bott i lappkåtor, husvagnar och andra dylika bostäder, som icke räknats såsom bostadslägenheter. Även familje-

hushåll, som tillfälligt vistas utom kommunen men likväl kvarskrivits i kommunen, ingår i denna kategori.

Som boende i *kollektivhushåll* har räknats personer som mantalsskrivits i bostäder, vilka icke är avsedda för enskilda hushåll, t ex ungarlschem, pensionat och andra hotelliknande bostäder, ålderdomshem, sjukhem o d.

I bostadsräkningen avses med hushåll endast det s k bostadshushållet. I del II tabell 14 redovisas dock även andra privata hushåll och kollektivhushåll.

**Hushållsställning.** I bostadshushållen ingående personer har fördelats efter hushållsställning på följande grupper:

- 1) bostadsföreståndare;
- 2) bostadsföreståndarens maka;
- 3) barn oavsett ålder (även adoptiv-, foster- och styvbarn) till bostadsföreståndaren och/eller hans maka;
- 4) barnbarn oavsett ålder till bostadsföreståndaren och/eller hans maka;
- 5) föräldrar till bostadsföreståndaren eller till hans maka;
- 6) annan anhörig till bostadsföreståndaren eller till hans maka (syskon, syskonbarn, sonhustrur, mågar, svågrar, svägerskor, mostrar, fastrar, mor- och farbröder men icke kusiner) samt
- 7) övriga boende (t ex kusiner till bostadsföreståndaren eller hans maka samt inneboende som ej är släkt med bostadsföreståndaren).

**Barn under 16 år.** Med barn under 16 år avses samtliga i hushållet ingående personer under denna ålder, oavsett om de är barn till bostadsföreståndaren och hans maka eller ej.

**Bostadsföreståndare.** Av de i bostadslägenheten boende har den person ansetts vara bostadsföreståndare, som på grund av äganderätt, hyresavtal eller annat avtal (t ex arrendavtal, tjänstevtal, avtal om andrahandsupplåtelse) förfogat över lägenheten i dess helhet.

Bostadsföreståndaren är sålunda en person som mantalsskrivits som bosatt i bostadslägenheten.

Bostadsföreståndare saknas i obebodda bostadslägenheter. I vissa fall saknas bostadsföreståndare även i bebodda lägenheter, nämligen där ingen av de boende förfogar över lägenheten i dess helhet. Det kan t ex vara en lägenhet som fastighetsägaren rumsvis har hyrt ut åt olika personer eller hushåll, så att ingen av de boende har förfoganderätt över mer än en del av lägenheten. Dessa redovisas tillhöra hushåll utan bostadsföreståndare. Om två eller flera av de i en lägenhet boende gemensamt äger eller förhyr lägenheten har dock en av dem, i regel den äldste, angetts som bostadsföreståndare.

Bostadsföreståndare per 100 personer. Antalet bostadsföreståndare i bostadshushåll per 100 personer brukar även kallas *hushållskvot*, dvs den andel i procent av folkmängden i viss köns-, ålders- och civilståndsgroup som utgöres av bostadsföreståndare (=har en egen lägenhet). Vid beräkningen av detta relationstal för summa ogifta män resp kvinnor har totala antalet bostadsföreståndare satts i relation endast till antalet personer i åldern 20 år och däröver.

**Trångboddhet.** Ett hushåll skulle räknas som trångbott, om antalet boende i lägenheten översteg två per rum (köket oräknat).

**Socio-ekonomiska grupper.** I det av europeiska statistikerkonferensen utarbetade programmet för folkräkningar rekommenderas att på grundval av uppgifter om näringsgren och yrke genomföra en gruppering av befolkningen på socio-ekonomiska grupper. I det europeiska programmet för bostadsräkningar betonades betydelsen av att liknande grupperingar också företogs vid redovisningen av bostadsförhållandena. Som ett minimum rekommenderades att hushållen grupperades efter bostadsföreståndarens socio-ekonomiska kategori.

Enligt en mellan de nordiska länderna träffad överenskommelse har följande indelning tillämpats i dessa länder. I Bostadsräkningen 1960, del II, har grupperna delvis en annan benämning.

#### *Förvärvsarbetande*

1. Företagare inom jordbruk, skogsbruk m m
2. Anställda inom jordbruk, skogsbruk m m
3. Företagare inom industri-, handels-, transport- och serviceyrken
4. Företagare inom fria yrken (läkare, advokater m fl)
5. Företagsledare (anställda)
6. Anställda inom tekniska, humanistiska, kontorstekniska och kommersiella yrken m fl
7. Anställda inom huvudsakligen industri- och transportyrken
8. Anställda inom vissa serviceyrken (hembiträden, serveringspersonal m fl)
9. Militärer
10. Personer med ej identifierbara yrken

## *Ej förvävsarbetande*

11. Studerande
12. Övriga ej förvävsarbetande

En utförlig redovisning av de yrkesgrupper som ingår i var och en av de 12 socio-ekonomiska grupperna lämnas i Folkräkningens publikation IX, bilaga 2 och 4.

### **2.7. Jämförelser med tidigare bostadsräkningar**

Jämförelser med tidigare bostadsräkningar har stort intresse på grund av den belysning man därigenom kan få av bostadsförhållandenas utveckling. Tyvärr är möjligheterna till dylika jämförelser rätt begränsade.

Jämförelserna begränsas i första hand av att äldre bostadsräkningar i allmänhet icke avsett hela riket och att de icke använt överensstämmande ortsgupperingar. Av de tidigare bostadsräkningarna avser endast 1945 års räkning hela riket. 1939 års och tidigare bostadsräkningar har omfattat endast ett urval av tätorter. Många av dessa orter har senare fått sina gränser ändrade genom inkorporeringar och kan sålunda icke anses vara identiska.

Jämförelser avseende bostadsförhållandena i hela riket kan sålunda endast göras mellan bostadsräkningarna 1945 och 1960. När det gäller tätorter och glesbygd är de statistiska uppgifterna för dessa båda år icke helt jämförbara beroende på att principerna för tätortsindelningen icke är helt överensstämmande vid de båda räkningarna. Detta behandlas i det följande (kapitel 3 sid. 15). Beträffande tiden före år 1945

måste jämförelserna självfallet begränsas till enstaka orter, för vilka jämförbara uppgifter föreligger.

Jämförelserna mellan olika bostadsräkningar försvaras emellertid även av att vissa begrepp i äldre bostadsräkningar definierats olika och att andra skiljaktigheter i redovisningsprinciperna förekommer.

Det bostadslägenhetsbegrepp som användes vid 1945 års och tidigare bostadsräkningar motsvarar i huvudsak det som användes vid 1960 års bostadsräkning. Sålunda har uppgifter inhämtats om bostadslägenheter, vilka normalt är avsedda att utgöra stadigvarande bostad för privata hushåll. Kollektiva bostäder i hotell, sjukhus, anstalter, pensionat o d och sommarbostäder har som regel varit undantagna från uppgiftsskyldighet. I enskildheter kan finnas vissa skiljaktigheter mellan räkningarna i tillämpningen av gällande lägenhetsdefinition, men dessa torde dock vara av liten betydelse.

Hushållsredovisningen vid 1945 och 1960 års bostadsräkningar är icke helt jämförbar. Bostadshushållet skulle vid båda räkningarna enligt definitionen omfatta samtliga i lägenheten mantalskrivna boende. Definitionen synes dock icke vara så konsekvent tillämpad vid 1945 års räkning som vid 1960 års. Det framgår icke av redogörelsen för 1945 års bostadsräkning hur det förfarits med personer, som disponerar bostadslägenhet på annat håll än där de är bosatta och mantalsskrivna (t ex riksdagsmän, studerande etc). Några lägenheter som är upplåtna till eller disponerade av personer, vilka är mantalsskrivna i annan lägenhet redovisas icke

i 1945 års räkning. Där specificeras endast två grupper av lägenheter, nämligen bebodda och lediga. I 1960 års räkning har vid sidan av dessa två grupper införts en tredje, som omfattar lägenheter, vilka är upplåtna men obebodda. I 1945 års räkning har tydligen alla upplåtna lägenheter redovisats såsom bebodda. Följden har blivit, att personer med exempelvis lägenhet på två håll torde ha blivit redovisade i två hushåll, eftersom antalet bostadshushåll är lika med antalet bebodda lägenheter.

Sannolikt beror detta fel på att någon noggrann kollationering av bostadsräkningsuppgifterna mot mantalsuppgifterna icke skett år 1945. Vid detta tillfälle insamlades materialet visserligen i sam-

band med mantalsskrivningen, men särskilda blanketter användes för bostadsräkningen. År 1960 var samordningen mellan folkräkningen och bostadsräkningen mera utbyggd än vid föregående räkning.

För att belysa lägenheternas utrustning har vid bostadsräkningarna efterfrågats olika slag av utrustningsdetaljer. Antalet detaljer har växlat från räkning till räkning. Jämförelser bakåt i tiden är möjliga i fråga om enstaka utrustningsdetaljer såsom vattenledning, centralvärme, vattenklosett etc. Däremot har icke använts någon enhetlig kvalitetsgruppering efter lägenheternas utrustningsstandard, som möjliggör jämförelser med tidigare bostadsräkningar.



## II. Bostadsbeståndet

### Kap. 3. Bostadslägenheternas antal samt fördelningen på hustyper och hus av olika ålder.

#### 3.1. Antalet bostadslägenheter

Antalet bostadslägenheter i hela riket uppgick den 1 november 1960 till 2 675 000. Tab 3.1 visar lägenheternas fördelning på tätorter och glesbygd, städer och landsbygd samt storstadsområden. I tabellen belyses även bostadsbeståndets förändringar sedan föregående bostadsräkning år 1945.

Nära 2 milj lägenheter eller 75 % av samtliga är belägna i tätorterna och ca 1 450 000 eller 54 % i städerna. I storstadsområdena, Stor-Stockholm, Göteborgsregionen och Malmö, finns inalles 725 000 lägenheter, vilka utgör drygt 1/4 av rikets hela bostadsbestånd.

Bostadsbeståndet omfattade år 1945 2 102 000 lägenheter. Det har således under perioden 1946—60 ökat med 573 000 lägenheter eller 27 %. Utvecklingen under 15-årsperioden kännetecknas av en fortsatt koncentration av befolkning och bebyggelse till tätorterna. Av tab 3.1 framgår, att bostadsbeståndet i tätorterna ökat med 642 000 lägenheter eller 47 % och i glesbygdsoområdena minskat med 69 000 lägenheter eller 9 %. Städernas bostadsbestånd har ökat med 500 000 eller 53 %. Tätorternas andel av hela bostadsbeståndet i riket har ökat från ca 2/3 år 1945 till 3/4 år 1960.

Tab 3.1. Lägenhetsbeståndet i olika ortsgupper åren 1960 och 1945

	Antal lägenheter				Ökning 1946—60, 1 000-tal lägenheter	Antal lägenheter 1960 i % av 1945
	1 000-tal		I % av hela riket			
	1960	1945	1960	1945		
Hela riket	2 675	2 102	100	100	573	127
Samtliga tätorter .....	1 999	1 357	75	65	642	147
Tätorter 2 000—inv. ....	1 695	..	63	..	..	..
» 200—1 999 inv. ....	304	..	11	..	..	..
Glesbygd .....	676	745	25	35	—69	91
Städer .....	1 451	951	54	45	500	153
Landsbygd .....	1 224	1 151	46	55	73	106
Stor-Stockholm .....	434	..	16	..	..	..
därav Stockholms stad .....	320	233	12	11	87	137
Göteborgsregionen .....	202	..	8	..	..	..
därav Göteborgs stad .....	155	105	6	5	50	148
Malmö stad .....	89	61	3	3	28	146

Tab 3.2. Lägenheterna efter husstorlek

	Antal lägenheter, 1 000-tal	Därav i % i							icke bostadshus
		enfamiljshus	tvåfamiljshus	flerfamiljshus med nedanstående antal lägenheter					
				3—4	5—9	10—19	20+	Samtl.	
Hela riket.....	2 675	35	12	6	8	14	22	50	3
Samtliga tätorter ..	1 999	21	11	7	10	18	30	65	3
Tätorter									
2 000— inv. ....	1 695	15	9	7	11	20	35	73	3
200—1 999 inv. ...	304	50	22	9	6	6	2	23	5
Glesbygd.....	676	76	17	4	1	0	0	5	3
Städer .....	1 451	13	8	7	11	21	38	77	2
Landsbygd .....	1 224	60	18	6	4	5	4	19	3

De uppgifter för tätorter och glesbygd som redovisas för 1945 och 1960 i tab 3.1 är emellertid inte direkt jämförbara. Detta beror på att den i resp folkräkningar tillämpade metoden för tätortsavgränsning, som även använts i de samtidiga bostadsräkningarna, har ändrats. Denna ändring innebar främst, att man år 1950 frångick den tidigare principen att städer, köpingar och municipalsamhällen i sin helhet skulle räknas som tätorter. Den verkliga ökningen av lägenhetsbeståndet i tätorterna är därför något större än vad som framgår av tab 3.1. Vidare har fördelningen på städer och landsbygd förändrats genom indelningsändringar.

### 3.2. Lägenheter i olika hustyper och i hus av olika storlek

Fördelningen av bostadsbeståndet efter hustyp och husstorlek framgår av tab 3.2.

Av samtliga bostadslägenheter är 1 258 000 eller nära hälften (48 %) belägna i småhus, dvs enfamiljshus och tvåfamiljshus. Lägenheterna i fler-

familjshus är något fler — 1 341 000 — och utgör jämt hälften av hela bostadsbeståndet. Bostäderna i icke-bostadshus bestod av en grupp på 75 500 lägenheter, vilka utgör 3 % av samtliga.

I glesbygden dominerar bostadsbeståndet helt av enfamiljshusen. Där är 76 % av alla lägenheter belägna i enfamiljshus, medan 17 % ligger i tvåfamiljshus och 5 % i flerfamiljshus.

I tätorterna är flerfamiljshusen förhärskande. Där är nära två tredjedelar (65 %) av samtliga lägenheter belägna i flerfamiljshus och en tredjedel (33 %) i småhus och övriga i icke-bostadshus. Husstorleken är väsentligt olika i de två tätortsgrupperna. Småhusen dominerar i de mindre tätorterna, fastän icke i samma grad som i glesbygden. I dessa tätorter utgör lägenheterna i enfamiljshusen halva bostadsbeståndet. Här finns vidare drygt en femtedel av lägenheterna i tvåfamiljshus, vilkas andel är större här än inom andra ortsgupper.

I de större tätorterna överväger flerfamiljshusen. I dessa orter inrymmer flerfamiljshusen 73 % av lägenhetsbeståndet. De flesta (55 %) av dessa

Tab 3.3. Lägenheter i flerfamiljshus fördelade efter antal våningsplan i huset

	Antal lägenheter, 1 000-tal	Därav i % i hus med nedanstående antal våningsplan						uppgift saknas
		1—2	3	4	5	6—8	9+	
Hela riket.....	1 341	27	38	14	7	10	3	2
Samtliga tätorter ..	1 308	25	39	14	7	10	3	2
Tätorter								
2 000— inv. ....	1 238	22	40	15	8	10	3	2
200—1 999 inv. ..	70	75	20	1	0	0	0	5
Glesbygd.....	33	85	4	0	0	0	0	10
Städer .....	1 114	20	40	16	9	11	3	2
Landsbygd .....	227	60	29	3	0	1	1	5

lägenheter är belägna i hus med mer än 10 lägenheter.

De uppgifter om antalet våningsplan som inhämtats beträffande flerfamiljshusen ger ett annat mått på husstorleken. På grundval av dessa uppgifter redovisas i tab 3.3 hur bostadslägenheterna i flerfamiljshusen fördelar sig i procent efter antalet våningsplan.

En- och tvåvåningshusen omfattar den större delen av glesbygdens och de mindre tätorternas bostadsbestånd. Av lägenheterna i flerfamiljshus är i glesbygdsområdena 85 % och i de mindre tätorterna 75 % belägna i en- och tvåvåningshus. I de större tätorterna och i städerna är flerfamiljshus med tre våningar den vanligaste hustypen, mätt i antal inrymda lägenheter. Där är sålunda 40 % av bostadslägenheterna i flerfamiljshus belägna i trevåningshus.

Av samtliga lägenheter i flerfamiljshus är 31 % belägna i hus med 4—8 våningsplan och 3 % i hus med 9 eller flera våningsplan.

Antalet lägenheter i sistnämnda hus uppgår till 37 000. Av dessa är 34 000 belägna i städerna. Den största procentuella andelen lägenheter i hus om 9

eller flera våningsplan har städerna Nacka (17 %), Lidingö (14 %) och Solna (10 %).

Flerfamiljshus med 6 eller flera våningsplan har i regel hiss. I hus med 5 våningsplan har inemot två tredjedelar av lägenheterna hiss; och i hus med 4 våningsplan hör det till undantagen att hiss förekommer.

Antal våningsplan i flerfamiljshus	Andel lägenheter i % med hiss
4	11
5	64
6—8	93
9 el fl	97

Bostadsbeståndet har mellan 1945 och 1960 ökat med 575 000 lägenheter. Av denna ökning kommer 440 000 lägenheter eller 77 % på »övriga hus», som omfattar flerfamiljshus och icke-bostadshus. Av nettoökningen utgör alltså småhuslägenheterna tillsammans 133 000. Detta framgår närmare av uppgifterna i följande tablå. Andelen lägenheter i småhus har minskat från 54 % år 1945 till 48 % år 1960.

	Lägenheter i enfamiljshus	tvåfamiljshus	övriga hus	Samtliga lägenheter
Lägenheter i 1 000-tal				
1960.....	925	333	1 417	2 675
1945.....	767	357	977	2 102
Ökning (+) eller minskning (-) mellan 1945 och 1960:				
1 000-tal lägenheter .....	+158	-24	+440	+573
1 % av 1945.....	+ 21	- 7	+ 45	+ 27

Antalet lägenheter i gruppen »övriga hus» har ökat med 45 % medan antalet lägenheter i enfamiljshus endast ökat med 21 %.

I tvåfamiljshusen har antalet lägenheter minskat med 24 000 eller 7 %. Detta sammanhänger huvudsakligen med att en sammanslagning skett av lägenheter i dessa hus, varigenom de omvandlats till enfamiljshus. Byggandet av tvåfamiljshus har avtagit oavbrutet under hela 1950-talet och utgjort en mycket ringa del av produktionen, 3 % av samtliga under denna period byggda lägenheter.

Under en följd av år har utvecklingen inom bostadsbyggandet tenderat mot allt större flerfamiljshus. En belysning av detta lämnas i tab 3.4, där lägenheterna i flerfamiljshusen 1960 fördelats efter

hustorlek under olika byggnadsperioder. Andelen lägenheter i hus om 3—4 resp 5—9 lägenheter har oavbrutet avtagit alltsedan sekelskiftet.

Tab 3.5 visar lägenheternas fördelning på hus med olika antal våningsplan under olika byggnadsperioder. Under samtliga byggnadsperioder har de flesta lägenheterna byggts i hus med högst tre våningsplan. Under 1940-talet och första hälften av 1950-talet var denna hustyp helt dominerande. Under 1920- och 1930-talen byggdes ett stort antal lägenheter i hus med fyra och fem våningsplan men även i hus med sex till åtta våningsplan. Av totalt 37 000 lägenheter i hus med nio eller flera våningsplan har 25 000 tillkommit under senare hälften av 1950-talet.

**Tab 3.4. Lägenheter i flerfamiljshus byggda under olika perioder fördelade efter antal lägenheter i huset. Hela riket**

Byggnadsperiod	Antal lägenheter, 1 000-tal	Därav i % i hus med nedanstående antal lägenheter		
		3—4	5—9	10+
Före 1901 .....	168	28	31	41
1901—20.....	171	26	24	50
1921—30.....	94	19	15	66
1931—40.....	189	11	13	76
1941—45.....	117	8	13	79
1946—50.....	167	8	15	77
1951—55.....	188	4	10	86
1956—60.....	223	2	9	89

**Tab 3.5. Lägenheter i flerfamiljshus byggda under olika perioder fördelade efter antal våningsplan i huset. Hela riket**

Byggnadsperiod	Antal lägenheter, 1 000-tal	Därav i % i hus med nedanstående antal våningsplan					
		—3	4	5	6—8	9+	uppgift saknas
Före 1901 .....	168	72	11	12	2	0	3
1901—20 .....	171	63	14	14	7	0	2
1921—30 .....	94	49	13	15	21	1	1
1931—40 .....	189	53	19	10	16	1	1
1941—45 .....	117	72	14	4	8	1	1
1946—50 .....	167	82	9	2	5	1	1
1951—55 .....	188	74	13	2	7	3	1
1956—60 .....	223	55	16	3	13	11	2

### 3.3. Lägenheter efter husens byggnadsår

Uppgifterna om husens byggnadsår är behäftade med en viss osäkerhet. I flera fall har husägarna icke känt till året för husets uppförande. Detta är förklarligt, om huset är av äldre datum och om det bytt ägare eller ombyggt flera gånger. Att det har varit svårt för fastighetsägarna att i en del fall ange byggnadsåret eller -perioden framgår bl a av att uppgifter härom saknas i relativt många fall. Bortfallet av uppgifter om husens byggnadsår uppgår till ca 2 % och är större än i fråga om andra data. Man torde därför också kunna vänta sig vissa fel i de fall, då husens ålder angivits. I ett följande avsnitt diskuteras uppgifterna avseende byggnadsperioden 1946—60 i belysning av uppgifterna i den löpande bostadsbyggnadsstatistiken.

Bostadsräkningens uppgifter om bostadsbeståndets ålder får därför användas med en viss försiktighet. Osäkerheten i uppgifterna är dock avsevärt mindre än vid föregående bostadsräkning, då uppgift om byggnadsår sakna-

des för icke mindre än 13 % av hela lägenhetsbeståndet.

Av tab 3.6 framgår, att drygt en tredjedel av samtliga lägenheter i riket är byggda före år 1921, nära en tredjedel under perioden 1921—45 och ungefär en tredjedel under perioden 1946—60. De hus som byggts före år 1901 rymmer en femtedel av hela lägenhetsbeståndet.

För tidsperioden 1941—60 redovisas andelen lägenheter för byggnadsperioder om fem år. För femårsperioden 1941—45 redovisas den lägsta andelen tillkomna lägenheter, 7 %. Den relativa andelen ökar till 10 % under de följande två femårsperioderna och når under den sista upp till 12 %. Under 1950-talet har inalles 22 % av samtliga lägenheter tillkommit mot 17 % under 1940-talet.

Bostadsbeståndets ålderssammansättning är rätt olika i skilda ortsgropper. Det föreligger dock inga större skillnader med avseende på andelen lägenheter byggda mellan 1901 och 1940; under denna tid har i samtliga ortsgropper tillkommit 37—39 % av samtliga lägen-

Tab 3.6. Lägenheter efter byggnadsperiod

Ortsgrupper Hustyper	Antal lägen- heter, 1 000-tal	Därav i % i hus byggda								
		Före 1901	1901 —20	1921 —30	1931 —40	1941 —45	1946 —50	1951 —55	1956 —60	uppgift saknas
Hela riket.....	2 675	20	14	10	15	7	10	10	12	2
Samtliga tätorter ..	1 999	13	14	10	15	8	12	12	15	2
Tätorter										
2 000— inv.....	1 695	12	13	10	16	8	12	12	15	2
200—1 999 inv....	304	18	16	10	14	6	11	10	13	2
Glesbygd.....	676	40	16	9	12	4	6	5	5	2
Städer .....	1 451	13	13	10	16	9	11	12	14	2
Landsbygd .....	1 224	28	15	9	12	5	9	9	11	2
Småhus .....	1 258	27	15	12	15	6	8	7	8	2
Tätorter .....	632	14	15	15	18	6	10	8	12	2
Glesbygd.....	626	40	15	9	12	5	6	5	5	2
Övriga hus .....	1 417	13	13	7	14	9	12	14	16	2
Tätorter .....	1 366	13	13	7	14	9	12	14	16	2
Glesbygd.....	51	39	22	8	8	4	6	6	4	3

heter. Skillnaderna mellan ortsgupperna begränsar sig alltså huvudsakligen till tiden före 1901 och till perioden 1941—60. I glesbygdsområdena är andelen lägenheter, som daterar sig från tiden före 1901, tre gånger så stor (40 %) som i tätorterna (13 %). I stället har tätorterna motsvarande större andel lägenheter som tillkommit under perioden 1941—60. Särskilt under 1950-talet har byggnadsverksamheten varit livlig i tätorterna. Ca 27 % av dess lägenhetsbestånd är från denna tid. För glesbygden är motsvarande tal 10 %.

I tab 3.6 redovisas även fördelningen på byggnadsperiod för småhus och övriga hus. Småhusen är i genomsnitt äldre: 27 % är byggda före 1901 mot 13 % av övriga hus. Under perioden 1941—60 byggdes 29 % av lägenheterna i småhus, men under samma tid tillkom hälften av lägenheterna i flerfamiljshus (51 %).

Dessa skillnader är givetvis delvis ett uttryck för att bostadsbeståndet i tätorterna är i genomsnitt yngre än i glesbygden.

### 3.4. Bostadsbyggandet 1946—1960

Vissa jämförelser har gjorts mellan uppgifterna i bostadsräkningen resp i den årliga statistiken över bostadsbyggandet avseende antalet lägenheter byggda åren 1946—60.

Någon hela landet omfattande statistik över bostadsbyggandets omfattning för hela perioden 1946—60 föreligger inte. För åren 1946—48 avsåg bostadsbyggnadsstatistiken endast städer och stadsliknande samhällen. Fr o m 1949 har den utvidgats till att omfatta hela landet. Bostadsstyrelsen har emellertid med ledning av tillgängliga uppgifter gjort vissa beräkningar avseende bostadsproduktionens totala omfattning under åren 1946—48. I de sålunda beräknade

**Tab 3.7. Antal lägenheter i hus byggda 1951—1960 enligt bostadsräkningen (Br) och enligt bostadsbyggnadsstatistiken (Bos)**

	Städer	Landsbygd	Hela riket
<b>Enfamiljshus</b>			
Br .....	41 600	116 800	158 400
Bos .....	42 300	80 800	123 100
Differens Br-Bos .....	— 700	36 000	35 300
<b>Tvåfamiljshus</b>			
Br .....	7 300	20 600	27 900
Bos .....	4 900	9 700	14 600
Differens Br-Bos .....	2 400	10 900	13 300
<b>Övriga hus</b>			
Br .....	323 800	96 900	420 700
Bos .....	331 200	89 800	421 000
Differens Br-Bos .....	— 7 400	7 100	— 300
<b>Samtliga hus</b>			
Br .....	372 700	234 300	607 000
Bos .....	378 400	180 300	558 700
Differens Br-Bos .....	— 5 700	54 000	48 300

talen ingår i viss utsträckning genom ombyggnad tillkomna lägenheter. För åren 1949—60 avser bostadsbyggnadsstatistikens uppgifter under året inflyttningsfärdiga lägenheter. De i det följande för år 1960 redovisade uppgifterna avser inflyttningsfärdiga lägenheter fram till tidpunkten för bostadsräkningen, dvs den 1 november 1960.

I tablån nedan redovisas för var och en av femårsperioderna under åren 1946—60 dels bostadsräkningens uppgifter om antalet lägenheter byggda under denna period, dels bostadsbyggnads-

statistikens uppgifter. Enligt bostadsräkningen skulle ca 75 000, eller drygt 9 %, flera lägenheter ha byggts under denna period. Differenser föreligger för alla de tre femårsperioderna; under de två första är det fråga om en differens på 11 resp 10 % och under den tredje på 8 %.

För tiden 1951—60 kan en mera ingående jämförelse göras mellan de två materialen. Under denna tid redovisas i bostadsräkningen 48 300 fler lägenheter än i bostadsbyggnadsstatistiken. Detta framgår av tab 3.7, som belyser hur en

	Antal lägenheter enligt		
	bostadsräkningen (Br)	bostadsbyggnadsstatistiken (Bos)	Differens (Br—Bos)
1946—50.....	276 800	249 500	27 300
1951—55.....	276 400	251 600	24 800
1956—60.....	330 600	307 100	23 500
1946—60.....	883 800	808 200	75 600

jämförelse mellan de två materialen utfaller för städer och landsbygd samt för olika hustyper under ifrågavarande tid. Antalet enligt bostadsbyggnadsstatistiken byggda lägenheter har fördelats på städer och landsbygd enligt den för resp år gällande administrativa indelningen. Med hänsyn till att vissa landsbygdsdelar inkorporerats i städerna är det i tabellen redovisade i städerna befintliga beståndet byggt 1951—60 något för lågt enligt bostadsbyggnadsstatistikens uppgifter.

Det framgår av tabellen, att skillnaden huvudsakligen hänför sig till småhus på landsbygden. Antalet lägenheter i dessa hus är enligt bostadsräkningen 46 900 fler än enligt bostadsbyggnadsstatistiken. Skillnaden mellan bostadsräkningens och bostadsbyggnadsstatistikens uppgifter är särskilt påtaglig då det gäller tvåfamiljshus. På landsbygden redovisar bostadsräkningen mer än dubbelt så många lägenheter i tvåfamiljshus byggda åren 1951—60 som bostadsbyggnadsstatistiken. När det gäller övriga hus redovisas i städerna 7 400 fler lägenheter i statistiken över bostadsbyggandet än i bostadsräkningen. På landsbygden har däremot bostadsräkningen fler lägenheter i dessa hus än bostadsbyggnadsstatistiken.

Flera omständigheter har medverkat till de angivna skillnaderna. Bristfälligheter förefinns i båda materialen.

I tre landskommuner i Stockholms län, för vilka stora skillnader mellan statistikens och räkningens resultat redovisas, har orsakerna till skillnaderna närmare undersökts. Undersökningen har visat att skillnaderna i dessa kommuner kan hänföras till tre olika orsaker: 1)

bortfall i bostadsbyggnadsstatistiken (i huvudsak småhus utan statliga lån), 2) i bostadsräkningen har ombyggnadsåret angivits i stället för det år huset ursprungligen byggts, samt 3) hus som ursprungligen uppförts som sommarbostäder har varit bebodda av i kommunen vid räkningstillfället mantalsskrivna personer. Bortfallet i bostadsbyggnadsstatistiken svarade för ungefär en tredjedel och felaktig angivning av ombyggnadsår och bebodda sommarstugor för ungefär två tredjedelar av skillnaden mellan bostadsbyggnadsstatistikens och bostadsräkningens resultat. Felaktig angivning av byggnadsår är dock vanligare än förekomst av ursprungligen som sommarbostäder uppförda hus.

Undersökningen är givetvis alltför begränsad och avser en alltför speciell typ av kommuner för att kunna ge ledning för en bedömning av nyproduktionens faktiska omfattning under perioden.

I tab 3.8 redovisas för olika hustyper byggda under den ifrågavarande perioden fördelningar efter lägenhetsstorlek enligt de båda uppgiftskällorna. Jämförelsen visar, att enligt bostadsräkningen skulle det ha byggts väsentligt fler smålägenheter i enfamiljshus och tvåfamiljshus än vad bostadsbyggnadsstatistiken redovisar. Därtill kommer, som framgår av andra gjorda jämförelser, att en stor del av de enligt bostadsräkningen under perioden 1951—60 nybyggda småhusen har sämre utrustningsstandard än som är normalt i nyproduktionen. Då såväl tvåfamiljshus som småhus innehållande smålägenheter är betydligt vanligare i beståndet än i nyproduktionen är differensen ett ytterligare tecken på att i bostadsräkningen i många



**Tab 3.8. Antal lägenheter i hus byggda 1951—1960 efter hustyp och lägenhetsstorlek enligt bostadsräkningen (Br) och enligt bostadsbyggnadsstatistiken (Bos)**

	1+r, 1 k 1+rkv	1 rk	2 rk	3 rk	4+rk	Totalt
<b>Enfamiljshus</b>						
Br .....	3 100	3 100	11 100	49 100	92 000	158 400
Bos .....	700	200	2 900	39 000	80 300	123 100
Differens Br-Bos .....	2 400	2 900	8 200	10 100	11 700	35 300
<b>Tvåfamiljshus</b>						
Br .....	1 400	2 800	9 300	9 700	4 700	27 900
Bos .....	300	900	3 700	6 800	2 900	14 600
Differens Br-Bos .....	1 100	1 900	5 600	2 900	1 800	13 300
<b>Övriga hus</b>						
Br .....	58 900	42 000	159 900	113 600	46 300	420 700
Bos .....	68 500	40 100	155 600	113 400	43 400	421 000
Differens Br-Bos .....	— 9 600	1 900	4 300	200	2 900	— 300

fall har angivits ombyggnadsåret i stället för det år huset ursprungligen byggdes.

Av tab 3.8 framgår även att skillnaden i lägenhetsstorlekar i räkningens och statistikens resultat beträffande »övriga hus» till största delen är hänförlig till lägenheter utan kök. Huvudorsaken till denna skillnad torde vara att lägenhetsbegreppet i bostadsräkningen och i bostadsbyggnadsstatistiken icke överensstämmer. Sålunda har i den senare redovisats som lägenheter även kollektiva bostäder av typ studentbostäder, personalbostäder etc, i allmänhet bestående av enkelrum. Dylika redovisas ej i bostadsräkningen.

### 3.5. Lägenhetsavgången 1946—1960

Av det föregående framgår att såväl bostadsräkningens uppgifter om husens byggnadsår som bostadsbyggnadsstatistikens uppgifter är i viss mån osäkra. Detta medför, att det inte går att någor-

lunda säkert ange hur många lägenheter som avgått ur bostadsbeståndet under åren 1946—60.

Sedan föregående bostadsräkning har, såsom framgått av tab 3.1, bostadsbeståndet ökat med 573 000 lägenheter. Av bostadsbeståndet den 1 november 1960 har enligt uppgifterna till bostadsräkningen under åren 1946—60 tillkommit inalles 884 000 lägenheter. Detta skulle innebära att ca 311 000 bostadslägenheter, eller 15 % av 1945 års bostadsbestånd, skulle ha avgått fram till och med 1960. Denna siffra är dock för hög. Såsom ovan påpekas kan nämligen många lägenheter i under perioden ombyggda äldre hus — i synnerhet småhus — i bostadsräkningen ha redovisats såsom nybyggda. Enligt bostadsstyrelsens statistik över bostadsbyggandet skulle antalet under perioden inflyttningsfärdiga lägenheter uppgå till ungefär 808 000. Antalet avgångna lägenheter

skulle då bli 235 000, motsvarande 11 % av 1945 års bostadsbestånd. Avgången är dock sannolikt större. På grund av vissa ofullständigheter i kommunernas redovisning till bostadsbyggnadsstatistiken — i synnerhet när det gäller småhus på landsbygden byggda utan statliga lån — är antalet nybyggda lägenheter under ifrågavarande period något större än det i statistiken redovisade.

Hur stor den verkliga avgången av lägenheter under åren 1946—60 är kan sålunda icke närmare anges på grundval av föreliggande material. Antalet är sålunda större än det som erhållits vid den på bostadsbyggnadsstatistiken grundade beräkningen och mindre än det som framräknats på grundval av bostadsräkningens uppgifter.

Denna avgång är föranledd av flera faktorer. Bostadshus har rivits, bostäder har förvandlats till kontor, lager o d, tvåfamiljshus har omvandlats till enfamiljshus och ett stort antal hus i glesbygdsområdena har övergivits eller förvandlats till sommarbostäder.

Hur stor del av den ovan redovisade lägenhetsavgången, som belöper på var och en av dessa faktorer, är icke möjligt att närmare ange. Beträffande rivningarna finns vissa uppgifter i bostadsbyggnadsstatistiken. Till denna statistik har för åren 1949—60 redovisats 34 000 rivna lägenheter. För hela perioden 1946—60 kan rivningen uppskattas till i runt tal 40 000 lägenheter. Med hänsyn till svårigheten att erhålla fullständiga uppgifter om rivningen får detta betraktas som en minimisiffra. I de större tätorterna beror en stor del av lägenhetsavgången på att centralt be-

lägna bostadslägenheter förvandlas till kontor. Denna kontorisering beräknas ha varit av minst samma omfattning som rivningarna. Avgången av lägenheter i tvåfamiljshus genom omvandling till enfamiljshus, vilket skett antingen i samband med ombyggnad eller genom att ägaren övertagit båda lägenheterna i huset för eget bruk belyses något av uppgifterna i följande tablå. Några uppgifter om omfattningen av den lägenhetsavgång som skett i glesbygden genom jordbruksrationaliseringen och omflyttningen föreligger icke.

Hur avgången av lägenheter sedan föregående bostadsräkning fördelar sig på olika hustyper — enligt bostadsräkningens uppgifter avseende hus byggda under perioden 1946—60 — framgår av nedanstående tablå.

	Antal lägenheter, 1 000-tal		
	Byggda 1946—60	Netto- ökning 1946—60	Av- gångna 1946—60
Enfamiljshus	237	+158	79
Tvåfamiljshus	54	— 24	78
Övriga hus	593	+440	154
Samtliga hus	884	+573	311

En bedömning av avgången av lägenheter med ledning av bostadsbyggnadsstatistikens uppgifter om antalet nybyggda lägenheter visar att avgången av lägenheter i småhus endast skulle ha varit hälften så stor medan avgången av lägenheter i övriga hus skulle ha varit i stort sett densamma som den i tablåen redovisade.

Avgången av lägenheter i småhus har utgjort 7 %—14 % av 1945 års bestånd och avgången av lägenheter i övriga hus 16 % av 1945 års bestånd.

## Kap. 4. Bostadslägenheternas storlek

Vissa fel förekommer i bostadsräkningens uppgifter om lägenheternas storlek. Genom den kontrollundersökning som genomfördes ungefär samtidigt med bostadsräkningen har förekomsten och storleken av dessa fel försökt att klarläggas. Av undersökningen framgår att lägenhetsinnehavarna på folk- och bostadsräkningsblanketten i många fall angivit för lågt rumsantal. En redogörelse för dessa fel lämnas i kapitel 16. Fel av detta slag har givetvis förekommit även vid tidigare bostadsräkningar. De torde säkerligen ha varit av minst lika stor omfattning som nu konstaterats vid 1960 års räkning. Redovisningen i detta kapitel grundar sig på de av lägenhetsinnehavarna lämnade uppgifterna om lägenhetsstorleken utan korrigeringsför förefintliga fel.

### 4.1. Lägenheternas storlek i olika ortsgrupper och hustyper

Lägenheternas fördelning efter rumsantalet i olika ortsgrupper och för olika hustyper framgår av tab 4.1.

Den vanligaste lägenhetstypen är 2 rum och kök. Den utgör nära en tredjedel (32 %) av hela lägenhetsbeståndet. Därefter kommer lägenheter om 3 rum och kök med 23 %, medan lägenheter om 1 rum och kök utgör 18 % av lägenheterna, 4 rum och kök 11 %, smålägenheter utan kök 9 % och lägenheter om 5 eller flera rum och kök 8 %.

Mellan olika ortsgrupper råder ganska stora skillnader i lägenheternas storlek. Lägenheterna om 2 rum och kök är dock relativt sett nästan lika talrikt representerade i alla ortsgrupper. Deras

andel uppgår till ungefär en tredjedel i samtliga ortsgrupper med undantag av de mindre tätorterna, där andelen är drygt en fjärdedel (28 %). Skillnaderna mellan ortsgrupperna begränsar sig alltså i huvudsak till övriga lägenhetstyper. Smålägenheterna, högst 1 rum och kök, är talrikast i de största tätorterna och städerna, medan lägenheter om minst 3 rum och kök förekommer talrikast i glesbygdsmrådena.

Olikheterna i lägenheternas fördelning efter rumsantal för olika hustyper framgår av nedre delen av tab 4.1.

I enfamiljshusen är trerumslägenheten den vanligaste lägenhetsstorleken, till vilken hör nära en tredjedel av samtliga lägenheter. Därefter kommer tvårums- och fyrrumslägenheterna, vardera omfattande drygt en femtedel (22 %) av lägenhetsbeståndet. Ungefär tre fjärdedelar av samtliga lägenheter i enfamiljshusen tillhör alltså dessa tre lägenhetstyper.

I tvåfamiljshusen är lägenheterna i genomsnitt väsentligt mindre än i enfamiljshusen. Drygt en femtedel (21 %) av lägenheterna utgörs sålunda av smålägenheter om högst 1 rum och kök. I enfamiljshusen är endast ca en tiondel av lägenheterna av denna storlek. Över två femtedelar (43 %) av lägenheterna är på 2 rum och kök och en fjärdedel på 3 rum och kök. Denna skillnad mellan enfamiljshusen och tvåfamiljshusen sammanhänger i stor utsträckning med att den andra lägenheten i tvåfamiljshusen ofta utgörs av en liten lägenhet i det övre våningsplanet.

Tab 4.1. Lägenheter efter rumsantal

Ortsgrupper Hustyper	Antal lägenheter, 1 000-tal	D ä r a v i %						
		1+r, 1 k 1+r kv	1 rk	2 rk	3 rk	4 rk	5 rk	6+rk
Hela riket.....	2 675	9	18	32	23	11	5	3
Samtliga tätorter.....	1 999	11	19	31	22	10	4	2
Tätorter 2 000— inv.....	1 695	12	20	32	21	9	4	2
» 200—1 999 inv.....	304	5	14	28	27	16	6	3
Glesbygd.....	676	2	13	32	27	15	6	3
Städer.....	1 451	12	21	33	20	8	4	2
Landsbygd.....	1 224	4	14	31	27	15	6	3
Enfamiljshus.....	925	1	8	22	30	22	10	7
Tvåfamiljshus.....	333	3	18	43	25	8	2	1
Flerfamiljshus.....	1 342	15	24	36	18	5	2	1
Ikke-bostadshus.....	76	13	15	30	22	11	5	4

Den vanligaste lägenhetstypen i flerfamiljshusen är 2 rum och kök (36 %), och därefter kommer 1 rum och kök (24 %). På tredje plats kommer lägenheterna om 3 rum och kök (18 %). Dessa är något talrikare än smålägenheterna utan kök (15 %). Tillsammans utgör lägenheterna om högst 2 rum och kök icke mindre än tre fjärdedelar av lägenhetsbeståndet i flerfamiljshusen.

Ett sammanfattande uttryck för lägenhetsstorleken i olika ortsgrupper och hustyper ger det genomsnittliga antalet rumsenheter per 100 lägenheter. Se tab

4.2. Som rumsenhet räknas därvid såväl bostadsrum som kök. Kokvrå räknas sålunda ej som rumsenhet.

Antalet rumsenheter per 100 lägenheter är för hela riket 341. Högst är talen för glesbygdssområdena (378) och de mindre tätorterna och landsbygden (371) och lägst för de större tätorterna och städerna (321 resp 315).

Av tabellen framgår tydligt den markanta skillnaden i storlek mellan lägenheterna i de olika hustyperna: 424 rumsenheter per 100 lägenheter i enfamiljshus, 330 i tvåfamiljshus och 286

Tab 4.2. Antal rumsenheter per 100 lägenheter i olika hustyper och ortsgrupper

	Enfamiljshus	Tvåfamiljshus	Flerfamiljshus	Ikke bostadshus	Samtliga hus
Hela riket.....	424	330	286	342	341
Samtliga tätorter.....	457	335	287	338	329
Tätorter 2 000— inv.....	471	336	288	333	321
» 200—1 999 inv.....	435	330	271	355	371
Glesbygd.....	397	322	270	351	378
Städer.....	465	336	288	330	315
Landsbygd.....	414	327	279	352	371

**Tab 4.3. Lägenheter i hus byggda under olika perioder fördelade efter storlek. Hela riket**

Byggnadsperiod	Antal lägenheter, i 1000-tal	D ä r a v i %					
		1+r, 1 k 1+rkv	1 rk	2 rk	3 rk	4 rk	5+r k
Före 1901.....	530	6	22	32	21	10	9
1901— 20.....	379	6	25	31	19	10	8
1921— 30.....	254	8	21	31	20	12	8
1931— 40.....	389	10	22	31	20	10	6
1941— 45.....	189	11	17	35	23	9	5
1946— 50.....	277	10	10	34	28	12	7
1951— 55.....	276	12	8	35	26	12	7
1956— 60.....	331	10	8	25	31	18	9

i flerfamiljshus. Inom var och en av dessa hustyper är lägenheterna genomsnittligt störst i de större tätorterna, något mindre i de mindre tätorterna och minst i glesbygdsområdena.

#### 4.2. Lägenheternas storlek i hus av olika ålder

Av uppgifterna i tab 4.3 framgår att skiftet mellan 30-talet och 40-talet innebar en förändring i bostadsproduktionsinriktning.

I de olika byggnadsperioderna fram till och med perioden 1931—40 ökar efter hand andelen smålägenheter utan kök något och minskar andelen femrumslägenheter i motsvarande mån. I övrigt är fördelningen på lägenhetstyper i stort sett lika i samtliga åldersgrupper. I detta äldre bestånd utgör tvårummarna nära en tredjedel (31—32 %) av hela lägenhetsbeståndet, närmast följt av enrummare och trerummare, vilka vardera omfattar ungefär en fjärdedel.

Från och med perioden 1941—45 ökar emellertid successivt för varje fem-

årsperiod andelen större lägenheter, samtidigt som andelen ettrumslägenheter minskar. Tvårumslägenheternas andel som ökat något från 1930- till 1940-talet (från 31 till 35 %) minskar åter under sista femårsperioden 1956—60 till förmån för tretrumslägenheterna. Tvårumslägenheterna utgör fram till och med perioden 1951—55 den vanligaste lägenhetstypen (35 %) men kommer under perioden 1956—60 i andra hand efter trerummarna. Lägenheter utan kök utgör av 40- och 50-talets lägenheter en i stort sett oförändrad andel.

Ålderstrukturen för lägenheter av olika storlek belyses i tab 4.4. En mycket stor del av ettrumslägenheterna, i tätorterna 41 % och i glesbygderna 64 %, är byggda före 1921. Även lägenheterna om 6 eller flera rum och kök är i stor utsträckning byggda före detta år. Tre- och fyrumslägenheterna och även så femrummare har däremot i stor omfattning tillkommit efter andra världskriget. I tätorterna är icke mindre än 50 % av alla tre- och fyrumslägenheter och 45 % av femrummarna från denna tid.

Tab 4.4 Lägenheter av olika storlek fördelade efter byggnadsperiod

Lägenhetsstorlek	Antal lägenheter, 1 000-tal	D ä r a v i % b y g g d a					
		före 1901	1901—20	1921—30	1931—40	1941—50	1951—60
Hela riket.....	2 675	20	14	9	15	17	23
1+r, 1k, 1+rkv...	227	13	10	9	17	21	28
1 rk .....	471	25	20	11	18	13	11
2 rk .....	846	20	14	9	14	19	21
3 rk .....	619	18	12	8	13	19	28
4 rk .....	307	17	12	10	13	17	30
5 rk .....	125	19	14	10	12	15	29
6+rk.....	75	29	19	11	12	11	16
Samtliga tätorter .	1 999	13	14	10	15	20	27
1+r, 1k, 1+rkv...	214	12	9	9	18	21	30
1 rk .....	380	20	21	12	20	14	11
2 rk .....	628	12	13	9	15	22	26
3 rk .....	434	10	10	8	13	23	35
4 rk .....	207	9	11	10	13	18	38
5 rk .....	85	11	13	10	13	16	34
6+rk.....	48	18	21	13	14	13	20
Glesbygd .....	676	40	16	9	12	10	10
1+r, 1k, 1+rkv...	14	36	14	6	9	12	18
1 rk .....	90	47	17	9	11	7	6
2 rk .....	219	43	17	10	13	9	6
3 rk .....	185	37	16	9	13	12	11
4 rk .....	99	33	14	9	13	14	15
5 rk .....	40	35	15	8	10	12	18
6+rk.....	27	49	16	8	8	8	8

Av fyrrummarna är icke mindre än  $\frac{1}{4}$  byggda under 1950-talets sista femårsperiod. I glesbygderna har ca  $\frac{1}{4}$  av fyra- och femrumslägenheterna och nära  $\frac{1}{5}$  av trerummarna byggts efter 1945.

#### 4.3. Lägenheternas storlek i bostadsbeståndet olika år

Sedan gammalt har det svenska bostadsbeståndet utmärkts av en förhållandevis stor andel smålägenheter. Utvecklingen har emellertid efter hand gått mot större lägenheter, först rätt långsamt men senare i snabbare takt. Detta framgår bl a av en jämförelse med tidigare

bostadsräkningar. Då dessa räkningar skiftat i omfattning måste jämförelsen begränsas till ett antal orter, för vilka uppgifter finns från samtliga allmänna bostadsräkningar. En sådan översikt avseende tiden från 1912 till 1945 lämnas i tab 4.5 som hämtats ur redogörelsen för 1945 års bostadsräkning (tabell 50). Tabellen avser 49 gemensamma orter, huvudsakligen större och medelstora städer men därjämte ett antal köpingar och municipalsamhällen. De större orterna är överrepresenterade. Eftersom många av orterna har fått ökat område genom inkorporeringar eller i samband med ändringar i den administrativa

**Tab 4.5. Lägenheternas fördelning efter storlekskategori enligt bostadsräkningarna 1912/15, 1920, 1924, 1933, 1939 och 1945. 49 gemensamma orter**

År	Antal lägenheter, 1 000-tal	D ä r a v i %						
		1+r, 1 k 1+r kv	1 rk	2 rk	3 rk	4 rk	5 rk	6+r k
1912/15 .....	24	14	42	23	10	4	3	4
1920.....	27	13	42	24	10	4	3	4
1924.....	28	13	41	24	10	5	3	4
1933.....	37	15	38	26	10	5	3	3
1939.....	50	17	35	28	11	5	2	2
1945.....	58	16	33	30	12	5	2	2

karaktären, föreligger givetvis inte full jämförbarhet mellan de olika åren.

Av tab 4.5 framgår att smålägenheterna om högst 1 rum och kök år 1912/15 utgjorde inalles icke mindre än 56 % av hela lägenhetsbeståndet. Deras andel minskade framför allt under 1930-talet och första hälften av 1940-talet och uppgick år 1945 till 49 %. Andelen enkelrum och kokvrålägenheter ökade något, varför minskningen varit kraftigare för lägenheterna om 1 rum och kök. Andelen tvårumslägenheter ökade i samma grad som lägenheterna om högst 1 rum och kök minskade, medan andelen lägenheter om 3 eller flera rum och kök således varit i stort sett oförändrad (21 %).

Efter 1945 har emellertid förskjutningen mot större lägenheter gått snabbare. Detta framgår av tab 4.6, som belyser utvecklingen under åren 1945—60. Andelen smålägenheter har under denna tid minskat i tätorterna med icke mindre än 13 procentenheter, dvs med nära dubbelt så mycket som under den i tab 4.5 redovisade ungefär dubbelt så långa perioden. Tvårummarnas andel har varit i stort sett oförändrad, under det att tre- och fyrrummarnas sammanlagda andel ökat med samma antal procentenheter som smålägenheterna minskat. Ungefär samma förändringar noteras även för glesbygdsmrådena. Där har smålägenheternas andel minskat med 12 procentenheter. Samtidigt

**Tab 4.6. Lägenheternas fördelning efter storlekskategori åren 1945 och 1960**

	Antal lägenheter, 1 000-tal	D ä r a v i %						
		1+r, 1 k 1+r kv	1 rk	2 rk	3 rk	4 rk	5 rk	6+r k
Hela riket 1960	2 675	9	18	32	23	11	5	3
1945	2 102	12	26	31	16	8	4	3
Tätorter 1960	1 999	11	19	31	22	10	4	2
1945	1 357	15	28	30	14	6	3	3
Glesbygd 1960	676	2	13	32	27	15	6	3
1945	745	7	20	32	20	11	5	5

har tre- och fyrrummarnas andel ökat med motsvarande antal.

Nettotillskottet av bostadslägenheter inom olika lägenhetskategorier under åren 1946—60 framgår av följande tablå.

Efter 1945 har ettrumslägenheterna minskat med icke mindre än 65 000 eller 12 % och smålägenheterna utan

kök med 29 000 eller 11 %. De största lägenheterna, 6 eller flera rum och kök, har också något minskat i antal. Trerumslägenheterna har under denna tid erhållit det största tillskottet i absoluta tal, över 276 000 lägenheter. Relativt sett har dock fyra- och femrumslägenheterna ökat mest. Ökningen uppgår för deras del till 85 % mot 81 % för trerumslägenheterna.

	1+r, 1k, 1+rkv	1 rk	2 rk	3 rk	4 rk	5 rk	6+rk	Samtliga lägenheter
Lägenheter i 1 000-tal								
1960.....	227	471	846	618	307	125	75	2 675
1945.....	257	536	647	342	166	78	77	2 102
Ökning (+) eller minskning (-) mellan 1945 och 1960								
1 000-tal lägenheter .....	-29	-65	+199	+276	+141	+47	- 2	+573
I % av 1945.....	-11	-12	+31	+81	+85	+85	- 3	+ 27

## Kap. 5. Bostadslägenheternas utrustning och kvalitet

### 5.1. Lägenheternas utrustning

De lägenheter som tillkommit efter andra världskriget, en tredjedel av bostadsbeståndet, har praktiskt taget samtliga försetts med centralvärme, varmvatten, bad- eller duschrumb och wc. Det äldre bostadsbeståndet har under samma tid i stor utsträckning ombyggt och moderniserats. Vidare har många av de sämsta bostäderna försvunnit ur bostadsbeståndet, framförallt genom att äldre bostadshus rivits i tätorterna och genom att hus övergivits i glesbygderna. Allt detta har haft till följd att utrustningsstandarden avsevärt förbättrats sedan 1945.

Förekomsten av olika utrustningsdetaljer i lägenheterna åren 1960 och 1945 belyses i tab 5.1.

Vatten- och avloppsledningar hör till den mest elementära utrustningen i en bostadslägenhet. Den är också den vanligaste. Den förekommer i nästan alla lägenheter (90—92 %). För 15 år sedan var det två tredjedelar av lägenheterna som hade sådan utrustning. Detta innebär, att antalet lägenheter som saknar vatten- och avloppsledningar under denna tid minskat från ca 700 000 till 215 000 à 220 000.

År 1945 var inte fullt hälften (46 %) av lägenheterna utrustade med centralvärme, men år 1960 hade andelen stigit till tre fjärdedelar (74 %). Antalet lägenheter som saknar denna bekvämlighet uppgår till ca 680 000.

En mycket markerad förbättring i sanitärt hänseende har ägt rum genom



Tab 5.1. Lägenheternas utrustning åren 1960 och 1945

	1960			1945		
	Hela riket	Tätorter	Glesbygd	Hela riket	Tätorter	Glesbygd
Antal lägenheter, 1 000-tal ...	2 675	1 999	676	2 102	1 357	745
Därav i %						
med vattenledning						
i lägenheten .....	90	96	72	66	83	33
i huset .....	1	1	2	..	..	..
avlopp .....	92	97	76	66	83	33
centralvärme .....	74	82	49	46	59	22
avträde						
egget wc .....	70	81	37	36	52	5
gemensamt wc .....	6	7	3	..	..	..
egget avträde .....	18	7	50	..	..	..
delat avträde .....	6	5	9	..	..	..
bad eller duschrum						
egget .....	54	62	28	21	31	5
delat .....	7	9	4	6	9	1
varmvatten .....	65	75	37	..	..	..
elspis med ugn .....	54	58	42	} 33	50	3
gasspis med ugn .....	18	24	1			
kylskåp .....	63	70	45	11	15	3

att andelen lägenheter med eget wc i det närmaste fördubblats sedan 1945 från 36 % till 70 %. Nära en fjärdedel av lägenheterna — inalles 640 000 lägenheter — saknar wc och har endast tillgång till annat avträde.

Badrum har blivit allt vanligare. Andelen lägenheter med eget bad- eller duschrum har stigit mer än halvannan gång under de senaste 15 åren (från 21 % till 54 %). Alltjämt saknar dock en avsevärd del av lägenheterna eget bad eller dusch. Till antalet uppgår de till drygt 1 miljon.

I tätorterna är såsom framgår av tab 5.1 bostäderna genomgående bättre utrustade än i glesbygderna. Skillnaden i utrustningsstandard mellan tätorter och glesbygd har sedan 1945 minskat betydligt. Den kraftiga upprustningen och

moderniseringen av glesbygdens bostadsbestånd liksom avgången av de sämsta lägenheterna har bidragit härtill. Endast några få procent av glesbygdens lägenheter hade år 1945 tillgång till wc och bad- eller duschrum och endast en tredjedel av dem hade vatten och avlopp. År 1960 hade drygt en fjärdedel av lägenheterna bad- eller duschrum, drygt en tredjedel eget wc och 70 % vatten och avlopp.

Utrustningsstandarden i olika ortsgrupper och i olika hustyper framgår av tab 5.2.

Lägenheternas utrustning är bäst i de större tätorterna och städerna, medan standarden är något lägre i de mindre tätorterna och lägst i glesbygden. I flerkamiljshusen, som är förhärskande i de större tätorterna och städerna, är lägen-

Tab 5.2. Lägenheternas utrustning i olika ortsggrupper och hustyper

Ortsgrupper Hustyper	Antal lägen- heter. 1 000- tal	D ä r a v i % m e d								
		vatten- ledning ning	av- lopp	central- värme	eget wc	bad- eller dusch- rum	varm- vatten	el- spis	gas- spis	kyl- skåp
Hela riket....	2 675	90	92	74	70	54	65	54	18	63
Samtliga tät- orter .....	1 999	96	97	82	81	62	75	58	24	70
Tätorter										
2 000— inv. ...	1 695	98	98	84	84	65	77	56	28	71
200—1 999 inv.	304	89	90	72	66	47	62	68	1	61
Glesbygd.....	676	72	76	49	37	28	37	42	1	45
Städer .....	1 451	97	98	84	83	65	77	51	33	70
Landsbygd...	1 224	82	84	63	55	41	52	57	1	56
Enfamiljshus .	925	79	82	61	54	46	} 55	58	3	57
Tvåfamiljshus	333	90	92	69	54	29		50	29	71
Övriga hus ...	1 417	98	98	84	84	64	77	50	29	71

heterna i allmänhet bättre tillgodosedda i utrustningshänseende än i småhusen, som dominerar bebyggelsen i de mindre tätorterna och glesbygden.

Utrustningsstandarden i olika lägenhetstyper belyses av uppgifterna i tab 5.3.

Lägenheterna om 1 rum och kök har en sämre utrustningsstandard än övriga lägenhetstyper. Standarden stiger för varje ytterligare rum i lägenheten och är bäst i de största lägenheterna. Smålägenheterna utan kök har också bättre utrustningsstandard än ettrumslägenheterna. Denna regel har giltighet för samtliga utrustningsdetaljer med undantag av gasspis, där lokala förhållanden spelar in. Den gäller i särskilt hög grad ifråga om centralvärme, wc, bad- eller duschrum, varmvatten, elspis och kylskåp och gäller såväl tätorter som glesbygd. Ifråga om utrustning med vatten och avlopp är skillnaderna mellan olika

lägenhetstyper små i tätorterna men stora i glesbygdsområdena.

Dessa förhållanden är huvudsakligen en följd av skillnader i lägenheternas ålder. Ettrumslägenheterna tillhör — såsom tidigare visats — i stor utsträckning det äldre bostadsbeståndet. I den mån detta äldre bestånd moderniserats har det också mest gällt större lägenheter. Kokvrålägenheterna har tillkommit i större antal först under senare decennier och är i genomsnitt betydligt yngre än ettrumslägenheterna, vilket förklarar deras bättre utrustningsstandard.

## 5.2. Lägenheternas kvalitet

Genom kombination av följande utrustningsdetaljer har lägenheterna indelats i sju kvalitetsgrupper: vattenledning, avlopp, wc, cv, bad- eller duschrum, el- eller gasspis med ugn samt kylskåp.

Tab 5.3. Lägenheter efter utrustning i olika lägenhetstyper

	Samtliga lägenheter	Lägenheter om					
		1+r, 1k 1+rkv	1 rk	2 rk	3 rk	4 rk	5+r k
<b>Hela riket</b>							
Antal lägenheter i 1 000-tal.....	2 675	227	471	846	619	307	200
Därav i % lägenheter med							
vattenledning.....	90	91	85	89	92	95	97
avlopp.....	92	93	86	90	94	96	97
centralvärme.....	74	86	56	70	79	84	89
eget wc.....	70	74	54	67	75	80	86
bad- eller duschrum.....	53	44	29	50	63	72	81
varmvatten.....	65	76	45	61	71	77	85
elspis.....	54	41	30	51	65	72	74
gasspis.....	18	26	29	19	12	9	11
kylskåp.....	63	51	42	64	71	76	83
<b>Samtliga tätorter</b>							
Antal lägenheter i 1 000-tal.....	1 999	214	380	628	434	207	133
Därav i % lägenheter med							
vattenledning.....	96	94	94	97	98	98	99
avlopp.....	97	95	94	97	98	98	99
centralvärme.....	82	88	64	81	89	92	95
eget wc.....	81	77	64	81	88	92	95
bad- eller duschrum.....	62	46	35	62	76	83	90
varmvatten.....	75	78	53	74	83	87	92
elspis.....	58	41	32	58	73	78	77
gasspis.....	24	27	36	26	17	14	17
kylskåp.....	70	53	47	73	81	84	89
<b>Glesbygd</b>							
Antal lägenheter i 1 000-tal.....	676	14	90	219	185	99	67
Därav i % lägenheter med							
vattenledning.....	72	53	45	66	79	87	92
avlopp.....	76	56	48	71	83	90	94
centralvärme.....	49	44	19	39	57	69	76
eget wc.....	37	29	12	26	42	56	69
bad- eller duschrum.....	28	13	3	14	33	49	65
varmvatten.....	37	33	12	24	41	57	71
elspis.....	42	31	19	32	48	59	67
gasspis.....	1	0	0	1	1	1	1
kylskåp.....	45	26	23	37	50	59	71

Vilka utrustningsdetaljer som ingår i de olika kvalitetsgrupperna framgår av översikten på sid 10.

Det är uppenbart, att denna indelning av bostäderna är mycket schematisk. Det kan sålunda finnas stora skillnader ur allmän standardsynpunkt inom en och samma kvalitetsgrupp. Utrustningen i exempelvis badrummet kan vara ytterst olika. Genom att lägenheterna med bad-

rum uppdelats i två grupper efter förekomsten av modern spis och kylskåp torde dock en viss ytterligare differentiering med hänsyn till allmän standard ha erhållits.

Tab 5.4 visar lägenheternas fördelning på kvalitetsgrupper i hela riket och i olika ortsggrupper.

Kvalitetsgrupp 1, som omfattar de bäst utrustade lägenheterna, är den

Tab 5.4. Lägenheterna fördelade på kvalitetsgrupper i olika ortsgupper

	Antal lägenheter, 1 000-tal	Därav i % i kvalitetsgrupp							Uppgift saknas
		1	2	3	4	5	6	7	
Hela riket .....	2 675	44	7	12	5	8	12	10	2
Samtliga tätorter ...	1 999	54	7	14	5	6	9	6	1
Tätorter									
2 000—inv.....	1 695	57	7	14	5	5	9	3	1
200—1 999 inv. ...	304	37	7	14	6	10	12	12	2
Glesbygd.....	676	16	8	7	4	13	20	29	3
Städer .....	1 451	56	7	14	5	5	9	3	1
Landsbygd .....	1 224	30	7	11	5	11	15	19	2

största gruppen. Till den hör 44 % av rikets lägenhetsbestånd. Som moderna torde man också kunna klassificera lägenheterna i grupp 2, som har såväl wc, centralvärme som badrum, men saknar el- eller gasspis med ugn. Tillsammans representerar dessa två grupper något över hälften (51 %) av bostadsbeståndet. Efter dessa två grupper kommer i storlek grupperna 3 och 6, vilka vardera omfattar 12 % av lägenhetsbeståndet. Grupp 3 kan sägas utgöras av halvmoderna lägenheter, dvs lägenheter vilka utom vatten och avlopp har cv och wc men saknar badrum. Lägenheterna i grupp 6 är endast försedda med vatten och avlopp. Lägenheterna i grupperna 4 och 5, som saknar antingen wc eller cv men har vatten och avlopp, svarar tillsammans för 13 % av beståndet. En tiondel av samtliga lägenheter som ingår i kvalitetsgrupperingen saknar vatten och/eller avlopp och därför också praktiskt taget helt även de andra bekvämligheterna.

Lägenhetsbeståndets allmänna standard ligger på en väsentligt lägre nivå i glesbygdsområdena och på landsbygden än i de större tätorterna och städer-

na. I tätorterna med mer än 2 000 invånare och i städer tillhör 64 resp 63 % av lägenheterna kvalitetsgrupperna 1 och 2 mot 34 resp 37 % i glesbygd och landsbygd. I glesbygden är kvalitetsgrupperna 6 och 7 de största. De omfattar där tillsammans nästan hälften (49 %) av lägenhetsbeståndet.

I tab 5.5 redovisas fördelningen på kvalitetsgrupper för lägenheter i olika hustyper, i hus byggda olika år, av olika storlek samt för bebodda lägenheter med olika upplåtelseformer.

Tvåfamiljshusen har en lägre utrustningsstandard än övriga hustyper. Den lägre andelen lägenheter i grupperna 1 och 2 — lägenheter med badrum — sammanhänger bl a med den större förekomsten i tvåfamiljshus av smålägenheter.

De moderna lägenheterna (kvalitetsgrupperna 1—2) utgör i tätorterna ungefär lika stor andel i enfamiljshus som i »övriga hus» (63 resp 65 %). Detsamma är också fallet i glesbygderna, ehuru på en betydligt lägre nivå (26 resp 24 %). De halvmoderna lägenheterna (kvalitetsgrupp 3) är i båda fallen något fler i »övriga hus»

Tab 5.5. Lägenheter i olika hustyper, åldersgrupper, lägenhetstyper och upplåtelseformer fördelade på kvalitetsgrupper

	Hela riket						Samtliga tätorter						Glesbygd								
	Antal lägenheter, 1000-tal	Därav i % i kvalitetsgrupp					Uppgift saknas	Antal lägenheter, 1000-tal	Därav i % i kvalitetsgrupp					Uppgift saknas	Antal lägenheter, 1000-tal	Därav i % i kvalitetsgrupp					Uppgift saknas
		1-2	3	4-6	7				1-2	3	4-6	7				1-2	3	4-6	7		
<b>Lägenheter</b>																					
a) i enfamiljshus	925	42	7	27	22	3	412	63	9	17	10	1	513	26	5	34	32	3			
i tvåfamiljshus	333	27	20	41	10	2	220	31	24	37	6	2	113	18	15	47	18	2			
i övriga hus...	1 417	63	14	19	3	1	1 366	65	14	18	2	1	51	24	16	38	19	3			
b) byggda år																					
före 1901.....	531	16	9	47	26	2	259	18	13	55	13	1	271	15	5	39	38	2			
1901-20 .....	379	21	15	48	14	2	271	23	19	50	7	1	108	17	7	43	31	3			
1921-30 .....	253	38	18	32	11	2	193	44	21	28	5	2	60	17	7	45	30	3			
1931-40 .....	390	55	18	18	7	2	308	64	21	12	3	1	81	20	9	43	25	3			
1941-50 .....	466	73	14	9	3	1	393	79	14	5	1	1	73	40	15	29	12	3			
1951-60 .....	606	90	6	2	1	1	539	92	6	1	0	1	66	69	10	12	7	3			
c) om																					
1+r, l k, .....																					
1+rkv .....	227	43	27	19	9	2	214	45	28	19	7	1	13	12	13	25	47	3			
1 rk .....	471	28	18	37	16	1	380	35	20	38	6	1	90	2	6	34	56	3			
2 rk .....	846	48	12	27	12	1	628	61	13	21	4	1	219	11	9	42	35	3			
3 rk .....	619	60	9	21	8	2	434	74	9	13	3	1	185	28	8	39	22	3			
4 rk .....	307	68	7	17	6	2	207	80	7	10	2	1	99	44	6	33	14	3			
5+r .....	200	78	4	13	4	1	133	87	4	7	1	1	67	58	4	27	8	2			
d) bebodda av																					
ägare.....	934	44	9	28	18	2	487	59	12	20	7	2	447	26	6	36	30	2			
bostadsrätts-																					
innehavare ..	242	93	5	1	0	0	242	93	5	1	0	1	..	..	..	..	..	..			
hyresgäster ..	1 405	51	16	26	6	1	1 209	56	17	23	3	1	196	22	12	39	25	2			

än i enfamiljshus. Ifråga om de omoderna lägenheterna (kvalitetsgrupp 4—7) gäller motsatsen.

Det råder helt naturligt ett klart samband mellan lägenheternas ålder och kvalitet. Andelen modernt utrustade lägenheter (kvalitetsgrupp 1—2) är minst i hus byggda före år 1901 (16 %) men ökas efterhand period för period till 90 % i hus byggda efter 1950, samtidigt med att de omoderna lägenheterna (kvalitetsgrupperna 4—7) avtar. Huvudparten av lägenheterna från tiden före 1921 är omoderna. Kvalitetsgrupperna 4—7 dominerar i tätorternas lägenhetsbestånd i hus byggda före 1921 och i glesbygderna i hus byggda före 1941. I det yngsta beståndet från åren 1951—60 tillhör i tätorterna 92 % och i glesbygderna 69 % av lägenheterna kvalitetsgrupperna 1—2.

Utrustningsstandarden stiger med ökande lägenhetsstorlek. Etrumslägenheterna har den lägsta standarden. Av dessa lägenheter tillhör drygt en fjärdedel kvalitetsgrupperna 1—2. Smålägenheterna utan kök är emellertid bättre utrustade än ettrumslägenheterna. Av lägenheter om fem eller flera rum och kök tillhör 78 % kvalitetsgrupperna 1—2. Tätorternas lägenhetsbestånd har i samtliga storleksgrupper en högre standard än glesbygdernas. Särskilt ettrumslägenheterna i glesbygderna, som

uppgår till 90 000, har en låg standard. Av dessa tillhör endast 2 % kvalitetsgrupperna 1 och 2. Över hälften av dem saknar vatten och/eller avlopp. Även tvårumslägenheterna i glesbygdssområdena, som uppgick till 220 000, har en låg standard i jämförelse med tätorternas. Drygt en tiondel av dem är fullt modernt utrustade, men drygt en tredjedel saknar alla bekvämligheter.

Lägenheter upplåtna med bostadsrätt är de bäst utrustade. Detta är helt naturligt eftersom de tillkommit under de senaste decennierna. Icke mindre än 93 % av dessa tillhör kvalitetsgrupperna 1 och 2. Ifråga om de övriga två upplåtelseformerna råder betydande skillnader i lägenheternas standard mellan tätorter och glesbygd, men inom dessa ortsgupper var för sig råder ingen större skillnad mellan dem. Den övervägande delen av tätorternas bostadsbestånd i dessa två upplåtelseformer är modernt utrustat, medan glesbygdernas är omodernt.

Enligt 1945 års bostadsräkning saknade i hela riket 723 000 lägenheter, eller ca en tredjedel (34 %) av samtliga, vatten och/eller avlopp. Under åren 1946—60 har, som framgår av nedanstående tablå, antalet lägenheter utan vatten och/eller avlopp minskat med 450 000. Andelen dylika lägenheter har minskat till 10 %.

	Lägenheter utan vatten och/eller avlopp			
	1960	1945		
	1 000-tal	I % av samtliga	1 000-tal	I % av samtliga
Hela riket .....	274	10	723	34
Tätorter .....	80	6	227	17
Glesbygd.....	194	29	496	67

Tab 5.6. Lägenheter A) utan vatten och/eller avlopp och B) utan centralvärme

	Hela riket		Samtliga tätorter		Glesbygd	
	1 000-tal	%	1 000-tal	%	1 000-tal	%
<b>A Lägenheter utan vatten och/eller avlopp</b> .....	274	100	80	100	194	100
<b>Därav</b>						
a) i enfamiljshus .....	205	175	41	51	164	85
i tvåfamiljshus .....	33	12	13	16	20	10
i övriga hus .....	36	13	26	23	10	5
b) byggda år						
—1900 .....	139	51	35	44	104	54
1901—1920 .....	53	19	20	25	33	17
1921—1930 .....	27	10	9	11	18	9
1931—1940 .....	29	11	8	10	21	11
1941—1950 .....	13	5	4	5	9	5
1951—1960 .....	7	3	2	3	5	3
Uppgift saknas .....	6	2	2	3	4	2
c) om						
1+r, 1 k, 1+rkv .....	20	7	14	18	6	3
1 rk .....	75	27	24	30	51	26
2 rk .....	100	36	23	29	77	40
3 rk .....	52	19	12	15	40	21
4 rk .....	19	7	5	6	14	7
5+rk .....	7	3	2	3	5	3
Uppgift saknas .....	1	0	0	0	1	1
<b>B Lägenheter utan centralvärme</b> .....	681	100	347	100	334	100
<b>Därav</b>						
a) i enfamiljshus .....	346	51	80	23	266	80
i tvåfamiljshus .....	102	15	56	16	46	14
i övriga hus .....	332	34	210	61	21	6
b) byggda år						
—1900 .....	326	48	152	44	174	52
1901—1920 .....	188	28	125	36	63	19
1921—1930 .....	70	10	37	11	33	10
1931—1960 .....	97	14	33	10	64	19
c) om						
1+r, 1 k, 1+rkv .....	32	5	25	7	7	2
1 rk .....	206	30	135	39	71	21
2 rk .....	246	36	116	33	130	39
3 rk .....	126	19	48	14	78	23
4+rk .....	69	10	23	7	46	14
Uppgift saknas .....	2	0	1	0	1	0

**Tab 5.7. Hushåll i lägenheter med vattenledning efter anläggningens art och förekomsten av kontroll av dricksvattnet**

	Hela riket	Samtliga tätorter	Tätorter 2 000— inv.	Tätorter 200— 1 999 inv.	Glesbygd	Städer	Landsbygd
Antal hushåll, 1 000-tal, med vattenledning i lägenheten eller i huset.....	2 373	1 889	1 623	266	484	1 386	987
Därav i % med vatten från egen anläggning.....	24	7	3	34	86	3	54
kommunalt vattenverk..	72	89	95	55	6	96	39
annan gemensam anläggning .....	4	3	1	11	7	1	8
Andel hushåll, %, med kontrollerat vatten							
av samtliga hushåll med vattenledning.....	74	90	95	63	10	95	44
av hushåll med vatten från egen anläggning....	6	15	18	13	4	10	6
kommunalt vattenverk..	98	98	98	95	86	98	95
annan gemensam anläggning.....	48	67	76	59	20	88	45

De 274 000 lägenheter, som år 1960 saknade vatten och/eller avlopp, har i tab 5.6 fördelats efter hustyper, byggnadsår och lägenhetsstorlek. Av dessa lägenheter var 194 000 eller 71 % belägna i glesbygderna. Flertalet (75 %) fanns i enfamiljshus. Drygt hälften av lägenheterna är byggda före 1901. Till ca två tredjedelar består lägenheterna av ett eller två rum och kök. Till denna kvalitetsgrupp hör också 20 000 lägenheter byggda under perioden 1941—60. Två tredjedelar av dessa är belägna i glesbygderna.

Antalet lägenheter som saknade centralvärme uppgick år 1960 till 681 000. De har i tab 5.6 fördelats på hustyper, byggnadsår och lägenhetsstorlek. Lägenheterna är till tre fjärdedelar byggda före 1921 och utgörs till två tredjedelar av småhuslägenheter. Drygt hälften av lägenheterna är belägna i tätorterna.

### 5.3. Anläggning för och kontroll av dricksvatten i bostäderna

I tab 5.7 redovisas för hushåll i lägenheter försedda med vattenledning från vad slags anläggning dricksvattnet erhålles och om vattnet fortlöpande är underkastat offentlig kontroll i enlighet med 6 kap hälsovårdsstadgan.

Av samtliga hushåll boende i lägenheter eller hus med vattenledning erhåller 72 % vatten från kommunalt vattenverk och 4 % från annan gemensam anläggning. En fjärdedel av hushållen har sålunda vatten från fastighetsägarens egen anläggning.

I städerna och de större tätorterna får huvudparten, ca 95 % av hushållen dricksvattnet från kommunalt vattenverk och i de små tätorterna drygt hälften. I glesbygdsområdena erhålles dricksvattnet för 86 % av hushållen från fastighetsägarnas egna anläggningar. Endast en mindre del av hus-



hållen (6 %) får vattnet från kommunalt vattenverk och ungefär lika stor andel från annan gemensam anläggning.

Tre fjärdedelar av hushållen har kontrollerat vatten i här angiven mening. I de större tätorterna har mer än nio tiondelar kontrollerat vatten och i glesbygdsområdena en tiondel.

Praktiskt taget alla hushåll med vatten från kommunalt vattenverk har kontrollerat vatten. Den lilla grupp av hushåll med vatten från annan gemensam anläggning har endast till hälften kontrollerat vatten. Endast 6 % av hushållen med egen anläggning har kontrollerat vatten.

## Kap. 6. Bostadslägenheternas ägare och upplåtelseformer

### 6.1. Lägenheternas ägare

Nära två tredjedelar (64 %) av bostadsbeståndet ägs av enskilda personer. Staten, kommunerna och företag, i vilka kommunerna har ett avgörande inflytande, äger 13 % av lägenheterna. Bostadsrättsföreningar äger 11 % av lägenheterna och privata bolag, föreningar och stiftelser likaledes 11 %.

Denna fördelning mellan enskilda personer och andra ägare är i mycket hög grad betingad av bostadsbeståndets fördelning efter hustyp: lägenheterna i småhus ägs ju sålunda till övervägande delen av enskilda personer medan lägenheterna i övriga hus till större delen ägs av olika typer av företag.

I tab 6.1 redovisas ägarfördelningen för dessa två hustyper. »Det allmänna» i olika former är ägare till 4 % av lägenheterna i småhus och enskilda företag av olika slag till 5 %. Ca 90 % av småhuslägenheterna ägs sålunda av enskilda personer, dvs i allmänhet av dem som också bor i dessa hus. Fördelningen på ägare är praktiskt taget densamma i tätorterna och i glesbygden.

»Det allmänna» äger något över en femtedel (22 %) av lägenheterna i

övriga hus. Större delen av lägenheterna i denna grupp ägs av de allmännyttiga bostadsföretagen. Likaledes något över en femtedel (21 %) ägs av bostadsrättsföreningar och inte fullt en femtedel (17 %) av enskilda bolag, föreningar och stiftelser. Två femtedelar (41 %) ägs av enskilda personer.

Ägarfördelningen för den lilla gruppen av övriga hus i glesbygden avviker markant för den stora massan av sådana lägenheter i tätorterna. De allmännyttiga företagen och bostadsrättsföreningarna äger sålunda i mycket ringa utsträckning lägenheter i glesbygden. Stat, landsting och kommuner står däremot som ägare till 28 % av lägenheterna. Det torde här i mycket stor utsträckning vara fråga om specialbostäder för olika kategorier av stats- och kommunalanställda samt pensionärshem.

Det är icke möjligt att göra en fullständig jämförelse med fördelningen av 1945 års bestånd efter ägarekategorier. Då tillämpades en något avvikande indelningsgrund. Av stat, landsting och kommun ägda lägenheter var sammanförda till en grupp, och den gruppen går också att bilda 1960. År 1945 sär-

Tab 6.1. Lägenheternas fördelning efter ägare och hustyp

Ortsgrupper Hustyper	Antal lägenheter, 1 000-tal	Därav i % i hus ägda av					
		stat och landsting	kommun	allmännyttigt bostadsföretag	bostadsrättsförening	enskild person	övriga
Hela riket.....	2 675	1	4	8	11	64	11
Småhus.....	1 258	2	2	0	0	91	5
Övriga hus.....	1 417	1	6	15	21	41	17
Samtliga tätorter..	1 999	1	4	10	15	56	13
Småhus.....	632	1	2	0	0	91	5
Övriga hus.....	1 367	1	5	15	22	41	16
Glesbygd.....	676	2	4	0	0	88	6
Småhus.....	626	2	2	0	0	91	5
Övriga hus.....	50	8	18	2	0	48	24

redovisades en grupp lägenheter — 32 000 — i företag eller stiftelser med bostadssocialt syfte. Denna grupp består till större delen av direkt eller indirekt kommunägda eller kommunstyrda barnrikehus, pensionärshem, hus för ensamstående mödrar osv. Denna grupp bör därför 1945 kunna sammanföras med gruppen stat, landsting och kommun, och 1960 bör till sistnämnda grupp kunna föras de allmännyttiga bostadsföretagen som likaledes är kommunägda eller kommunstyrda. Bostadsrättsföreningar och enskilda personer återfinns som särskilda grupper i båda räkningarna. Fastighetsbolag, andra bolag och föreningar har likaledes kunnat sammanföras till en jämförelsegrupp, kallad »övriga». Lägenheter för vilka uppgift saknas om ägare har förts till sistnämnda grupp.

I tab 6.2 jämföres lägenheternas fördelning efter ägare 1960 och 1945. Fördelningen 1945 på småhus och övriga hus är något osäker, då den har fått räknas fram med ledning av den rela-

tiva fördelningen på ägarekategorier i hus av olika storlek.

Mellan 1945 och 1960 har andelen lägenheter ägda av »det allmänna» och av bostadsrättsföreningar ökat väsentligt: sammanlagt från 10 % till 24 %. Ökningen motsvaras praktiskt taget helt av en minskning av andelen lägenheter ägda av enskilda. För småhusen har inte skett några ändringar i fördelningen efter ägare, varför hela förändringen är att hänföra till övriga hus.

Antalet av »det allmänna» ägda lägenheter har nära tredubblats, och antalet lägenheter ägda av bostadsrättsföreningar har mer än tredubblats.

## 6.2. Bebodda och obebodda lägenheter

Antalet bebodda lägenheter uppgick i hela riket till 2 582 000 eller 96,5 % av samtliga. Med bebodda lägenheter avses sådana i vilka bor personer som mantalsskrivits såsom bosatta i lägenheterna. I tab 6.3 redovisas hur lägenheterna fördelar sig på bebodda och obe-

Tab 6.2. Lägenheternas fördelning efter ägare och hustyp 1960 och 1945

		Samtliga	Därav i hus ägda av			
			stat, landsting, kommun, allmän- nyttigt bostads- företag	bostads- rätts- förening	enskild person	övriga
Antal lägenheter, 1 000-tal						
Samtliga	1960.....	2 675	357	299	1 722	297
	1945.....	2 102	129	90	1 620	263
Småhus	1960.....	1 258	50	2	1 144	62
	1945.....	1 207	55	0	1 088	64
Övriga hus	1960.....	1 417	307	297	578	235
	1945.....	895	74	90	532	199
Fördelning i %						
Samtliga	1960.....	100	13	11	64	11
	1945.....	100	6	4	77	13
Småhus	1960.....	100	4	0	91	5
	1945.....	100	5	0	90	5
Övriga hus	1960.....	100	22	21	41	17
	1945.....	100	8	10	59	22

bodda i olika ortsgrupper. I de större tätorterna och i städerna är andelen bebodda lägenheter större (97,2 %) än i glesbygden och på landsbygden (95,1 respektive 95,7 %).

Två grupper av obebodda lägenheter redovisas: nämligen 1) upplåtna men i ovan angiven mening ej bebodda lägenheter och 2) lediga lägenheter\*). Till den första gruppen hör lägenheter som var upplåtna av fastighetsägaren till en hyresgäst eller disponerades av ägaren själv men i vilka vid bostadsräknings-tidpunkten inte bodde några personer alls eller endast sådana som var mantalsskrivna på annat håll. Det kan t ex i Stockholm gälla riksdagsmän, mantals-

skrivna i hemorten, och i skol- och universitetsorter studerande.

Övriga lägenheter ej disponerade på angivet sätt har förts till gruppen »lediga». De hade inte någon hyresgäst och de disponerades inte av ägaren. De var sålunda både formellt och reellt obebodda.

Antalet upplåtna men obebodda lägenheter var 22 000 och antalet lediga 71 000. De utgör 0,8 % respektive 2,7 % av samtliga lägenheter. Som framgår av tab 6.3 förekommer upplåtna men obebodda nästan uteslutande i tätorterna medan av de lediga lägenheterna inemot hälften är belägna i glesbygden.

De upplåtna obebodda lägenheterna avviker i sin ålderssammansättning endast obetydligt från de bebodda lägenheterna (tab 6.4). I kvalitetshänseende

\*) Genom fel vid maskinbearbetningen har i »Bostadsräkningen 1960: II» lediga lägenheter redovisats som upplåtna men obebodda och tvärtom. Felet berör tabellerna 6 och 7 i del II. Se bil 2.

Tab 6.3. Lägenheter efter utnyttjande

	Antal lägenheter, 1 000-tal	Därav					
		bebodda		upplättna men obebodda		lediga	
		1 000-tal	%	1 000-tal	%	1 000-tal	%
Hela riket.....	2 675	2 582	96,5	22	0,8	71	2,7
Samtliga tätorter.....	1 999	1 939	97,0	20	1,0	40	2,0
Tätorter 2 000— inv. ....	1 695	1 647	97,2	19	1,1	29	1,7
» 200—1 999 inv. . .	304	292	96,1	1	0,3	11	3,6
Glesbygd.....	676	643	95,1	2	0,3	31	4,6
Städer.....	1 451	1 410	97,2	18	1,2	23	1,6
Landsbygd.....	1 224	1 172	95,8	4	0,3	48	3,9

Tab 6.4. Bebodda lägenheter, upplättna men obebodda lägenheter samt lediga lägenheter fördelade efter byggnadsår, lägenhetsstorlek och kvalitetsgrupp

	Hela riket			Samtliga tätorter			Glesbygd		
	Bebodda lägenheter	Upplättna men obebodda lägenheter	Lediga lägenheter	Bebodda lägenheter	Upplättna men obebodda lägenheter	Lediga lägenheter	Bebodda lägenheter	Upplättna men obebodda lägenheter	Lediga lägenheter
Antal lägenheter, 1 000-tal.....	2 582	22	71	1 939	20	39	643	2	32
Därav i %									
a) byggda år									
före 1901.....	19	22	38	12	20	30	40	44	48
1901—20.....	14	15	23	13	15	24	16	19	21
1921—30.....	10	9	9	10	9	10	9	8	8
1931—40.....	15	14	9	16	14	9	12	9	9
1941—50.....	18	13	8	20	13	10	11	9	6
1951—60.....	24	25	9	27	27	14	10	7	4
Uppgift saknas..	2	2	3	2	2	3	2	4	4
b) om									
1+r, 1 k, 1+rkv	8	35	11	10	37	17	2	9	4
1 rk.....	17	26	28	19	27	30	13	26	24
2 rk.....	32	20	34	32	18	29	32	36	40
3 rk.....	23	11	15	22	10	13	28	16	18
4 rk.....	12	4	6	10	4	6	15	6	7
5+rk.....	8	3	5	7	3	4	10	6	5
Uppgift saknas..	0	1	1	0	1	1	0	2	2
c) i kvalitetsgrupp									
1—2.....	52	46	19	61	49	27	25	15	9
3.....	12	14	10	14	15	13	7	8	7
4—6.....	24	24	38	20	23	40	37	29	36
7.....	10	7	25	4	5	15	28	24	38
Uppgift saknas..	1	9	7	1	8	5	2	24	10

är de sämre än de bebodda, men skillnaderna är icke särskilt stora. Däremot är differenserna påtagliga ifråga om lägenhetsstorleken. Smålägenheter om högst 1 rum och kök är relativt sett mer än dubbelt så talrika bland de upplåtna men obebodda lägenheterna som bland de bebodda.

De lediga lägenheterna är till övervägande del byggda före 1921. I kvalitethänseende är de sämre än såväl de bebodda som de upplåtna men obebodda lägenheterna. Endast en mindre del tillhör kvalitetsgrupperna 1 och 2 och är vad man kallar moderna. Flertalet tillhör kvalitetsgrupperna 4—7 som saknar många moderna bekvämligheter och i de sämsta fallen vatten och/eller avlopp.

Även i fråga om storleken avviker de lediga lägenheterna från de bebodda. Andelen ettrumslägenheter är sålunda väsentligt större bland de lediga.

Alla de som lediga redovisade lägenheterna utgör inte en lägenhetsreserv i vanlig bemärkelse. De lägenheter som är tjänstebostäder eller avsedda för anställda vid företag är givetvis icke att betrakta som »lediga» i den allmänna marknaden. Till dessa hör de av staten, landsting och kommuner ägda ca 1 500 lägenheterna liksom åtskilliga bostäder för anställda vid företag, som tillhör enskild person eller bolag. Lägenheter i hus ägda av stiftelser för olika sociala ändamål får också räknas såsom reserverade för speciella kategorier av boende.

Orsaken till att lägenheter redovisats som lediga torde i många fall vara, att de stod tomma därför att huset skulle rivras. I princip skulle dylika lägenheter icke ingå i bostadsräkningen och gör det icke heller i de fall, då samtliga lägen-

heter i ett hus evakuerats. I de fall då endast vissa lägenheter i ett hus tömms har dock i allmänhet de tomma lägenheterna medtagits i redovisningen av lägenhetsbeståndet.

Bland de lägenheter som redovisats som lediga finns också sådana, som var under reparation eller ombyggnad vid räkningstillfället. Ett icke obetydligt antal lägenheter berörs årligen av dylika arbeten. Många lägenheter står också »lediga» i avvaktan på att användas för omplacering av hyresgäster från rivningsfastigheter. Dessutom förekommer alltid en viss naturlig omsättning, varvid lägenheterna under kortare eller längre tid kan vara lediga.

Av de drygt 30 000 »lediga» lägenheterna i glesbygden utgörs sannolikt en mycket stor del av fritidsbostäder som vid räkningstillfället var lediga men som är upplåtna andra delar av året. Därpå tyder den genomsnittligt mycket låga kvaliteten.

Vid 1945 års bostadsräkning fanns ingen motsvarighet till gruppen upplåtna men obebodda lägenheter. Alla lägenheter, som i någon mening var upplåtna eller disponerade, räknades då som bebodda. Till följd härav kan exempelvis personer med lägenhet på två håll representera bostadshushåll både på den ort, där de är mantalsskrivna, och på den ort, där de förfogar över lägenhet utan att vara mantalsskrivna. Redovisningen av de boende och därmed av hushållen var sålunda icke anknuten till mantalsskrivningen på samma sätt som vid 1960 års bostadsräkning, varför resultatet blev en dylik dubbelräkning.

Det är sålunda här icke möjligt att göra några jämförelser med 1945 års

Tab 6.5 Bebodda lägenheter fördelade efter upplåtelseform

	Antal lägenheter, 1 000-tal	Därav i % bebodda av		
		ägare	bostadsrättsinnehavare	hyresgäst
Samtliga lägenheter .....	2 582	36	9	54
Enfamiljshus .....	902	83	0	17
Tvåfamiljshus .....	313	41	0	59
Flerfamiljshus .....	1 295	3	18	79
Icke-bostadshus .....	72	25	2	73
Lägenheter i flerfamiljshus				
Samtliga tätorter .....	1 267	3	19	78
Tätorter 2 000—inv. ....	1 202	3	19	78
» 200—1 999 inv. ....	65	6	9	85
Glesbygd .....	28	7	0	93
Städer .....	1 083	2	19	79
Landsbygd .....	212	5	16	80

bostadsräkning. Härav framgår också att begreppet bostadshushåll icke har samma innebörd i de två räkningarna. Enligt 1960 års definition skulle antalet bostadshushåll 1945 ha varit något lägre än det som då redovisades.

År 1945 uppgick antalet obegagnade eller outhyrda lägenheter till 19 000.

### 6.3. Bebodda lägenheter efter upplåtelseform

Av samtliga bebodda lägenheter disponeras över en tredjedel, 36 %, av den som äger fastigheten. Nära en tiondel, 9 %, innehas med bostadsrätt av det hushåll som bor i lägenheten, och över hälften, 54 %, disponeras av ett hushåll som hyr lägenheten.

I tab 6.5 redovisas upplåtelseformen för lägenheter i olika hustyper. I enfamiljshusen är 17 % av lägenheterna uthyrda och i tvåfamiljshusen 59 %. I tvåfamiljshusen är sålunda i vissa fall inte bara den »andra lägenheten» uthyrd. I flerfamiljshusen disponeras nära

fyra femtedelar av lägenheterna av hyresgäster och nära en femtedel av bostadsrättsinnehavare. Lägenheter i icke-bostadshus, dvs hus som till mer än hälften upptas av annat än bostäder, disponeras till en fjärdedel av ägaren. I dessa fall torde det i allmänhet vara fråga om hus som utöver en eller två lägenheter inrymmer en av fastighetsägaren driven affär eller verkstad.

I flerfamiljshusen förekommer bostadsrättslägenheterna framförallt i de större tätorterna och i städerna. Lägenheter i dessa hus som disponeras av ägaren förekommer framförallt i glesbygden och de mindre tätorterna.

Lägenheternas storlek och kvalitet är väsentligt olika för de olika upplåtelseformerna. Se tab 6.6. Skillnaderna kan praktiskt taget helt återföras på olikheter med avseende på fördelning efter hustyp och ålder. De ägda lägenheterna, som till större delen ligger i småhus, är sålunda störst. Hyreslägenheterna är i genomsnitt något mindre än bostads-

**Tab 6.6. Bebodda lägenheter med olika upplåtelseform fördelade efter storlek och kvalitetsgrupp. Hela riket**

	Antal lägenheter, 1 000-tal	Därav i %							
		1+r, 1 k, 1+rkv, 1 rk	2 rk	3 rk	4+r k	i kvalitetsgrupp			
						1-2	3	4-6	7
Samtliga lägenheter .	2 582	25	32	23	20	52	12	24	10
Därav bebodda av									
ägare .....	934	7	24	32	37	44	9	28	18
bostadsrättsinneh.	242	24	43	24	9	93	5	1	0
hyresgäst .....	1 405	38	35	18	10	51	16	26	6

rättslägenheterna, vilket sammanhänger med att hyreslägenheterna är äldre och att bland dem också finns små lägenheter för speciella hushållskategorier, t ex pensionärer. Bostadsrättslägenheterna, som huvudsakligen tillkommit un-

der 40- och 50-talen, är de bäst utrustade. De ägda lägenheterna, i stor utsträckning äldre småhus i glesbygden, har den sämsta utrustningen. Sälunda saknade inemot en femtedel (18 %) av dessa vatten och avlopp.

### III. Bostadshushåll och boendeförhållanden

#### Kap. 7. Hushållen och bostadsföreståndarna

I de föregående kapitlen har redogjorts för det totala bostadsbeståndet och dess beskaffenhet. Därav framgick bl a att ett antal lägenheter vid tidpunkten för bostadsräkningen var obebodda (an-tingen var lediga i bemärkelsen out-hyrda eller upplåtna utan att vara be-bodda).

De följande kapitlen behandlar bostadshushållen och boendeförhållande-na och berör således endast de bebodda lägenheterna. Antalet sådana utgjorde 2 582 000. En lägenhet betraktades som bebodd om det vid räkningstillfället fanns någon i lägenheten bosatt person som även var mantalskriven där för år 1961. Personer som var mantalsskrivna i samma lägenhet räknades som ett hus-håll, oberoende av i vilken relation de stod till varandra. Mot varje bebodd lägenhet svarar således ett bostads-hushåll.

#### 7.1. Bostadsfolkmängden i relation till den totala folkmängden

Folkmängden i bostadshushållen, den s k bostadsfolkmängden, uppgick till 7 341 000 eller 98 % av hela folkmängden. Av den övriga befolkningen till-hörde 78 000 personer kollektiva hus-håll, medan 76 000 personer inte kunde hänföras till något sådant hushåll eller någon bostadslägenhet utan sammanför-des under beteckningen »andra privata hushåll». Av de senare var drygt hälft-en på församlingen skrivna personer. Fördelningen i nämnda hänseende i de olika ortsgrupperna framgår av tab 7.1.

#### 7.2. Bostadsföreståndarnas kön, civil-stånd och ålder

Tab 7.2 visar bostadsföreståndarnas för-delning efter kön och civilstånd. Av tabellen framgår att totalt ca två tredje-

Tab 7.1. Folkmängden fördelad efter hushållstillhörighet

	Hela folk-mängden, 1 000-tal	Därav i % tillhörande		
		bostads-hushåll	andra privata hushåll	kollektiv-hushåll
Hela riket .....	7 495	98,0	1,0	1,0
Samtliga tätorter .....	5 453	97,9	0,9	1,1
Tätorter 2 000— inv. ....	4 572	97,9	1,0	1,1
» 200—1 999 inv. ....	881	98,2	0,5	1,3
Glesbygd .....	2 042	98,0	1,2	0,8
Städer .....	3 861	97,7	1,2	1,1
Landsbygd .....	3 634	98,2	0,8	1,0



Tab 7.2. Bostadsföreståndarnas kön och civilstånd

År	Orstgrupp	Samtliga bostadsföreståndare, 1 000-tal	Därav i %				
			män			kvinnor	
			ogifta	gifta samboende	förut gifta	ogifta	förut gifta
1960	Hela riket.....	2 582	8	66	6	8	13
	Samtliga tätorter.....	1 939	6	65	5	9	14
	Tätorter 2 000— inv.....	1 647	6	65	5	9	14
	» 200—1 999 inv....	292	7	71	5	6	11
	Glesbygd.....	643	13	67	6	5	9
	Städer.....	1 410	6	64	6	10	15
1945	Landsbygd.....	1 172	10	70	6	5	10
	Hela riket.....	2 082	7	70	5	8	10
	Tätorter.....	1 349	6	69	4	10	11
	Glesbygd.....	733	10	71	5	6	8

delar av hushållen, med mindre variationer i de olika ortsgrupperna, förestås av gifta samboende män. Den näst största gruppen av bostadsföreståndare utgör förut gifta kvinnor (änkor, fränskilda och gifta ej samboende). Bland de ogifta är männen och kvinnorna lika representerade, om man ser till riket som helhet. Kvinnorna förekommer emellertid oftare som bostadsföreståndare i tätorterna (och i städerna), me-

dan männen är mera representerade i glesbygderna (och på landsbygden).

Av samtliga bostadsföreståndare är något mindre än hälften under 50 år, tab 7.3. Drygt en femtedel är personer i åldern 65 år och däröver. De yngre hushållen utgör en förhållandevis liten del av alla hushåll. Mindre än en tiondel av bostadsföreståndarna är under 30 år, och endast drygt en fjärdedel är under 40 år. Det starkaste inslaget av

Tab 7.3. Bostadsföreståndarnas ålder

År	Orstgrupp	Samtliga bostadsföreståndare, 1 000-tal	Därav % i åldern																	
			24—29		30—34		35—39		40—44		45—49		50—54		55—59		60—64		65—	
1960	Hela riket.....	2 582	3	6	8	10	10	11	11	11	10	9	22							
	Samtliga tätorter.....	1 939	3	7	9	10	11	11	11	10	8	20								
	Tätorter 2000— inv.....	1 647	4	7	9	11	11	11	11	9	8	20								
	» 200—1 999 inv....	292	2	6	8	9	10	11	11	10	9	24								
	Glesbygd.....	643	1	3	6	8	9	11	12	12	11	27								
	Städer.....	1 410	4	7	9	10	11	11	11	10	8	20								
1945	Landsbygd.....	1 172	2	5	7	9	10	11	11	11	10	24								
	Hela riket.....	2 082	19			35			29			17								

**Tab 7.4. Bostadsföreståndarnas fördelning efter ålder inom olika köns- och civilståndsgupper. Hela riket**

Bostadsföreståndarnas kön och civilstånd	Samtliga bostadsföreståndare, 1 000-tal	Därav % i åldern									
		—24	25—29	30—34	35—39	40—44	45—49	50—54	55—59	60—64	65—
<b>Män</b>											
Ogifta .....	195	8	9	9	9	9	10	11	10	9	16
Gifta samboende	1 713	2	7	10	12	12	12	12	10	8	14
Förut gifta ....	147	—	2	3	4	6	7	9	9	10	51
<b>Kvinnor</b>											
Ogifta .....	203	10	6	5	5	6	7	9	11	11	31
Förut gifta ....	323	1	2	3	4	5	7	8	10	12	49

äldre hushåll förekommer i glesbygderna, där nästan två tredjedelar av bostadsföreståndarna är i åldern 50 år och däröver. Tätorterna har å andra sidan en större representation av yngre hushåll — andelen bostadsföreståndare under 35 år är där dubbelt så stor som i glesbygderna.

Av tab 7.4, som visar åldersfördelningen i kombination med bostadsföreståndarnas kön och civilstånd, framgår

att de yngre hushållen är mest företrädda bland de ogifta, medan medelåldrarna har sin största representation bland de gifta männen och de högre åldrarna bland de förut gifta männen och kvinnorna. De senare består till intemindre än hälften av personer i åldern 65 år och däröver.

Om man i stället utgår från de olika åldersgrupperna (tab 7.5) finner man att av bostadsföreståndare i den yngsta

**Tab 7.5. Bostadsföreståndarnas fördelning efter kön och civilstånd inom olika åldersgrupper. Hela riket**

Bostadsföreståndarnas ålder	Samtliga bostadsföreståndare, 1 000-tal	Därav i %				
		män			kvinnor	
		ogifta	gifta samboende	förut gifta	ogifta	förut gifta
0—24	75	22	47	1	27	3
25—29	156	12	76	1	8	3
30—34	205	8	81	2	5	4
35—39	252	7	81	3	4	5
40—44	267	7	80	3	4	6
45—49	276	7	77	4	5	8
50—54	283	7	72	5	6	9
55—59	262	7	67	5	8	12
60—64	238	7	60	6	10	17
65—∞	569	5	43	13	11	28

**Tab 7.6. Procent bostadsföreståndare bland män och kvinnor inom olika civilståndsgupper (hushållskvoter). Hela riket**

Kön och civilstånd	Hela riket	Samtliga tätorter	Tätorter 2 000—inv.	Tätorter 200—1999 inv.	Glesbygd	Städer	Landsbygd
<b>Män</b>							
ogifta 20—w år . . . . .	31	31	31	30	32	31	32
gifta samboende . . . . .	98	99	99	98	96	99	97
förut gifta . . . . .	66	66	66	70	55	65	67
<b>Kvinnor</b>							
ogifta 20—w år . . . . .	41	47	48	37	23	49	29
förut gifta . . . . .	76	81	82	73	61	83	67

åldersgruppen, under 25 år, närmare hälften består av ogifta män och kvinnor och lika många av gifta samboende män. De förut gifta männen och kvinnorna utgör här endast några procent. I nästa åldersgrupp, 25—29 år, är ca tre fjärdedelar av bostadsföreståndarna gifta samboende män, medan de övriga fortfarande huvudsakligen representeras av ogifta. De gifta samboende männen dominerar sedan även övriga åldersgrupper ända upp till 65 år. I högre åldrar ökar emellertid de förut gifta männen och — i ännu högre grad — kvinnorna successivt och är i åldrarna 65 år och däröver representerade i praktiskt taget samma utsträckning som de gifta samboende männen (41 resp 43 %).

### 7.3. Hushållskvoter

I tab 7.6 har antalet bostadsföreståndare bland män och kvinnor i olika civilståndsgupper satts i relation till den totala folkmängden inom respektive grupper. För de ogifta avser beräkningarna endast den vuxna befolkningen, 20 år och däröver, eftersom yngre personer mer sällan är bostadsföreståndare.

Dessa relationstal, som också brukar betecknas hushållskvoter, är helt naturligt högst för de gifta samboende männen. Av dessa har 98 % egna hushåll. Andelen varierar något i de olika ortsgrupperna och är lägst i glesbygderna (96 %). Även bland förut gifta personer har det stora flertalet — av kvinnorna ca tre fjärdedelar och av männen ca två tredjedelar — egna hushåll. De lägsta hushållskvoterna förekommer bland de ogifta männen (31 % mot 41 % för de ogifta kvinnorna). När det gäller de ogifta föreligger dock stora olikheter i olika ortsgupper. I tätorterna är kvinnorna bostadsföreståndare i relativt sett dubbelt så stor utsträckning som männen. I glesbygderna däremot har männen något högre hushållskvoter än kvinnorna. Ungefär samma förhållande gäller i städerna jämfört med landsbygden.

I tab 7.7 har hela den vuxna folkmängden fördelats efter hushållsställning. Av denna tabell framgår dels hur hushållskvoterna i de nämnda grupperna varierar i olika åldrar, dels också vilken ställning övriga vuxna personer intar i hushållen, dvs i vilken utsträck-

ning de ingår som familjemedlemmar, andra anhöriga, inneboende etc.

Allmänt gäller att hushållskvoterna ökar med åldern och således är lägst i den yngsta åldersgruppen. För de icke gifta grupperna av befolkningen ökar hushållskvoterna i stort sett ända upp till 65 år, då de återigen minskar något.

I åldern 20—24 år har endast en liten minoritet av de ogifta männen och kvinnorna egna hushåll (12 resp 7 %), men vid 45 år och däröver är andelen för båda grupperna över hälften. De ogifta kvinnorna är inte endast i större utsträckning än de ogifta männen föreståndare för egna hushåll utan bor också oftare hos andra än anhöriga, dvs som inneboende. I åldern 25—29 år har närmare två tredjedelar av de ogifta kvinnorna men endast något mer än hälften av de ogifta männen lämnat föräldrahemmet och bildat egna hushåll eller skaffat sig ett inackorderingsrum.

För förut gifta personer visar hushållskvoterna likaså en markant stegring från den yngsta åldersgruppen, där endast drygt en tredjedel av kvinnorna och mindre än en femtedel av männen har egna hushåll, till de högre medelåldrarna. Kvinnorna har genomgående högre hushållskvoter än männen, och särskilt påtagligt är detta förhållande i de yngre åldrarna, vilket uppenbarligen sammanhänger med att kvinnorna vid en skilsmässa — och i dessa åldersgrupper består de förut gifta huvudsakligen av fränskilda — oftast behåller hemmet.

Bland de gifta samboende männen är andelen bostadsföreståndare störst (99 %) i åldersgrupperna 35—64 år. Andelen är, som framgår av tab 7.8 densamma i samtliga ortsgupper. Under

25 år har endast 91 % av de gifta männen egna hushåll, i åldersgruppen 25—29 ökar andelen till 96 %. De låga siffrorna här torde delvis få tillskrivas bostadsbristen. I Stockholm t ex har endast 82 % av alla gifta män i åldern 20—24 år eget hushåll — i samtliga städer är motsvarande andel 92 %. Å andra sidan är hushållskvoterna bland de yngre gifta männen låga även i glesbygderna, väsentligt lägre än i tätorter, vilket emellertid mera torde få uppfattas som ett tecken på att samboendet mellan flera generationer fortfarande har en viss naturlig förekomst där än som ett utslag av bostadsbrist.

Som framgår av tab 7.7 är den del av befolkningen, som inte tillhör bostadshushållen och som totalt utgör 2 % av hela folkmängden, mycket ojämnt representerad i olika ålders- och civilståndsgrupper och även bland män och kvinnor.

Andelen personer som redovisas som tillhörande »andra privata hushåll» är således större bland män än bland kvinnor och större bland förut gifta än bland ogifta — bland gifta förekommer de praktiskt taget inte alls. I vissa åldrar tillhör mer än en tiondel av de förut gifta männen denna rörliga befolkning.

De kollektivt boende förekommer likaså så gott som enbart bland den icke gifta befolkningen. Här är däremot de ogifta mera representerade än de förut gifta. Vanligast är kollektivboendet i de högre åldrarna. Av äldre ogifta män (65 år och däröver) tillhör en tiondel kollektivhushåll, dvs i regel ålderdomshem, sjukhem eller andra vårdanstalter. Bland ogifta kvinnor i samma ålder är motsvarande andel 6 % och bland för-

**Tab 7.7. Folkmängden (20 år och däröver) efter kön, civilstånd och ålder samt efter hushållsställning. Hela riket**

Kön, civilstånd och ålder	Samtliga personer, 1000-tal	Därav i %					ingående i	
		i bostadshushåll som			övriga inne- boende	andra privata hushåll	kollek- tivhus- håll	
		bostads- förestån- dare	bostadsföre- ståndarens					
			söner/ döttrar	andra anhöriga				
<b>Män</b>								
ogifta .....	620	31	42	8	12	4	3	
20—24 .....	194	7	74	3	11	2	3	
25—29 .....	91	20	54	4	16	3	3	
30—34 .....	56	29	44	6	14	4	3	
35—44 .....	90	40	32	9	12	5	2	
45—54 .....	76	53	15	13	11	6	2	
55—64 .....	59	61	4	15	10	7	3	
65— <i>ω</i> .....	53	59	0	15	9	7	10	
gifta samboende	1 746	98	0	1	0	0	0	
20—24 .....	38	92	3	3	2	1	0	
25—29 .....	122	96	1	1	1	1	0	
30—34 .....	170	98	1	1	0	0	0	
35—44 .....	423	99	0	1	0	0	0	
45—54 .....	420	99	0	0	0	0	0	
55—64 .....	321	99	0	0	0	0	0	
65— <i>ω</i> .....	252	96	0	3	0	0	0	
förut gifta .....	223	66	4	10	10	5	5	
20—24 .....	3	18	54	3	13	7	4	
25—29 .....	7	33	30	3	19	11	4	
30—34 .....	10	44	18	3	21	11	3	
35—44 .....	27	54	11	3	19	10	2	
45—54 .....	34	67	4	3	16	8	3	
55—64 .....	36	78	1	4	11	4	2	
65— <i>ω</i> .....	106	70	0	17	4	2	7	
<b>Kvinnor</b>								
ogifta .....	501	40	26	12	14	3	5	
20—24 .....	132	12	58	3	19	2	6	
25—29 .....	44	28	37	4	21	2	8	
30—34 .....	28	37	32	5	17	3	5	
35—44 .....	51	42	28	9	13	3	4	
45—54 .....	65	49	16	16	12	3	4	
55—64 .....	79	57	4	21	12	3	3	
65— <i>ω</i> .....	101	62	0	21	7	3	6	
förut gifta .....	422	76	2	11	6	2	3	
20—24 .....	6	34	39	3	16	5	2	
25—29 .....	9	57	17	3	17	4	2	
30—34 .....	12	68	9	2	17	3	1	
34—44 .....	38	77	5	2	13	2	1	
45—54 .....	57	83	2	3	9	2	1	
55—64 .....	85	85	7	7	5	1	1	
65— <i>ω</i> .....	215	74	0	18	2	2	4	

**Tab 7.8. Procent bostadsföreståndare inom olika köns-, ålders- och civilståndsgrupper (hushållskvoter)**

	Hela riket	Samtliga tätorter	Tätorter 2 000—inv.	Tätorter 200—1999 inv.	Glesbygd	Städer	Landsbygd
<b>Män</b>							
ogifta 20— $\omega$ år	31	31	31	30	32	31	32
20—24.....	7	9	10	6	3	10	5
25—29.....	20	25	26	16	11	26	14
30—34.....	29	35	37	26	20	37	23
35—44.....	40	43	45	37	35	44	37
45—54.....	53	54	54	53	52	54	52
55—64.....	61	60	60	63	61	69	61
65— $\omega$ .....	59	58	58	58	60	58	60
gifta samboende	98	99	99	98	96	99	97
—24.....	91	92	93	91	84	92	90
25—29.....	96	97	97	96	91	97	95
30—34.....	98	98	99	98	94	98	97
35—64.....	99	99	99	99	99	99	99
65— $\omega$ .....	96	98	99	97	93	99	95
förut gifta.....	66	66	66	70	65	65	67
—24.....	17	19	20	15	8	20	12
25—29.....	33	35	35	33	21	35	30
30—34.....	44	45	45	48	34	44	42
35—44.....	54	54	54	61	54	53	58
45—54.....	67	65	64	76	73	63	74
55—64.....	78	76	75	84	81	74	82
65— $\omega$ .....	70	74	75	69	64	76	86
<b>Kvinnor</b>							
ogifta 20— $\omega$ år	41	47	48	37	23	49	29
20—24.....	12	14	15	10	3	15	7
25—29.....	28	34	35	22	6	36	15
30—34.....	37	45	48	28	9	49	19
35—44.....	42	52	55	32	12	56	22
45—54.....	49	58	61	41	23	61	31
55—64.....	57	66	68	53	35	68	43
65— $\omega$ .....	62	69	71	59	45	71	51
förut gifta.....	76	81	82	73	61	83	67
—24.....	30	34	36	17	10	38	17
25—29.....	57	62	64	44	24	64	40
30—34.....	68	73	74	57	37	75	50
35—44.....	77	81	82	69	52	83	63
45—64.....	83	85	86	78	69	87	74
55—64.....	85	88	89	83	73	90	78
65— $\omega$ .....	74	80	81	72	58	82	64

ut gifta män och kvinnor 7 respektive 4 %. För de äldre som inte har egna hushåll spelar dock de kollektiva vårdformerna en tämligen liten roll jämfört med den vård som anhöriga — vuxna barn eller andra släktingar — ger. Som framgår av tab 7.7 har mellan en femtedel och en sjättedel av den äldre icke gifta befolkningen sin bostad hos någon anhörig.

#### 7.4. Utvecklingen sedan 1945

Som framgått av kap 2 föreligger inte full jämförbarhet i fråga om hushållsbegreppet i 1945 och 1960 års bostadsräkningar. Vidare bygger uppgifterna från 1945 om hushållen på en urvalsundersökning. De jämförelser som i det följande görs mellan förhållandena 1945 och 1960 är därför osäkra.

Mellan 1945 och 1960 har antalet hushåll ökat med 500 000, vilket betyder en tillväxt med 24 % i förhållande till 1945. För befolkningen som helhet har ökningen under motsvarande period varit 12 % eller totalt 821 000 personer. För den vuxna befolkningen, 20 år och däröver, har tillväxten absolut sett varit mindre än ökningen i antalet hushåll (452 000 personer).

Därmed har antytts att hushållsökningen till stor del tagit sig uttryck i ökad självständig hushållbildning bland den vuxna befolkningen.

Av tab 7.9 framgår hur hushållskvoterna förändrats under denna period. I redogörelsen för 1945 års bostadsräkning redovisas hushållskvoter beräknade på »bostadsfolkmängden», medan kvoterna för 1960 har beräknats på den totala folkmängden i respektive grupper.

**Tab 7.9. Procent bostadsföreståndare inom olika köns-, ålders- och civilståndsgrupper i vissa städer med över 10 000 invånare 1945 och 1960. (Hushållskvoter)**

	1945	1960
<b>Män</b>		
ogifta, 20— $\infty$ .....	19	31
20—24 år .....	4	10
25—29 .....	13	27
30—64 .....	33	48
65— $\infty$ .....	55	58
gifta sammanboende .....	98	99
—24 år .....	83	92
25—29 .....	95	97
30—64 .....	98	99
65— $\infty$ .....	98	99
förut gifta .....	55	65
—24 år .....	8	20
25—29 .....	20	35
30—64 .....	51	61
65— $\infty$ .....	66	76
<b>Kvinnor</b>		
ogifta, 20— $\infty$ .....	31	48
20—24 år .....	8	15
25—29 .....	16	36
30—64 .....	40	61
65— $\infty$ .....	64	71
förut gifta .....	72	83
—24 år .....	10	38
25—29 .....	29	66
30—64 .....	76	87
65— $\infty$ .....	76	82

Uppgifterna i tabellen avser därför endast vissa städer för vilka jämförbara uppgifter föreligger. Bland dessa ingår flertalet städer som år 1945 hade minst 10 000 invånare inkl Stockholm, Göteborg och Malmö samt dessutom vissa förortskommuner inom storstadsområdena.

Av denna jämförelse framgår att hushållskvoterna ökat för alla grupper av den vuxna befolkningen. Den största ökningen har förekommit för yngre ogifta och förut gifta personer, bland

vilka andelen bostadsföreståndare i vissa åldersgrupper mer än fördubblats. Bland t ex ogifta kvinnor i åldern 25—29 år har andelen hushållsföreståndare ökat från 16 till 36 % och bland förut gifta kvinnor i motsvarande åldersgrupp från 29 till 66 %. Totalt sett har hushållskvoten stigit mest för ogifta kvinnor (från 31 till 48 %). Även för de gifta männen har hushållskvoterna stigit kraftigt i de yngre åldrarna. Av gifta män under 25 år 1945 hade endast 83 % mot 92 % år 1960 egna hushåll.

Av hushållsökningen har något mer än hälften eller ca 260 000 kommit på gifta, 160 000 på förut gifta män och kvinnor och 80 000 på ogifta män och kvinnor. Andelen gifta hushållsföreståndare har minskat med några procent (från 70 till 66), medan andelen förut gifta ökat i motsvarande grad och andelen ogifta i stort sett varit oförändrad (tab 7.2).

Den absoluta tillväxten av ogifta hushållsföreståndare har således trots ökningen av hushållskvoterna varit förhållandevis liten, vilket förklaras av de demografiska förändringar som samtidigt ägt rum — dels har giftermålsfrekvensen ökat särskilt i de yngre

åldersgrupperna, dels har förekommit kraftiga förskjutningar i ålderspyramiden mot de högre åldrarna, dvs de äldre då flertalet redan är gifta.

Av hushållsökningen har — likaledes som ett resultat av tillväxten av befolkningen i de högre åldrarna — större delen kommit på äldre hushåll. Som framgått av tab 7.3 har åldersgrupperna under 50 år minskat relativt sett. Starkast har tillväxten varit för bostadsföreståndare i åldern 65 år och däröver, som ökat från 17 till 22 % eller med totalt drygt 200 000.

Bostadsföreståndarnas kön, civilstånd och ålder	Antal hushåll, 1 000-tal		Ökning 1946—1960
	1945	1960	
Män .....	1 701	2 055	354
ogifta .....	148	195	47
gifta samboende	1 451	1 713	262
förut gifta .....	102	147	45
Kvinnor .....	381	526	145
ogifta .....	173	203	30
förut gifta .....	208	323	115
Samtliga .....	2 082	2 581	499
Därav i åldern			
—34 .....	395	436	41
35—49 .....	729	794	65
50—64 .....	604	782	178
65— $\infty$ .....	354	569	215

## Kap. 8. Hushållens storlek och sammansättning

### 8.1. Hushållens storlek

Hushållens storlek varierar med hänsyn till dels bostadsföreståndarnas civilstånd, dels föreståndarens ålder inom olika civilståndsgupper och dels för icke gifta bostadsföreståndare även mellan män och kvinnor.

Hushåll, som förestås av gifta samboende män, bestod år 1960 av i genomsnitt 3,4 personer med variationer mellan 2,5 och 4,0 i olika åldersgrupper. Det lägsta värdet förekommer i åldrarna 65 år och däröver och det högsta i åldersgruppen 35—44 år. Bland de yng-



**Tab 8.1. Hushåll med bostadsföreståndare av olika civilstånd, kön och ålder fördelade efter hushållens storlek. Hela riket**

Bostadsföreståndarens civilstånd, kön och ålder	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % med				
		1 boende	2 boende	3 boende	4 boende	5 eller flera boende
Ogifta män .....	195	57	25	11	4	3
—64.....	163	56	25	12	4	3
65— $\omega$ .....	32	60	28	8	3	1
Ogifta kvinnor .....	203	74	20	4	1	1
—64.....	141	73	21	5	1	1
65— $\omega$ .....	62	76	18	4	1	1
Gifta samboende män .....	1 714	—	29	28	24	18
—24.....	35	—	30	51	16	3
25—29.....	118	—	24	40	26	10
30—34.....	166	—	15	31	35	20
35—44.....	417	—	11	25	35	29
45—54.....	416	—	19	29	28	24
55—64.....	319	—	45	29	15	11
65— $\omega$ .....	242	—	69	20	7	4
Förut gifta män .....	147	59	24	10	4	4
—24.....	1	70	19	7	3	1
25—29.....	2	63	18	11	5	3
30—34.....	4	59	19	11	7	4
35—44.....	15	54	20	13	7	6
45—54.....	23	50	24	13	7	6
55—64.....	28	55	25	11	5	4
65— $\omega$ .....	74	64	24	7	3	2
Förut gifta kvinnor .....	323	54	25	12	5	4
—24.....	2	25	46	21	6	2
25—29.....	5	21	33	27	13	6
30—34.....	8	17	31	28	15	9
35—44.....	29	16	29	28	15	11
45—54.....	48	28	33	22	10	7
55—64.....	72	56	28	10	4	3
65— $\omega$ .....	159	71	20	6	2	1
Samtliga hushåll .....	2 582	20	27	22	18	13

re männen, under 30 år, är hushåll om tre personer vanligast (tab 8.1). Bland män i åldern 30—44 år består hushållen oftast av fyra personer, i åldersgruppen 45—54 år är återigen hushåll om tre personer den vanligaste hushållstypen, och i åldrarna däröver ligger tyngdpunkten vid två personer, dvs hushåll bestående av enbart man och hustru.

De näst största hushållen har förut gifta kvinnor med i genomsnitt 1,8 personer per hushåll. Liksom när det gäller de gifta männen är hushållen störst i åldersgruppen 35—44 år. I samtliga åldersgrupper upp till 55 år består hushållen i regel av två personer, och i stor utsträckning förekommer även större hushåll. Äldre kvinnor bor däremot till

allra största delen ensamma. De högre åldersgrupperna är samtidigt i majoritet bland de förut gifta kvinnorna, vilket förklarar det låga genomsnittet för gruppen som helhet.

De förut gifta männens hushåll upptar i genomsnitt 1,7 personer och är således endast obetydligt mindre än de förut gifta kvinnornas. Variationerna i hushållsstorlek inom olika åldersgrupper är dock när det gäller männen inte lika stora. Inom alla åldersgrupper är enpersonshushållen mest företrädda, och även inom de åldersgrupper där hushållen är som störst, 35—54 år, bor minst hälften ensamma. Skillnaden här gentemot kvinnorna sammanhänger självfallet med att de fränskilda kvinnorna oftare än männen har barn från det upplösta äktenskapet hos sig.

Bland de ogifta bostadsföreståndarna råder det omvända förhållandet att männen har större hushåll än kvinnorna. Genomsnittet för ogifta män utgör 1,7 personer per hushåll, dvs detsamma som för förut gifta män. Bland kvinnorna ligger genomsnittet vid 1,3. I båda fallen förekommer endast obetydliga avvikelser från genomsnittet i olika åldersgrupper. Männen är till något mer än hälften ensamboende, och en fjärdedel har hushåll om två personer. Även större hushåll förekommer således i viss utsträckning. Kvinnorna bor i väsentligt större utsträckning, till ungefär tre fjärdedelar, ensamma och har i övrigt i regel hushåll om högst två personer. Större hushåll förekommer endast bland några procent av de ogifta kvinnorna.

För samtliga hushåll är genomsnittet i hela riket 2,3 personer. Enpersonshushållen, som är starkt företrädda bland

alla grupper av icke gifta bostadsföreståndare, utgör inte mindre än 20 % av alla hushåll. Tvåpersonshushållen upptar något mer än en fjärdedel eller 27 % av samtliga hushåll och utgör därmed den vanligaste hushållstypen. I närmare hälften av alla hushåll finns således högst två personer. Trepersonshushållen, som i likhet med större hushåll huvudsakligen förekommer bland de gifta, utgör 22 %, fyrapersonshushållen svarar för en något mindre andel, 18 %, och endast 13 % har fem eller flera medlemmar.

Från genomsnittet 2,8 personer per hushåll föreligger vissa avvikelser i de olika ortsgrupperna. De största hushållen förekommer i glesbygderna, där genomsnittshushållet består av 3,1 personer. Släderna och de större tätorterna har de minsta hushållen med 2,7 som genomsnittstorlek. Landsbygden och de mindre tätorterna är med 3,0 personer per hushåll närmast jämförbara med glesbygden.

I glesbygderna är endast 16 % av bostadsföreståndarna ensamboende, men inte mindre än 19 % har stora hushåll om minst fem personer. Inom tätbebyggelsen är enpersonshushållen betydligt vanligare, 21 % i samtliga tätorter, medan de stora hushållen förekommer i mindre utsträckning, 11 %. När det gäller hushåll om 2—4 personer föreligger inga eller endast obetydliga skillnader mellan dessa ortsgrupper (tab 8.3).

## 8.2. Hushåll med olika antal barn

Större delen av hushållen eller 61 % saknar barn under 16 år (tab 8.2). Av barnfamiljerna, som i hela riket utgör

Tab 8.2. Hushåll med bostadsföreståndare av olika civilstånd, kön och ålder fördelade efter antal barn under 16 år. Hela riket

Bostadsföreståndarens civilstånd, kön och ålder	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % med			
		0 barn	1 barn	2 barn	3 eller flera barn
Ogifta män .....	195	94	4	1	1
—64.....	163	93	5	1	1
65— <i>ω</i> .....	32	99	1	.	.
Ogifta kvinnor .....	203	95	4	1	.
—64.....	141	94	5	1	.
65— <i>ω</i> .....	62	99	.	.	.
Gifta samboende män..	1 714	46	26	19	9
—24.....	35	31	52	15	2
25—29.....	118	26	41	26	8
30—34.....	166	16	33	35	16
35—44.....	417	16	30	34	20
45—54.....	416	42	33	17	8
55—64.....	319	79	16	4	2
65— <i>ω</i> .....	242	95	4	1	.
Förut gifta män .....	147	89	7	3	1
—24.....	1	90	7	3	.
25—29.....	2	81	12	5	2
30—34.....	4	77	13	7	3
35—44.....	15	72	15	8	5
45—54.....	23	79	14	5	2
55—64.....	28	90	8	2	1
65— <i>ω</i> .....	74	96	3	1	.
Förut gifta kvinnor ...	323	83	10	4	2
—24.....	2	30	49	17	4
25—29.....	5	25	37	25	12
30—34.....	8	21	35	28	17
35—44.....	29	34	35	21	11
45—54.....	48	68	24	7	2
55—64.....	72	93	6	1	.
65— <i>ω</i> .....	159	98	2	.	.
Samtliga hushåll .....	2 582	61	19	13	7

I 1 014 000, har hälften ett barn, en tredjedel två och ett förhållandevis litet antal, totalt ca 170 000, tre eller flera barn. Av samtliga hushåll utgör ett-barnshushållen 19 %, tvåbarnshushållen 13 % och större barnhushåll 7 %.

Mer än hälften av de gifta samboende männen, 54 %, har ett eller flera barn. Såväl andelen barnhushåll som antalet

barn per hushåll varierar, liksom storleken på hushållen överhuvudtaget, starkt med mannens ålder. I huvudsak är barnhushållen koncentrerade till de yngre och medelålders männen. I åldersgruppen 20—24 år, har 69 % barn, vanligen endast ett. I nästa åldersgrupp, 25—29 år, stiger andelen barnhushåll till 74 %, men fortfarande är ett barn

det vanligaste. I åldrarna mellan 30 och 44 år når dels andelen barnhushåll sitt maximum med 84 %, dels är det i dessa åldrar något vanligare med två än ett barn. Det största antalet barn per hushåll förekommer i åldersgruppen 35—44 år — medeltalet utgör 1,7 — och inte mindre än 20 % har tre eller flera barn. Härefter minskar återigen andelen barnhushåll till 58 % bland män i åldern 45—54 år och till endast 5 % i åldrarna 65 år och därutöver.

Av övriga civilståndsggrupper är det endast de förut gifta kvinnorna som i någon större utsträckning har minderåriga barn i hushållet. I åldersgrupperna under 45 år är andelen barnhushåll ca 70 %, dvs nästan lika stor som bland de gifta männen. Å andra sidan är dessa åldersgrupper mycket svagt representerade bland de förut gifta kvinnorna. Endast 15 % befinner sig i denna ålder medan i det närmaste hälften är minst 65 år, dvs i en ålder då barn i hushållet är mer undantag än regel. Bland samtliga förut gifta kvinnor utgör därför barnhushållen en relativt liten del av alla hushåll, 17 %. Bland de förut gifta männen är andelen barnhushåll 11 % med förhållandevis små variationer inom olika åldersgrupper. Bland de ogifta är barnhushållen sällsynta — bland kvinnorna utgör de 5 % och bland männen 6 %. Tillsammans svarar de icke gifta bostadsförståndarna för 9 % av alla barnhushåll eller totalt 92 000. Av dessa är mer än hälften, 55 000, förut gifta kvinnor.

Av samtliga barn tillhör 92 % fullständiga familjer, 5 % har mödrar — eller i undantagsfall andra vårdare — som är förut gifta, i regel fränskilda,

och de övriga fördelar sig ungefär lika på förut gifta män och ogifta män och kvinnor.

De skillnader i hushållens storlek, som föreligger mellan tätorter och glesbygder, hänför sig till stor del till skillnader i fråga om antal barn (tab 8.4). Barnhushållen utgör både i tätorterna och i glesbygderna 39 % av samtliga hushåll, men i tätorterna är ettbarnshushållen relativt sett vanligare och i glesbygderna förekommer i stället oftare hushåll med tre eller flera barn. Särskilt de stora barnfamiljerna har en stark koncentration till glesbygderna. Av hushåll med t ex fem barn och därutöver — totalt ca 15 000 i hela riket — bor endast drygt hälften i tätorterna. Medeltalet barn per barnhushåll är i tätorterna 1,7 och i glesbygderna 1,9.

### 8.3. Utvecklingen sedan 1945

Det har tidigare framhållits, att befolkningstillväxten mellan 1945 och 1960 varit starkast i de högre åldersgrupperna, och att det som en följd därav ägt rum vissa förskjutningar i åldersfördelningen bland bostadsförståndarna. Mest påfallande är skillnaden när det gäller

	Antal hushåll, 1 000-tal		Ökning (+), minskning (—) 1946—1960
	1945	1960	
Antal boende			
1	298	522	+224
2	519	702	+183
3	533	566	+ 33
4	368	453	+ 85
5 +	364	339	— 25
Antal barn			
0	1 214	1 568	+354
1	458	502	+ 44
2	254	342	+ 88
3 +	156	170	+ 14

Tab 8.3. Hushållen fördelade efter storlek 1945 och 1960

	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % med					Genomsnittligt antal boende per hushåll
		1 boende	2 boende	3 boende	4 boende	5 eller flera boende	
Hela riket 1960....	2 582	20	27	22	18	13	2,8
1945....	2 082	14	25	26	18	17	3,1
Tätorter 1960....	1 939	21	28	22	18	11	2,8
1945....	1 349	16	27	27	17	13	2,9
Glesbygd 1960....	643	16	26	21	18	19	3,1
1945....	733	12	21	22	19	26	3,5

den högsta åldersgruppen, 65 år och däröver, i vilken 22 % av bostadsförståndarna befunna sig år 1960 mot 17 % år 1945. Dessa åldersförskjutningar tillsammans med den ökade hushållsbildningen bland den icke gifta befolkningen har, som framgår av vidstående tablå, resulterat i en stark tillväxt av de mindre hushållen och framför allt enpersonshushållen.

Medan det totala hushållsbeståndet ökat med 24 %, har enpersonshushållen ökat med ca 75 % och tvåpersonshushållen med ca 35 %. Tillsammans har hushåll om 1—2 personer ökat med över 400 000, vilket betyder att mer än 80 % av hushållsökningen under femtonårsperioden fallit inom dessa kategorier. För hushåll om 3—4 personer uppgår ökningen till inte fullt 120 000, medan större hushåll minskat med ca 25 000.

År 1945 omfattade hushållen i hela riket i genomsnitt 3,1 personer, vilket betyder, att antalet personer per hushåll fram till 1960 minskat med drygt 10 %. Enpersonshushållen utgjorde år 1945 endast 14 % och tvåpersonshus-

hållen 25 %. Drygt 60 % hade således tre eller flera medlemmar. Trepersonshushållen var år 1945 ännu den vanligaste hushållstypen — 26 % var av denna storlek. Andelen fyrapersonshushåll var densamma som 1960, 18 %, men större hushåll förekom däremot oftare, 17 % mot 13 % år 1960 (tab 8.3).

De största förändringarna har ägt rum i glesbygderna, där både andelen en- och tvåpersonshushåll ökat starkt, medan andelen för alla övriga hushållsstorlekar minskats. Särskilt markant har tillbakagången varit för hushåll om fem eller flera personer, som minskat från 26 till 19 %. I tätorterna har förändringarna i huvudsak inneburit en tillväxt för enpersonshushållen och en motsvarande tillbakagång för trepersonshushållen. I genomsnitt upptog hushållen år 1945 i glesbygderna 3,5 och i tätorterna 2,9 personer. Minskningen mellan 1945 och 1960 har således varit väsentligt större i glesbygderna än i tätorterna, vilket också innebär att de skillnader i fråga om hushållsstorlek som ännu 1960 råder mellan glesbygder och

Tab 8.4. Hushållen fördelade efter antal barn under 16 år 1945 och 1960

	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % med				Genomsnittligt antal barn per hushåll
		0 barn	1 barn	2 barn	3 eller flera barn	
Hela riket 1960....	2 582	61	19	13	7	0,7
1945....	2 082	58	22	12	8	0,7
Tätorter 1960....	1 939	61	20	13	6	0,7
1945....	1 349	60	23	12	5	0,6
Glesbygd 1960....	643	61	17	13	9	0,7
1945....	733	55	21	13	11	0,9

tätorter var ännu mer framträdande 1945 än 1960.

Den starka tillväxten av småhushåll mellan 1945 och 1960 har samtidigt medfört vissa förskjutningar mellan hushåll med och utan minderåriga barn. Totalt sett har barnhushållen ökat med ca 145 000 eller 17 % i förhållande till 1945 och övriga hushåll med ca 355 000 eller 29 %. Andelen barnhushåll har därigenom minskat från 42 till 39 % (tab 8.4).

I tätorterna utgjorde barnhushållen år 1945 40 % och i glesbygderna 45 % av alla hushåll. Minskningen av andelen barnhushåll har således, liksom minskningen av hushållens storlek överhuvudtaget, i första hand gällt glesbygderna, vilket har ett direkt samband med omflyttningen inom landet. De som lämnar glesbygderna och flyttar till tätorterna är till övervägande delen personer i de yngre arbetsföra åldrarna.

## Kap. 9. Bostadshushållen och bostadsutrymmet

### 9.1. Hushållstyper och lägenhetsstorlek

Det har tidigare framhållits att ca en tredjedel av 1960 års bostadsbestånd tillkommit efter 1945. Under denna period inriktades produktionen i allt högre grad på större lägenhetstyper. Lägenheter på t ex tre rum och kök upptog i genomsnitt ungefär hälften av nyproduktionen under 1950-talet men utgjorde mindre än en tredjedel av bostadsbeståndet år 1945. Även i det då befintliga beståndet har en viss förskjut-

ning ägt rum från mindre till större lägenhetstyper genom att rivningar och andra lägenhetsförluster mest avsett smålägenheter samtidigt som ombyggnader och modernisering i vissa fall resulterat i större lägenheter.

Jämsides med denna ökning av lägenheternas storlek — andelen lägenheter om högst ett rum och kök minskade mellan 1945 och 1960 från 38 till 26 % medan trerumslägenheter och större lägenhetstyper ökade från 31 till

Tab 9.1. Hushåll av olika storlek fördelade efter lägenheternas storlek 1960 och 1945

	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i					
		1+r, 1 k 1+rkv	1 rk	2 rk	3 rk	4 rk	5+rk
<b>1 boende</b>							
1960 Tätorter .....	417	34	34	21	8	3	1
Glesbygd .....	105	7	31	35	16	6	3
Hela riket .....	522	29	33	24	9	3	2
1945 Hela riket .....	298	38	31	19	7	3	2
<b>2 boende</b>							
1960 Tätorter .....	534	7	24	37	20	8	4
Glesbygd .....	168	1	15	39	27	11	6
Hela riket .....	702	5	22	38	22	8	5
1945 Hela riket .....	519	11	33	32	14	6	4
<b>3 boende</b>							
1960 Tätorter .....	430	3	15	39	27	11	5
Glesbygd .....	136	1	9	33	32	16	9
Hela riket .....	566	3	14	37	28	12	6
1945 Hela riket .....	533	7	29	35	16	7	6
<b>4 boende</b>							
1960 Tätorter .....	340	2	7	34	31	17	10
Glesbygd .....	113	1	6	28	32	19	13
Hela riket .....	453	2	7	32	31	17	11
1945 Hela riket .....	369	5	20	35	21	10	9
<b>5+ boende</b>							
1960 Tätorter .....	218	1	3	22	31	22	21
Glesbygd .....	121	1	3	20	31	25	20
Hela riket .....	339	1	3	21	31	23	21
1945 Hela riket .....	363	3	11	30	23	15	18

42 % — minskade som också framgått av tidigare avsnitt hushållens storlek. Antalet personer per 100 hushåll sjönk från 315 till 284.

Dessa förändringar har tillsammans medfört en förbättrad utrymmesstandard för stora delar av befolkningen. Av tab 9.1 som för hushåll av olika storlek visar fördelningen på lägenhetstyper 1945 och 1960, framgår att andelen hushåll i ettrumslägenheter avsevärt minskat bland alla typer av hushåll med undantag för enpersonshushållen.

För hushåll på fyra personer och däröver har även andelen hushåll i tvårumslägenheter minskat.

Bland de ensamboende var såväl 1960 som 1945 ettrumslägenheten den vanligaste lägenhetstypen. Andelen enkelrum, rum och kokvrå och liknande smålägenheter, vilka utgör en betydande del av enpersonshushållens bostäder, minskade dock under femtonårsperioden från 38 till 29 %. År 1960 bodde 62 % av enpersonshushållen (mot 69 % år 1945) i ett rum och kök eller mindre

lägenhetstyper och 14 % (12 % år 1945) i tre rum och kök eller större lägenheter.

För hushåll på två personer har under perioden huvudsakligen skett en förskjutning från ett rum och kök, som 1945 ännu var den vanligaste bostaden, till två rum och kök, som år 1960 blivit den mest bebodda lägenhetstypen. En viss uppflyttning har samtidigt också skett till tre och — ehuru i obetydlig utsträckning — fyra rum och kök. År 1960 bodde en tredjedel av hushållen mot en fjärdedel år 1945 i lägenheter om minst tre rum och kök.

För hushåll om tre och fyra personer var såväl 1960 som 1945 två rum och kök den vanligaste lägenhetstypen. Andelen hushåll i lägenheter om tre rum och kök och i större lägenheter ökade dock för hushåll om tre personer från 29 till 43 % och för hushåll om fyra personer från 40 till 58 %. Omflyttningen till större lägenhetstyper har utgjorts av en flyttning till såväl trerums-lägenheter som fyrrumslägenheter.

Bland de största hushållen, fem personer och däröver, har såväl ett- som tvårumslägenheter minskat kraftigt medan samtliga övriga lägenhetstyper ökat. År 1960 bodde tre fjärdedelar av dessa hushåll mot år 1945 något mer än hälften i trerumslägenheter eller större lägenhetstyper. Den vanligaste bostaden var tre rum och kök — år 1945 intog tvårumslägenheterna denna plats —, men även fyra rum och kök och större lägenheter förekom i relativt stor omfattning bland dessa hushåll.

Av tab 9.1 framgår också att hushållen i allmänhet bor rymligare i glesbygderna än i tätorterna. Mest fram-

trädande är skillnaderna när det gäller de mindre hushållen och särskilt enpersonshushållen, som i glesbygderna i väsentligt större utsträckning än i tätorterna disponerar mer än ett rum och kök (61 resp 33 %). Lägenheter om minst tre rum och kök förekommer för alla hushållsstorlekarna oftare i glesbygderna än i tätorterna. När det gäller hushåll på fem personer och däröver är skillnaderna i detta avseende dock obetydliga (76 resp 74 %).

I tab 9.2 redovisas fördelningen på lägenhetstyper för hushåll efter bostadsföreståndarens civilstånd, kön och ålder.

För samtliga grupper av bostadsföreståndare kan man konstatera en tämligen stor spridning på olika lägenhetstyper, även om smålägenheterna givetvis har sin största utbredning bland de icke gifta och större lägenheter självfallet mest förekommer bland gifta.

I stort finner man också att lägenhetsfördelningen tämligen väl följer variationerna i hushållsstorlek mellan bostadsföreståndare av olika kön och civilstånd. Sålunda förekommer de minsta bostäderna bland de ogifta kvinnorna, vilka också har de minsta hushållen. Närmare två tredjedelar mot inte fullt hälften av de ogifta männen och en ännu något mindre andel av de förut gifta männen och kvinnorna (40 resp 43 %) bor i ett rum och kök eller mindre lägenhetstyper. Kokvrålägenheter och andra lägenheter utan kök förekommer i större utsträckning bland de ogifta kvinnorna än bland övriga grupper av icke gifta bostadsföreståndare. I åldrarna under 30 år bor över hälften av de ogifta kvinnorna i så små lägenheter. Andelen lägenheter om minst tre



Tab 9.2. Bostadsföreståndare av olika kön, civilstånd och ålder fördelade efter lägenheternas storlek. Hela riket

Bostadsföreståndarens kön, civilstånd och ålder	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i lägenheter om						
		1 r, 1 k, 1 rk	2+r, 2+rk	1 rk	2 rk	3 rk	4 rk	5+rk
Ogifta män .....	195	20	2	28	25	14	7	4
—29.....	35	34	3	32	19	7	3	2
30—39.....	35	24	2	27	24	13	6	4
40—49.....	37	17	2	25	26	17	8	5
50—64.....	57	14	1	28	28	16	8	5
65— <i>ω</i> .....	31	14	2	29	27	15	7	6
Gifta samboende män .....	1 714	1	1	12	34	28	14	9
—29.....	153	3	2	21	44	21	6	2
30—39.....	370	1	1	10	37	29	14	7
40—49.....	425	1	1	8	30	31	17	12
50—64.....	524	1	1	11	31	29	16	11
65— <i>ω</i> .....	242	2	1	18	34	25	12	9
Förut gifta män .....	147	13	2	28	29	16	7	5
—29.....	3	21	2	35	27	11	3	1
30—39.....	11	20	3	30	28	12	5	2
40—49.....	18	17	2	28	27	15	6	4
50—64.....	41	12	2	28	29	17	8	5
65— <i>ω</i> .....	74	10	1	27	31	17	8	5
Ogifta kvinnor .....	203	29	3	30	22	10	4	2
—29.....	33	52	3	28	12	3	1	1
30—39.....	21	39	4	31	18	5	1	1
40—49.....	25	28	4	31	23	9	3	2
50—64.....	62	20	3	31	26	12	4	3
65— <i>ω</i> .....	62	21	2	30	25	12	5	4
Förut gifta kvinnor .....	323	11	2	27	31	17	7	5
—29.....	7	16	3	34	33	11	3	1
30—39.....	21	9	3	25	38	18	5	3
40—49.....	38	7	3	23	34	19	8	5
50—64.....	98	8	2	27	31	18	8	5
65— <i>ω</i> .....	159	15	2	28	28	15	7	5
Samtliga hushåll .....	2 582	7	2	17	32	23	12	8

rum och kök varierar när det gäller de icke gifta från 16 % bland ogifta kvinnor till 29 % bland förut gifta kvinnor. De förut gifta kvinnliga bostadsföreståndarna har sålunda större bostäder liksom de också genomsnittligt sett har större hushåll.

För de gifta samboende männen är två rum och kök den vanligaste lägenhetstypen. Ca en tredjedel har bostäder

av denna storlek medan drygt en fjärdedel har tre rum och kök och något mindre än en fjärdedel har fyra rum och kök eller större lägenheter. Ett rum och kök eller mindre lägenhetstyper förekommer i relativt liten utsträckning (14 %).

Som likaledes framgår av tab 9.2 varierar bostadsutrymmet starkt i olika åldrar. De minsta bostäderna finner

man genomgående bland de yngsta bostadsföreståndarna. I stort ökar bostadsutrymmet med bostadsföreståndarens ålder intill en viss gräns för att därefter i vissa fall återigen något minska. Det senare gäller särskilt de gifta männen och de förut gifta kvinnorna, där man har en markant nedgång i antalet boende per hushåll från medelåldrarna till högre åldrar. För de gifta männen t ex ökar andelen trerumslägenheter och större lägenhetstyper från 29 % i åldrarna under 30 år till 60 % i åldersgruppen 40—49 år. Därefter sker en minskning till 46 % i åldrarna 65 år och däröver.

Om man jämför lägenhetsfördelningen för de gifta männen 1945 och 1960 finner man att de största förändringarna ägt rum i åldrarna under 50 år (tab 9.2). År 1945 hade 45 % av de gifta männen under 35 år bostäder om högst ett rum och kök medan 20 % hade tre rum och kök eller större lägenheter. År 1960 var motsvarande andel 20 resp 38 %. För åldersgruppen 35—49 år är förskjutningen mot lägenheter om minst tre rum och kök ännu påtagligare, från 36 till 58 %. När det gäller de äldre gifta männen och särskilt män i åldersgruppen 65 år och däröver är förändringarna relativt små.

## 9.2. Antalet boende i olika lägenhetstyper

Utrymmesstandarden och förändringen i denna mellan 1945 och 1960 kan också belysas med utgångspunkt från det antal personer som bor i lägenheter av olika storlek. Tab 9.3 visar i vilken ut-

sträckning hushåll av olika storlek var representerade inom olika lägenhetstyper vid de båda tidpunkterna.

Av tabellen framgår att den väsentligaste utrymmesförbättringen har skett i smålägenheterna.

Lägenheter utan kök beboddes år 1960 till något mer än en tiondel (12 %) av hushåll med minst tre boende och till inemot två tiondelar (18 %) av tvåpersonshushåll. 1945 hade mer än hälften av dessa lägenheter två eller flera boende, och i drygt var fjärde lägenhet bodde minst tre personer.

En liknande minskning av andelen större hushåll har skett i ett rum och kök. Hälften av dessa lägenheter beboddes 1945 av hushåll om tre personer, men 1960 gällde detta endast ungefär var fjärde lägenhet. En avsevärd förbättring har således ägt rum, ehuru ännu 1960 en förhållandevis stor andel av dessa smålägenheter beboddes av större hushåll.

Vissa förskjutningar från större till mindre hushåll föreligger också i övriga lägenhetstyper. I två rum och kök har tyngdpunkten förskjutits från tre till två boende som den vanligaste hushållstorleken. Ungefär hälften av dessa lägenheter bebos av mer än två personer mot ca två tredjedelar år 1945. I tre rum och kök och större lägenhetstyper kan man konstatera en ökning av främst tvåpersonshushållen och en motsvarande minskning av hushåll på fem personer och däröver.

Tab 9.4 visar hur olika lägenhetstyper är fördelade mellan bostadsföreståndare i olika kön- och civilståndsgupper. De minsta lägenhetstyperna — ettrumslägenheter utan kök — innehas

**Tab 9.3. Lägenheter av olika storlek fördelade efter antalet boende 1960 och 1945. Hela riket**

	Antal lägenheter, 1 000-tal	Därav i % bebodda av hushåll med				
		1 boende	2 boende	3 boende	4 boende	5+ boende
<b>1+r, 1 k, 1+rkv</b>						
1960.....	212	68	18	7	3	2
1945.....	252	47	25	16	7	5
<b>1 rk</b>						
1960.....	445	39	35	17	7	2
1945.....	530	17	32	29	14	8
<b>2 rk</b>						
1960.....	818	15	32	26	18	9
1945.....	642	8	26	29	20	17
<b>3 rk</b>						
1960.....	605	8	25	26	23	17
1945.....	339	6	21	26	22	25
<b>4 rk</b>						
1960.....	301	5	20	23	26	26
1945.....	165	5	18	23	22	32
<b>5+rk</b>						
1960.....	196	5	16	18	25	36
1945.....	154	4	14	19	22	41

till 90 % av ogifta och förut gifta, och även ett rum och kök upptas till övervägande delen (55 %) av icke gifta bostadsföreståndare. I samtliga övriga lägenhetstyper är de gifta hushållen i majoritet. Två rum och kök bebos till drygt 70 % och större lägenheter till ca 80 % av hushåll som förestås av gifta samboende män.

### 9.3. Boendetäthet

Som ett sammanfattande mått på utrymmesstandarden visas i tab 9.5 och tab 9.6 antalet boende per 100 rumsenheter (köket inräknat) vid olika hushållsstorlek resp för bostadsföreståndare av olika civilstånd, kön och ålder. Av dessa tabeller framgår också hur ut-

rymmesstandarden varierar inom olika ortsgrupper.

Hittills har konstaterats att en viss anpassning mellan hushållsstorlek och lägenhetsstorlek föreligger såtillvida att lägenheterna genomsnittligt är större, ju större hushållen är. När bostadsutrymmet som här sätts i direkt relation till antalet boende i hushållet framträder det omvända sambandet, nämligen att boendetätheten ökar med storleken på hushållet.

För samtliga hushåll är genomsnittet för hela riket 83 boende per 100 rumsenheter. Från detta genomsnitt föreligger relativt små avvikelser inom olika ortsgrupper. Det lägsta värdet (79) förekommer i de mindre tätorterna och det

**Tab 9.4. Lägenheter av olika storlek fördelade efter bostadsföreståndarens kön och civilstånd. Hela riket**

Lägenhetsstorlek	Antal lägenheter, 1 000-tal	Därav i % bebodda av hushåll med bostadsföreståndare som är				
		ogift		gifta samboende	föret gift	
		man	kvinnor		man	kvinnor
1 r, 1 k, 1 rkv .....	170	23	34	11	11	22
2+r, 2+rkv .....	42	9	16	54	6	16
1 rk .....	445	12	14	45	9	20
2 rk .....	818	6	6	71	5	12
3 rk .....	605	4	3	79	4	9
4 rk .....	301	4	2	82	4	8
5+rk .....	196	4	2	81	4	8

högsta (85 resp 84) i städerna och de större tätorterna.

Sedan 1945 har boendetätheten sjunkit från 99 boende per 100 rumsenheter till 83. År 1945 var boendetäthets-talet 99 i såväl tätorter som glesbygd.

För enpersonshushållen är boendetätheten i riket som helhet 43 personer per 100 rumsenheter. Redan för trepersonshushållen är motsvarande värde nästan dubbelt så högt — 84. Den branta stegringen förklaras givetvis till en del av att även köket, som ju förekommer rela-

tivt oberoende av hushållets storlek, räknas som rumsenhet. För fempersonshushållen stiger boendetätheten ytterligare till 115 och för hushåll med sju eller flera boende till 154 personer per 100 rumsenheter.

På samma sätt är boendetätheten högre för de gifta männen (91) än för de icke gifta männen och kvinnorna (57—63) och i allmänhet förekommer också de högsta värdena i de åldrar som har de största hushållen. För gifta män under 50 år ligger boendetätheten omkring eller någon över 100, och nästan

**Tab 9.5. Antal boende per 100 rumsenheter i hushåll av olika storlek**

Hushållsstorlek	Hela riket	Samtliga tätorter	Tätorter 2 000— inv.	Tätorter 200— 1 999 inv.	Glesbygd	Städer	Landsbygd
1 boende .....	43	46	47	37	34	47	37
2 » .....	62	64	65	56	56	66	57
3 » .....	84	86	87	78	78	88	79
4 » .....	101	102	103	96	97	105	97
5 » .....	115	115	116	111	114	117	112
6 » .....	129	128	129	126	130	130	128
7+ » .....	154	150	148	154	160	150	156
Samtliga hushåll ..	83	83	84	79	82	85	81

Tab 9.6. Antal boende per 100 rumsenheter samt förekomst av trångboddhet i hushåll med bostadsföreståndare av olika kön, ålder och civilstånd

Bostadsföreståndarens kön, civilstånd och ålder	Boende per 100 rumsenheter			Procent trångbodda hushåll		
	Hela riket	Samtliga tätorter	Glesbygd	Hela riket	Samtliga tätorter	Glesbygd
Ogifta män .....	63	66	59	3	3	4
—29.....	76	78	69	7	6	10
30—39.....	68	70	66	5	4	6
40—49.....	63	65	61	3	3	4
50—64.....	58	60	57	2	2	2
65— $\omega$ .....	55	56	54	1	1	2
Gifta samboende män .....	91	91	92	11	11	12
—29.....	102	103	100	20	20	20
30—39.....	104	103	107	15	14	18
40—49.....	100	98	105	13	12	16
50—64.....	83	82	86	7	7	9
65— $\omega$ .....	69	67	72	4	3	5
Förut gifta män .....	59	59	57	3	3	4
—29.....	66	68	62	7	7	11
30—39.....	73	73	70	7	7	10
40—49.....	72	72	71	6	6	7
50—64.....	62	62	62	3	3	4
65— $\omega$ .....	52	51	53	2	1	3
Ogifta kvinnor .....	57	60	48	1	1	2
—29.....	78	80	57	3	3	3
30—39.....	70	71	61	3	3	7
40—49.....	61	62	55	2	2	4
50—64.....	53	55	48	1	1	2
65— $\omega$ .....	50	52	44	1	.	1
Förut gifta kvinnor .....	61	62	56	4	4	4
—29.....	96	97	91	15	15	19
30—39.....	96	95	104	14	13	23
40—49.....	86	86	87	10	9	13
50—64.....	60	60	60	3	3	4
65— $\omega$ .....	49	49	48	1	1	2
Samtliga hushåll .....	83	83	82	8	8	9

lika höga värden förekommer i vissa fall bland de förut gifta kvinnorna. Äldre bostadsföreståndare (65 år och däröver) har genomgående oberoende av civilstånd den lägsta boendetätheten, liksom de genomgående har de minsta hushållen.

Inte heller om man jämför boendetätheten för bostadsföreståndare i olika

ålders- och civilståndsgrupper eller för hushåll av viss storlek är skillnaderna mellan ortsgrupperna särskilt stora. Som regel är boendetätheten för hushåll av lika storlek lägre i glesbygderna och de mindre tätorterna än i de större tätorterna och lägre på landsbygden än i städerna. Skillnaderna märks dock mest när det gäller de mindre hushållen och

alldeles särskilt när det gäller enpersons-hushållen, bland vilka antalet boende per 100 rumsenheter varierar mellan 34 (i glesbygderna) och 47 (i städerna och de större tätorterna). För hushåll på fem à sex personer är skillnaderna praktiskt taget utjämnade och för större hushåll råder det omvända förhållandet att boendetätheten är lägst i städerna och de större tätorterna.

#### 9.4. Trångboddhet

Förekomsten av trångboddhet har angivits enligt normen mer än två boende per boningsrum. Köket har sålunda ej räknats i detta sammanhang.

Som denna norm är konstruerad kan endast hushåll med minst tre personer bli trångbodda. Hushåll med såväl tre som fyra boende räknas båda som trångbodda i lägenheter mindre än två rum och kök, och hushåll med fem och sex i lägenheter mindre än tre rum och kök osv. Eftersom trepersonshushållen i större utsträckning än fyrapersonshushållen bor i ettrumslägenheter kommer de också enligt denna norm i större utsträckning att framstå som trångbodda än fyrapersonshushållen, fastän de i själva verket har en lägre boendetäthet, räknat i antal personer per rumsenhet. Sak samma gäller också övriga hushållsstorlekar, dvs att hushåll med udda antal medlemmar kommer att betecknas som trångbodda i större utsträckning än hushåll av närmast högre storlek med jämnt antal medlemmar.

Enligt denna norm var år 1960 8 % av samtliga hushåll trångbodda. Av samtliga boende ingick 13 % i trångbodda hushåll.

Om man bortser från de minsta hushållen och beräknar trångboddheten endast för hushåll med minst tre boende, dvs hushåll bland vilka trångboddhet enligt nämnda norm kan förekomma, finner man att 16 %, eller i runt tal vart sjätte hushåll, är trångbodda. Som framgår av tab 9.7 är trångboddheten mest utbredd bland de större hushållen. Av de största hushållen, med sju eller flera boende, är närmare hälften (48 %) trångbodda. Den lägsta andelen trångbodda förekommer bland fyrapersonshushållen (7 %). Bland trepersonshushållen är relativt sett dubbelt så många trångbodda (15 %). På samma sätt är trångboddheten mera utbredd bland fempersonshushållen än bland sexpersonshushållen (29 resp 21 %).

Det hör emellertid påpekas att det förhållandet, att hushåll enligt den angivna normen inte är trångbodda, inte i och för sig innebär att de har en god utrymmesstandard. Trångboddhet som begreppet här definierats ansluter sig till en norm, som vid en viss tidpunkt eller för en viss tidsperiod accepterats som en minimistandard. Och uppfattningen om var gränsen för denna minimistandard kan sättas ändras allteftersom målet — att så många som möjligt skall ha minst denna standard — förverkligas. Tidigare, för 15 à 20 år sedan, beräknades trångboddheten i allmänhet enligt normen mer än två boende per rumsenhet, varvid som rumsenhet räknades såväl rum som kök. Tre- och fyrapersonshushåll betraktades med andra ord då som trångbodda endast om de bodde i mindre lägenheter än ett rum och kök, dvs i enkelrum, rum och kokvrå e d, fem- och sexpersonshushåll an-

Tab 9.7. Andel trångbodda hushåll, %, bland hushåll av olika storlek

Hushållsstorlek	Hela riket	Samtliga tätorter	Tätorter 2 000— inv.	Tätorter 200— 1 999 inv.	Glesbygd	Städer	Landsbygd
3 boende .....	15	16	17	11	9	18	11
4 » .....	7	7	8	6	7	8	6
5 » .....	29	29	31	21	27	33	25
6 » .....	21	21	22	16	22	24	20
7+ » .....	48	45	46	42	52	50	47
Samtliga hushåll ..	8	8	8	7	9	9	8

sågs ha en godtagbar minimistandard om de bodde i två rum och kök osv.

En betydande del av hushållen bor på gränsen mot trångboddhet. Detta framgår av uppgifterna i nedanstående tablå. Av de hushåll som enligt normen kan vara trångbodda bor i runt tal en tredjedel i en lägenhet motsvarande minimistandarden. Trångboddhetsnormens karaktär av miniminorm belyses av att en betydande del av hushållen har en »överstandard», dvs en högre standard än den lägst accepterade.

Som också framgår av tab 9.7 har trångboddheten en något varierande omfattning i de olika ortsgrupperna. I tätorterna föreligger relativt små avvikelser från genomsnittssiffrorna för riket som helhet. Skillnader mellan tätorter och glesbygder förekommer huvudsakligen dels när det gäller hushåll på tre

personer, bland vilka trångboddheten är mest omfattande i tätorterna, dels beträffande de största hushållen, bland vilka i stället glesbygderna uppvisar de högsta trångboddhetssiffrorna. Städerna har jämfört med landsbygden — och med något undantag även i förhållande till övriga ortsgrupper — genomgående den största andelen trångbodda hushåll.

Tab 9.6 visar att trångboddheten har sin största utbredning bland de gifta. Av hushåll som förestås av gifta samboende män är totalt 11 % trångbodda — i åldrarna under 30 år uppgår andelen trångbodda hushåll till 20 %. Även när det gäller de förut gifta kvinnorna är trångboddheten av förhållandevis stor omfattning i de yngre åldrarna. Totalt sett utgör dock andelen trångbodda bland de förut gifta kvinnorna, liksom bland övriga grupper av icke gifta bostadsföreståndare, endast några procent.

Antal boende

Andel hushåll i %

	som är trångbodda	med minimistandard	med »överstandard»
3.....	15	39	47
4.....	7	33	60
5.....	29	32	40
6.....	21	31	48
7+.....	48	26	26

**Tab 9.8. Andel trångbodda hushåll, %, av hushåll boende i lägenheter av olika storlek**

Lägenhetsstorlek	Hela riket	Samtliga tätorter	Glesbygd
1 r, 1 k, 1 rkv .....	5	5	10
2+r, 2+rkv .....	4	3	5
1 rk .....	26	26	29
2 rk .....	9	8	12
3 rk .....	2	2	4
4 rk .....	1	.	1
5+rk .....	.	.	.

Som man har anledning vänta förekommer trångboddhet huvudsakligen bland hushållen i smålägenheterna. Som framgår av tab 9.8 är trångboddhet vanligast i ett rum och kök, där drygt en fjärdedel av alla hushåll är trångbodda. I två rum och kök är andelen väsentligt lägre, 9 %, och i större lägenhetstyper är endast någon procent av hushållen trångbodda.

Sedan 1945 har trångboddheten enligt den här tillämpade normen väsentligt minskat, från 21 % av samtliga hushåll till 8 %. Den andel av de boen-

de som ingår i de trångbodda hushållen har minskat från 30 % till 13 %. En del av denna nedgång beror på att andelen hushåll med en eller två boende, som enligt normen ej kan vara trångbodda har ökat något, men väsentliga minskningar har som framgår av nedanstående tablå skett för övriga hushållsstorlekar.

Antal boende	Andel trångbodda hushåll, %	
	1960	1945
3	15	32
4	7	22
5	29	48
6	21	42
7+	48	66

## Kap. 10. Hushåll och hustyper

### 10.1. Hushållens fördelning efter hustyp

Andelen hushåll som bor i enfamiljshus ökar med hushållens storlek (tab 10.1). Detta samband är mest utpräglat i de större tätorterna, medan det i glesbygdsområdena inte är någon skillnad mellan hushåll med två, tre och fyra boende (tab 10.2). Däremot är skillnaden även där stor mellan hushåll med fem eller flera boende och hushåll med färre medlemmar.

I tvåfamiljshusen är, beroende på att lägenheterna i dessa är relativt små, förhållandet det omvända. Där avtar för hushåll med två eller fler boende andelen som bor i tvåfamiljshus med ökande hushållsstorlek.

Av de hushåll där bostadsföreståndarna är ogifta män bor mer än hälften i småhus och över 40 % i enfamiljshus (tab 10.3). Andelen bostadsföreståndare som har lägenhet i enfamiljshus är något större bland de ogifta männen än bland



**Tab 10.1. Hushåll med olika antal boende fördelade efter hustyp. Hela riket**

Hushållsstorlek	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i		
		enfamiljshus	tvåfamiljshus	övriga hus
1 boende .....	522	21	12	67
2 » .....	702	32	14	54
3 » .....	566	35	13	52
4 » .....	453	39	11	50
5 + » .....	339	57	9	34
Samtliga hushåll .....	2 582	35	12	53

de gifta samboende. Även de förut gifta männen bor i stor utsträckning, 35 %, i enfamiljshus. Av de ogifta och förut gifta kvinnorna har ca 20 % lägenhet i enfamiljshus. Att de icke gifta männen bland bostadsföreståndarna, trots att de representerar genomsnittligt mindre hushåll än de gifta samboende, ändå i ungefär samma utsträckning bor i enfamiljshus sammanhänger med att en jämförelsevis större del av dem är bostadsföreståndare. I tätorter med mer än

2 000 invånare (tab 10.2) bor ca 10 % av de icke gifta männen i enfamiljshus mot ca 20 % av de gifta, medan det i glesbygden inte föreligger någon större skillnad mellan de båda grupperna av bostadsföreståndare. I samtliga ortstyper har de icke gifta männen i större utsträckning än de icke gifta kvinnorna lägenhet i enfamiljshus.

I fråga om andelen hushåll i tvåfamiljshus är det inte någon större skillnad mellan de olika köns- och civil-

**Tab 10.2. Andel hushåll, %, boende i enfamiljshus av hushåll med olika antal boende och med bostadsföreståndare av olika kön och civilstånd**

Hushållsstorlek	Hela riket	Samtliga tätorter	Tätorter 2 000— inv.	Tätorter 200— 1 999 inv.	Glesbygd	Städer	Landsbygd
Samtliga hushåll .....	35	21	16	51	77	13	61
Därav med							
1 boende .....	21	9	5	33	70	5	48
2 » .....	32	19	13	50	77	11	60
3 » .....	35	21	16	51	77	13	60
4 » .....	39	27	21	57	77	17	64
5+ » .....	57	41	34	71	84	29	76
Bostadsföreståndare som är							
ogift man .....	43	15	9	46	82	9	68
gift samboende man	39	25	20	55	78	16	63
förut gift man .....	35	18	12	49	78	11	62
ogift kvinna .....	16	7	4	32	70	3	45
förut gift kvinna .....	23	12	8	42	71	7	52

**Tab 10.3. Hushåll med bostadsföreståndare av olika kön och civilstånd fördelade efter hustyp**

Bostadsföreståndarens kön och civilstånd	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i		
		enfamiljs- hus	tvåfamiljs- hus	övriga hus
Hela riket .....	2 582	35	12	53
Ogifta män .....	195	43	10	47
Gifta samboende män .....	1 714	39	12	49
Förut gifta män .....	147	35	13	52
Ogifta kvinnor .....	203	16	10	74
Förut gifta kvinnor .....	323	23	13	64
Tätorter .....	1 939	21	11	68
Ogifta män .....	114	15	10	75
Gifta samboende män .....	1 280	25	11	63
Förut gifta män .....	106	18	12	70
Ogifta kvinnor .....	174	7	8	85
Förut gifta kvinnor .....	265	12	11	77
Glesbygd .....	643	77	16	7
Ogifta män .....	81	82	11	7
Gifta samboende män .....	434	78	16	6
Förut gifta män .....	41	78	15	7
Ogifta kvinnor .....	29	70	17	13
Förut gifta kvinnor .....	58	71	21	8

ståndsgrupperna. Bostad i tvåfamiljshus är vanligast bland de icke gifta kvinnorna i glesbygden och särskilt bland de förut gifta.

I de större tätorterna ökar andelen hushåll som bor i enfamiljshus med bostadsföreståndarens ålder (tab 10.4). Gifta samboende män i åldersgruppen 65 år och däröver bor dock i något mindre utsträckning än männen i åldern 40—64 år i enfamiljshus. Andelen hushåll som bor i tvåfamiljshus ökar också i stort sett med bostadsföreståndarens ålder.

### 10.2. Boendetäthet och trångboddhet i olika hustyper

I tab 10.5 har sammanställts relationstal som belyser hushållsstorlek och

boendetäthet i enfamiljshusen, tvåfamiljshusen och flerfamiljshusen.

Hushållen i enfamiljshusen är i genomsnitt större än i de andra hustyperna: 3,3 personer per hushåll jämfört med 2,7 i tvåfamiljshusen och 2,6 i flerfamiljshusen. I tätorterna är denna skillnad större än i glesbygden.

Boendetätheten, antalet boende per 100 rumsenheter, är däremot lägre i enfamiljshusen, 77, än i tvåfamiljshusen och flerfamiljshusen, 82 respektive 88. Den väsentliga skillnaden i lägenheternas genomsnittliga storlek i dessa hustyper ger denna effekt.

Den utsträckning i vilka hushållen är trångboddna varierar mellan de olika hustyperna på samma sätt som boendetätheten.

**Tab 10.4. Hushåll med bostadsföreståndare av olika kön, ålder och civilstånd fördelade efter hustyp. Tätorter med 2 000-inv**

Bostadsföreståndarens kön, ålder och civilstånd	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i		
		enfamiljs- hus	tvåfamiljs- hus	övriga hus
gifta män .....	94	9	8	83
—29.....	26	4	6	90
30—39.....	21	6	6	88
40—49.....	17	9	8	83
50—64.....	20	13	11	76
65—w.....	10	16	11	73
<b>Gifta samboende män .....</b>	<b>1 073</b>	<b>20</b>	<b>9</b>	<b>71</b>
—29.....	114	7	8	85
30—39.....	255	15	7	78
40—49.....	272	23	8	69
50—64.....	303	25	10	65
65—w.....	129	21	14	65
<b>Förut gifta män.....</b>	<b>90</b>	<b>12</b>	<b>10</b>	<b>78</b>
—29.....	2	4	6	90
30—39.....	9	6	5	89
40—49.....	14	9	5	86
50—64.....	26	12	9	79
65—w.....	39	15	14	71
<b>Ogifta kvinnor .....</b>	<b>155</b>	<b>4</b>	<b>6</b>	<b>90</b>
—29.....	28	1	6	93
30—39.....	18	1	4	95
40—49.....	21	3	5	92
50—64.....	46	6	7	87
65—w.....	42	6	8	86
<b>Förut gifta kvinnor.....</b>	<b>233</b>	<b>8</b>	<b>9</b>	<b>83</b>
—29.....	6	2	5	93
30—39.....	18	4	4	92
40—49.....	31	8	5	87
50—64.....	73	10	8	82
65—w.....	105	9	11	80

**Tab 10.5. Hushållsstorlek, boendetäthet och trångboddhet i olika hustyper**

E = enfamiljshus. T = tvåfamiljshus F = flerfamiljshus

	Antal boende per 100 hushåll			Antal boende per 100 rumsenheter			Andel, %, trång- bodda hushåll		
	E	T	F	E	T	F	E	T	F
Hela riket .....	329	271	258	77	82	88	6	9	10
Tätorter .....	340	265	257	74	79	88	3	8	10
Glesbygd .....	320	283	274	80	87	95	8	12	15

## Kap. 11. Hushållen och bostädernas utrustningsstandard

I hela riket bor, såsom framgår av tab 11.1, endast drygt en tredjedel (35 %) av enpersonhushållen mot nära två tredjedelar av hushållen om fem eller flera personer i lägenheter tillhörande de två högsta kvalitetsgrupperna (1 och 2). Denna skillnad i utrustningsstandard mellan enpersonshushållen och dessa stora hushåll är avsevärd både i glesbygderna (8 resp 41 %) och i tätorterna (42 resp 79 %). Den lägre utrustningsstandarden i glesbygdernas bostadsbestånd är särskilt framträdande

för småhushållen. Där har av enpersonshushållen icke mindre än 53 % lägenheter tillhörande kvalitetsgrupp 7, vilken sålunda saknar antingen vatten eller avlopp eller bådadera. Motsvarande andel för tvåpersonshushållen utgör 32 %. Andelen hushåll med bostäder i denna kvalitetsgrupp minskar dock snabbt vid en ökning av antalet hushållsmedlemmar.

En översikt av hur bostädernas kvalitet varierar för hushåll med bostadsföreståndare av olika kön, ålder och

Tab 11.1. Hushåll av olika storlek fördelade efter lägenheternas kvalitetsgrupp<sup>1)</sup>

	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i lägenheter i kvalitetsgrupp			
		1—2	3	4—6	7
<b>Hela riket</b>					
Samtliga hushåll .....	2 580	53	12	24	10
Därav med 1 boende .....	521	35	19	28	16
2 » .....	704	48	14	27	10
3 » .....	565	57	11	24	8
4 » .....	451	65	8	20	6
5+ » .....	339	65	6	20	7
<b>Tätorter</b>					
Samtliga hushåll .....	1 937	61	14	20	4
Därav med 1 boende .....	416	42	23	27	7
2 » .....	536	57	16	22	4
3 » .....	430	66	12	18	3
4 » .....	338	75	8	14	2
5+ » .....	217	79	6	12	2
<b>Glesbygd</b>					
Samtliga hushåll .....	643	25	8	37	28
Därav med 1 boende .....	105	8	7	30	53
2 » .....	169	18	8	40	32
3 » .....	134	26	8	40	24
4 » .....	113	34	8	38	18
5+ » .....	122	41	6	34	16

<sup>1)</sup> Uppskrivna tal grundade på 1/10 sampling.

**Tab 11.2. Hushåll med bostadsföreståndare av olika kön, ålder och civilstånd fördelade efter lägenhetens kvalitetsgrupp**

Bostadsföreståndarens kön, ålder och civilstånd	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i lägenheter i kvalitetsgrupp			
		1—2	3	4—6	7
Hela riket					
Ogifta män	195	25	12	33	28
—29	35	33	18	36	12
30—39	35	36	14	32	17
40—49	37	27	11	35	26
50—64	57	18	9	33	37
65—w	31	14	8	28	47
Gifta samboende män	1 714	60	10	22	7
—29	153	61	11	24	4
30—39	370	70	8	17	4
40—49	425	69	9	18	5
50—64	524	55	11	24	8
65—w	242	39	15	30	14
Förut gifta män	147	33	15	32	18
—29	3	43	15	33	8
30—39	11	49	13	29	8
40—49	19	46	13	29	10
50—64	41	36	13	34	16
65—w	74	24	16	34	24
Ogifta kvinnor	203	43	20	25	11
—29	33	37	27	28	6
30—39	21	58	20	17	4
40—49	25	56	17	19	7
50—64	63	45	17	24	12
65—w	62	34	20	28	17
Förut gifta kvinnor	323	45	17	26	10
—29	7	56	14	25	4
30—39	21	67	10	18	4
40—49	38	63	12	20	5
50—64	98	48	15	26	9
65—w	159	34	21	29	14
Tätorter	1 939	62	14	20	4
Ogifta män	114	34	17	35	13
Gifta samboende män	1 280	70	11	17	2
Förut gifta män	106	41	18	31	8
Ogifta kvinnor	174	48	22	24	5
Förut gifta kvinnor	265	52	19	23	4
Glesbygd	643	25	7	36	28
Ogifta män	81	11	4	31	51
Gifta samboende män	434	31	8	39	20
Förut gifta män	41	12	6	35	45
Ogifta kvinnor	29	13	7	30	49
Förut gifta kvinnor	59	13	8	37	39

**Tab 11.3. Hushåll av olika storlek fördelade efter trångboddhet och lägenhetens kvalitetsgrupp<sup>1)</sup>**

	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i %			
		ej trångbodda i		trångbodda i	
		kval.gr 1—2	kval.gr 3—7	kval.gr 1—2	kval.gr 3—7
<b>Hela riket</b>					
Samtliga hushåll .....	2 580	49	41	3	5
Därav med					
1 boende .....	521	35	64	—	—
2 » .....	704	48	51	—	—
3 » .....	565	52	32	4	10
4 » .....	451	64	28	2	6
5+ » .....	339	51	18	14	15
3+ » .....	1 355	56	27	6	10
<b>Tätorter</b>					
Samtliga hushåll .....	1 937	58	33	4	4
Därav med					
1 boende .....	416	42	57	—	—
2 » .....	536	57	42	—	—
3 » .....	430	61	23	6	10
4 » .....	338	74	19	2	5
5+ » .....	217	61	10	18	11
3+ » .....	985	65	19	7	9
<b>Glesbygd</b>					
Samtliga hushåll .....	643	24	65	1	8
Därav med					
1 boende .....	105	8	90	—	—
2 » .....	168	18	80	—	—
3 » .....	135	25	62	0	10
4 » .....	113	33	57	0	7
5+ » .....	122	35	32	6	26
3+ » .....	370	31	51	2	14

<sup>1)</sup> Uppskrivna tal grundade på 1/10 sampling.

civilstånd lämnas i tab 11.2. De gifta samboende har i genomsnitt större lägenheter än övriga civilståndsgrupper. Deras lägenheter har också en bättre utrustningsstandard. Icke gifta bebor vanligen smålägenheter, där högre kvalitet är mera sällsynt. Ogifta och förut gifta kvinnor har moderna lägenheter i större utsträckning än män av motsvarande civilstånd och ålder. De bäst utrustade

lägenheterna har de gifta bostadsföreståndarna i tätorterna; 70 % av dessa hushåll har fullt moderna lägenheter (kvalitetsgrupp 1 och 2). Motsvarande procenttal för de gifta i glesbygdssområdena är 31. De mest bristfälligt utrustade bostäderna har de ogifta männen och kvinnorna i glesbygderna. Halften av dessa bostadsföreståndare bor i lägenheter, som saknar alla moderna be-

kvämligheter, även vatten och/eller avlopp.

Lägenheter med modern utrustningsstandard (grupp 1 och 2) är — såsom tab 11.2 visar — relativt sett talrikast bland hushåll, vars bostadsföreståndare är i 30-årsåldern. Nästan lika talrika är de bland hushåll, där bostadsföreståndaren är 40—49 år. I jämförelse med dessa båda åldersgrupper har bostadsföreståndarna i 20-årsåldern något färre moderna och fler omoderna lägenheter. Detta har samband med att de sistnämnda i allmänhet också har mindre lägenheter.

Efter 40-årsåldern sjunker andelen moderna lägenheter successivt med bostadsföreståndarnas stigande ålder. Åldringarna bor långt mer än andra grupper i omoderna lägenheter. Detta gäller för såväl gifta som icke-gifta och gäller

för både män och kvinnor. Bland åldringarna är det särskilt de ogifta männen som i stor utsträckning bor i bostäder med låg utrustningsstandard. Icke mindre än 47 % av de ogifta manliga bostadsföreståndarna i åldern 65 år och däröver har bostäder utan vatten och/eller avlopp.

Av tab 11.3 framgår att nästan hälften av samtliga hushåll bor i modernt utrustade lägenheter (grupp 1 och 2) i vilka de icke är trångbodda. Andelen hushåll med denna bostadsstandard är lägst för enpersonshushållen och högst för hushållen med fyra boende. De trångbodda hushållen bor ofta i lägenheter med mindre god utrustningsstandard. I tätorterna bor omkring hälften och i glesbygderna den övervägande delen av de trångbodda hushållen i lägenheter i kvalitetsgrupp 3—7.

## Kap. 12. Bostadsstandarden för hushåll med barn

I det föregående har bostadsförhållandena — utrymmes- och utrustningsstandarden samt fördelning på hustyper m m — behandlats för hushåll av olika storlek och för hushåll med hushållsföreståndare av olika kön, civilstånd och ålder. I detta kapitel redovisas motsvarande data för hushåll med och utan barn under 16 år, varvid dock huvudvikten lagts vid att belysa barnfamiljernas bostadsstandard.

Antalet hushåll med barn utgjorde år 1960 totalt 1 014 000 eller 39 % av samtliga hushåll. Av dessa hade hälften ett barn, en tredjedel två och en sjätte-del tre eller flera barn. Mellan 1945 och

1960 minskade andelen barnhushåll något — år 1945 utgjorde de sålunda 42 % av samtliga hushåll. I absoluta tal ökade barnhushållen mellan dessa år med 146 000 eller med 17 % medan motsvarande ökning för övriga hushåll var 356 000 eller 29 %. Bland barnhushållen var tillväxten starkast för tvåbarnshushållen, som svarade för mer än halva ökningen eller 88 000. För ettbarnshushållen uppgick ökningen till 44 000 och för trebarnshushållen till 24 000. För fyrbarnshushållen skedde absolut sett ingen förändring, antalet sådana hushåll var vid båda tidpunkterna 35 000, medan däremot större

barnhushåll (med fem eller flera barn) minskade med ca 10 000 och år 1960 i hela riket endast utgjorde 15 000, dvs 1,5 % av alla barnhushåll (och 0,6 % av alla hushåll).<sup>1)</sup>

### 12.1. Lägenheternas storlek

I tab 12.1 redovisas lägenheternas fördelning efter storlek för hushåll med olika antal barn 1945 och 1960.

I riket som helhet bodde 1960 över hälften (55 %) av samtliga hushåll med barn i lägenheter om minst tre rum och kök. Andelen varierar dock beroende på barnantalet från något mindre än hälften bland ettbarnshushållen till två tredjedelar bland trebarnshushållen och drygt tre fjärdedelar bland hushåll med fem eller flera barn. Den vanligaste lägenhetstypen är för hushåll med ett eller två barn två rum och kök (35 resp 33 %), medan för större barnhushåll tyngdpunkten ligger vid tre rum och kök. Lägenheter utan kök förekommer mer sällan bland barnfamiljerna (2 % bland samtliga) och även ett rum och kök har en relativt sett liten utbredning (10 %).

Av hushåll utan barn bor drygt en tredjedel i lägenheter om högst ett rum och kök och en ungefär lika stor andel i lägenheter om tre eller flera rum och kök. Denna hushållsgrupp består till drygt tre fjärdedelar av en- och tvåpersonshushåll och till över 90 % av hushåll på högst tre personer — genomsnittet ligger vid 2,0 boende per hushåll. Barnhushållen innefattar förutom barnen som regel minst två vuxna — 92 %

av alla barnhushåll utgöres av fullständiga familjer med samboende man och hustru. Därutöver ingår i hushållen ibland givetvis även äldre barn eller andra vuxna personer. För samtliga barnhushåll är antalet boende per hushåll i genomsnitt 4,2. Den genomsnittliga hushållsstorleken vid olika antal barn anges i tab 12.2.

Större lägenhetstyper förekommer vid lika barnantal oftare i glesbygderna än i tätorterna. I vissa fall, såsom när det gäller ettbarnshushållen, är skillnaderna betydande. I glesbygderna bor 60 % av dessa hushåll mot 45 % i tätorterna i bostäder om minst tre rum och kök. Liknande skillnader föreligger också för hushåll utan barn, bland vilka andelen lägenheter om minst tre rum och kök utgör 46 % i glesbygderna men endast 31 % i tätorterna. Skillnaderna sammanhänger med att hushållen vid lika barnantal är större i glesbygderna. Uttryckt i boendetäthet är utrymmesstandarderna för olika barnhushåll och även för hushåll utan barn tämligen lika i tätorter och glesbygd, i vissa fall — när det gäller de större barnfamiljerna — är utrymmesstandarderna snarast något högre i tätorterna (jmf nedan).

Utvecklingen sedan 1945 har inneburit att ett rum och kök och mindre lägenhetstyper i betydande grad minskat bland barnfamiljerna samtidigt som tre rum och kök och större lägenhetstyper ökat. När det gäller de större barnhushållen har även två rum och kök minskat. År 1945 hade inte mindre än 30 % av alla barnfamiljer bostäder om högst ett rum och kök, mot endast 12 %

<sup>1)</sup> De nämnda siffrorna bör med hänsyn till föreliggande brister i jämförbarhet mellan bostadsräkningarna 1945 och 1960 endast uppfattas som ungefärliga (jmf avsnitt I).



Tab 12.1. Hushåll med olika antal barn fördelade efter lägenheternas storlek 1960 och 1945

	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i					
		1+r, 1 k 1+rkv	1 rk	2 rk	3 rk	4 rk	5+rk
<b>0 barn</b>							
1960 Tätorter .....	1 174	15	24	30	18	8	5
Glesbygd .....	394	3	16	34	26	12	8
Hela riket .....	1 568	12	22	31	20	9	6
1945 Hela riket .....	1 214	15	27	29	15	7	7
<b>1 barn</b>							
1960 Tätorter .....	392	4	14	37	26	12	7
Glesbygd .....	110	1	9	30	31	18	11
Hela riket .....	502	3	13	35	27	13	8
1945 Hela riket .....	458	7	28	34	17	7	7
<b>2 barn</b>							
1960 Tätorter .....	260	2	7	34	30	16	10
Glesbygd .....	82	1	7	28	32	19	13
Hela riket .....	342	2	7	33	30	17	11
1945 Hela riket .....	254	5	22	35	19	10	9
<b>3 barn</b>							
1960 Tätorter .....	83	2	4	28	31	20	15
Glesbygd .....	37	1	5	24	32	22	16
Hela riket .....	120	1	5	27	31	20	16
1945 Hela riket .....	96	4	16	33	22	12	13
<b>4 barn</b>							
1960 Tätorter .....	22	1	3	23	32	22	18
Glesbygd .....	13	1	4	21	31	24	19
Hela riket .....	35	1	3	22	32	23	18
1945 Hela riket .....	35	4	12	34	23	13	13
<b>5+ barn</b>							
1960 Tätorter .....	8	1	3	15	33	27	20
Glesbygd .....	7	1	3	19	29	27	21
Hela riket .....	15	1	3	17	31	27	20
1945 Hela riket .....	25	3	11	33	27	14	12
<b>Samtliga barnhushåll</b>							
1960 Tätorter .....	765	3	10	34	28	15	10
Glesbygd .....	249	1	7	28	31	19	13
Hela riket .....	1 014	2	10	33	29	16	10
1945 Hela riket .....	868	6	24	34	19	9	8

år 1960. Två rum och kök var även bland de barnrika hushållen den vanligaste lägenhetstypen. Av familjer med ett barn bodde 35 % mot 16 % år 1960 i högst ett rum och kök medan 31 % (48 % år 1945) hade lägenheter om

minst tre rum och kök. Av familjer med fyra barn bodde år 1945 16 % i högst ett rum och kök och 49 % i tre rum och kök eller större lägenhetstyper. Den standard som ettbarnsfamiljerna hade år 1960 var med andra ord nästan

Tab 12.2. Genomsnittlig hushållsstorlek för hushåll med olika antal barn

Antal barn i hushållet	Antal boende per 100 hushåll		
	Hela riket	Tätorter	Glesbygd
0.....	200	193	220
1.....	346	338	373
2.....	433	426	455
3.....	536	528	555
4.....	643	633	658
5+.....	804	784	825
Samtliga barnhushåll.....	415	402	455

exakt densamma som familjer med fyra barn hade år 1945.

I tab 12.3, visas hur barnhushåll med olika antal boende bor jämfört med övriga hushåll med enbart vuxna. Eftersom det tidigare konstaterats att utrymmesstandarden i stort sett stiger med hushållsföreståndarens ålder (kap 9) och eftersom barnfamiljerna i huvudsak återfinns bland de yngre hushållen är det inte oväntat att finna att jämförelsen utfaller till barnfamiljernas nackdel.

Ämnerkningsvärt stora är skillnaderna beträffande tvåpersonshushållen, som

har en väsentligt bättre utrymmesstandard när de består av två vuxna personer än när de består av en vuxen, dvs en ensamstående förälder, och ett barn. Av de senare bor inte mindre än hälften mot en dryg fjärdedel av de förra i ett rum och kök eller mindre lägenhetstyper.

Tab 12.3 visar också att hushåll omfattande enbart vuxna endast utgör en liten del av de större hushållen. Fyra-personshushållen t ex har till drygt 80 % och fempersonshushållen till ca 90 % minst ett barn.

Tab 12.3. Barnhushåll och övriga hushåll av olika storlek fördelade efter lägenheternas storlek. Hela riket

	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i				
		—1 rk	2 rk	3 rk	4 rk	5+ rk
<b>Barnhushåll</b>						
2 boende .....	23	50	32	12	3	2
3 » .....	312	20	92	26	9	4
4 » .....	368	9	34	31	16	9
5 » .....	187	5	25	32	22	16
6+ » .....	124	3	16	30	25	25
<b>Övriga hushåll</b>						
2 boende .....	679	27	38	22	9	5
3 » .....	254	12	32	31	16	10
4 » .....	85	5	23	31	22	19
5 » .....	21	3	15	27	24	30
6+ » .....	6	3	11	23	23	40

Tab 12.4. Antal boende per 100 rumsenheter

Antal barn i hushållet	Hela riket	Samtliga tätorter	Tätorter 2 000— inv.	Tätorter 200— 1999 inv.	Glesbygd	Städer	Landsbygd
0.....	63	64	66	58	61	66	61
1.....	95	95	96	90	94	97	92
2.....	110	109	110	105	110	112	108
3.....	126	125	126	122	129	128	125
4.....	145	144	145	140	148	147	145
5+.....	177	171	172	170	183	177	177
Samtliga barnhushåll ..	108	106	103	104	111	108	107

### 12.2. Boendetäthet

Som ett sammanfattande mått på barnhushållens utrymmesstandard visas i tab 12.4 den genomsnittliga boendetätheten, uttryckt i antal boende per 100 rumsenheter vid olika antal barn. Barnhushållen har en väsentligt högre boendetäthet än hushåll utan barn, 108 resp 63 boende per 100 rumsenheter i riket som helhet. Boendetätheten ökar med barnantalet och är i det närmaste dubbelt så hög för hushåll med minst fem barn som för ettbarnshushåll.

De med barnantalet starkt varierande boendetätheten är påfallande lika i de olika ortsgrupperna. Obetydligt lägre

värden förekommer i vissa fall, när det gäller de större barnhushållen, i tätorterna än i glesbygderna. I städerna är boendetätheten å andra sidan genomgående något högre än på landsbygden men som helhet är likheterna mer iögonfallande än olikheterna.

### 12.3. Lägenheternas ålder och utrustning

Tab 12.5 visar lägenheternas fördelning efter byggnadsår för hushåll med olika antal barn. Barnhushållen bor i relativt sett större utsträckning än övriga hushåll i det nyare lägenhetsbeståndet.

Tab 12.5. Hushåll med olika antal barn fördelade efter lägenheternas byggnadsperiod. Hela riket<sup>1)</sup>

Antal barn i hushållet	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i lägenheter byggda					
		före 1901	1901— 1920	1921— 1930	1931— 1940	1941— 1950	1951— 1960
0.....	1 571	22	16	11	17	16	16
1.....	498	15	12	8	13	21	30
2.....	341	14	11	6	9	20	38
3+.....	170	17	10	6	7	18	40
Samtliga barnhushåll ....	1 009	15	11	7	11	20	34

<sup>1)</sup> Uppskrivna tal grundade på 1/10 sampling.

Tab 12.6. Barnhushåll och övriga hushåll fördelade efter lägenheternas byggnadsperiod

	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i lägenheter byggda							
		före 1901	1901—1920	1921—1930	1931—1940	1941—1945	1946—1950	1951—1955	1956—1960
<b>Barnhushåll</b>									
Hela riket .....	1 014	15	11	7	11	7	13	15	19
Tätorter .....	765	9	10	6	10	8	15	18	23
Glesbygd .....	249	34	15	8	12	5	8	8	7
<b>Övriga hushåll</b>									
Hela riket .....	1 568	22	16	11	17	7	9	7	8
Tätorter .....	1 174	15	15	12	19	8	10	9	10
Glesbygd .....	394	43	16	10	13	4	5	4	3

Drygt en tredjedel av landets samtliga barnhushåll bor i lägenheter som färdigställda under 1950-talet — andelen varierar från 30 % bland ettbarnshushållen till 40 % bland hushåll med minst tre barn. För hushåll utan barn är motsvarande andel 15 %. Även i 1940-talsbebyggelsen är barnfamiljerna något mera företrädna än övriga hushåll (20 resp 16 %). Sammanlagt två tredjedelar av barnfamiljerna mot ungefär hälften av övriga hushåll bor i lägenheter byggda efter 1930, dvs i lägenheter som i stort sett kan betecknas som moderna.

Både när det gäller barnhushållen och andra hushåll föreligger som framgår av tab 12.6 stora skillnader i fråga om lägenheternas åldersfördelning mellan tätorterna och glesbygderna. Av de barnhushåll som bor i tätorterna har inte mindre än 43 % lägenheter i hus byggda under 1950-talet och tre fjärdedelar har lägenheter som är uppförda efter 1930. För hushåll utan barn är motsvarande andel 19 resp 56 %. I glesbygderna däremot dominerar även bland

barnfamiljerna de äldre lägenheterna. Drygt en tredjedel har bostäder som är uppförda före 1901 och långt mer än hälften (57 %) bor i lägenheter som är byggda 1930 eller tidigare.

I nedanstående tablå, som visar relationen mellan barnhushåll och andra hushåll i olika årgångar av hus, framgår tydligt barnhushållens dominans i de senare byggda husen.

Barnhushåll i % av samtliga hushåll boende i hus byggda vidstående år

	Hela riket	Tätorter	Glesbygd
Före 1901	30	27	33
1901—20	32	30	37
1921—30	28	26	35
1931—40	28	26	37
1941—45	39	38	44
1946—50	50	49	51
1951—55	57	57	57
1956—60	60	60	59

Med hänsyn till det nära samband som råder mellan lägenheternas ålder och utrustning är det naturligt att finna

**Tab 12.7. Hushåll med olika antal barn fördelade efter lägenheternas kvalitetsgrupp<sup>1)</sup>**

	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i lägenheter i kvalitetsgrupp			
		1—2	3	4—6	7
<b>Samtliga hushåll</b>					
0 barn .....	1 571	44	15	27	13
1 » .....	498	62	10	21	6
2 » .....	341	68	7	18	5
3+ » .....	170	68	6	19	7
<b>Samtliga barnhushåll</b> .....	1 009	65	8	20	6
<b>Barnhushåll</b>					
Hela riket .....	1 009	65	8	20	6
Tätorter .....	761	74	8	14	2
Glesbygd .....	248	37	8	37	16
<b>Övriga hushåll</b>					
Hela riket .....	1 571	44	15	27	13
Tätorter .....	1 177	53	18	23	5
Glesbygd .....	395	18	7	37	36

<sup>1)</sup> Uppskrivna tal grundade på 1/10 sampling

att barnfamiljerna samtidigt som de i större utsträckning än andra hushåll är representerade i det nyare lägenhetsbeståndet också har kvalitetsmässigt sett bättre lägenheter. Se tab 12.7.

I riket som helhet bor i det närmaste två tredjedelar (65 %) av barnfamiljerna i fullt moderna lägenheter med enskilt bad- eller duschrumb och övriga bekvämligheter (kvalitetsgrupp 1—2). En mindre del (8 %) har lägenheter som saknar bad- eller duschrumb men är försedda med centralvärme, wc och vatten och avlopp (kvalitetsgrupp 3). De återstående — ca en fjärdedel eller totalt 257 000 — har lägenheter som saknar endera centralvärme eller wc eller bådadara och i vissa fall även vatten och avlopp och som således kan betecknas som omoderna (kvalitetsgrupp 4—7). Bland barnhushållen föreligger

vissa mindre skillnader såtillvida, att lägenheter i kvalitetsgrupp 1—2 är något vanligare bland flerbarnshushållen än bland ettbarnshushållen, som i stället har en större andel lägenheter framförallt i kvalitetsgrupp 3.

Bland hushåll utan barn bor, om man fortfarande ser till riket som helhet, 44 % i lägenheter i kvalitetsgrupp 1—2 medan 40 % har lägenheter i det omoderna lägenhetsbeståndet. Jämfört med barnhushållen bor mer än dubbelt så stor andel, 13 resp 6 %, i lägenheter som saknar vatten och avlopp (kvalitetsgrupp 7).

I tätorterna utgör andelen lägenheter i kvalitetsgrupp 1—2 bland barnfamiljerna tre fjärdedelar och bland övriga hushåll något mer än hälften av samtliga lägenheter. I glesbygderna har endast 37 % av barnfamiljerna och

Tab 12.8. Andel trångbodda hushåll, %, bland hushåll med olika antal barn

Antal barn i hushållet	Samtliga tätorter	Tätorter 2 000— inv.	Tätorter 200— 1999 inv.	Glesbygd	Städer	Landsbygd	Hela riket 1960	Hela riket 1945
0.....	2	2	2	2	2	2	2	7
1.....	15	16	11	12	17	12	15	35
2.....	12	13	10	15	14	12	13	35
3.....	34	36	26	33	38	30	34	56
4.....	34	37	26	38	39	34	36	62
5+.....	59	62	53	64	67	60	62	82
Samtliga barnhushåll ..	17	18	14	19	19	17	18	40

18 % av övriga hushåll motsvarande standard. Mer än hälften av barnhushållen och nära tre fjärdedelar av övriga hushåll i glesbygderna bor i lägenheter i kvalitetsgrupperna 4—7. Skillnaderna här hänför sig dock huvudsakligen till den sämsta kvalitetsgruppen, lägenheter utan vatten och avlopp, som har påtagligt mindre förekomst bland barnhushållen än bland övriga hushåll. I glesbygderna bor en sjättedel av barnfamiljerna men drygt en tredjedel av andra hushåll i lägenheter utan vatten och avlopp.

#### 12.4. Trångboddhet

Det har i kap 9 konstaterats att år 1960 8 % av landets samtliga hushåll var trångbodda och likaså att trångboddheten har sin största utbredning bland de gifta. En fördelning av hushållen efter förekomsten av barn visar att de trångbodda hushållen till allra största delen återfinns bland barnhushållen. Som framgår av tab 12.8 är 18 % av barnhushållen men endast 2 % av övriga hushåll trångbodda. I absoluta tal innebär detta att av sammanlagt

215 000 trångbodda hushåll 180 000 är barnhushåll.

Trångboddheten är inte oväntat koncentrerad till de större barnhushållen. Av hushåll med ett eller två barn är ca en sjundedel trångbodda, men vid tre eller fyra barn stiger motsvarande andel till drygt en tredjedel och vid fem eller flera barn till nära två tredjedelar.

Några större skillnader i graden av trångboddhet föreligger inte mellan olika ortsgrupper. Den lägsta andelen trångbodda hushåll förekommer i de mindre tätorterna. Även i tätorterna som helhet är trångboddheten något mindre utbredd än i glesbygderna. Andelen trångbodda bland hushåll med olika antal barn har minskat nästan lika mycket. Detta innebär att minskningen har gått relativt snabbare bland hushåll med få barn än bland hushåll med många barn, om man ser till samtliga barnhushåll (19 resp 17 %). Total-siffrorna här påverkas dock av att de större — och i stor utsträckning trångbodda — barnhushållen är mera representerade i glesbygderna än i tätorterna. Jämför man hushåll med samma antal barn finner man i vissa fall — det gäller särskilt ettbarnshushållen — det om-

**Tab 12.9. Andel trångbodda hushåll, %, bland hushåll av olika storlek och med olika antal barn. Hela riket**

Hushållsstorlek	Samtliga hushåll	Hushåll med ..... barn					
		0	1	2	3	4	5+
3 boende .....	15	10	18	24	—	.	.
4 » .....	7	4	6	9	16	—	.
5 » .....	29	18	22	25	36	55	—
6+ » .....	31	18	20	23	28	35	62

vända förhållandet att tätorterna har relativt sett flera trångbodda hushåll än glesbygderna.

Även om trångboddheten år 1960 hade en förhållandevis stor utbredning bland barnfamiljerna, har den dock reducerats betydligt sedan 1945. Trångboddhet förekom år 1945 i inte mindre än 40 % av alla barnhushåll. Se tab 12.8. Även för hushåll utan barn, bland vilka andelen trångbodda år 1945 utgjorde 7 %, kan en väsentligt reducerad trångboddhet konstateras. När det gäller sistnämnda grupp är minskningen emellertid delvis skenbar, eftersom en- och tvåpersonshushållen, dvs hushåll som enligt definitionen på trångboddhet inte kan räknas som trångbodda och som

utgör huvudparten av hushållen i denna grupp, samtidigt ökat kraftigt mellan 1945 och 1960.

År 1945 ingick 46 % av samtliga barn i trångbodda hushåll. Denna andel hade minskat till 22 % år 1960.

I tab 12.9 redovisas graden av trångboddhet för hushåll av olika storlek med olika antal barn. Det har tidigare i detta kapitel visats, att barnhushållen vid given hushållsstorlek har en sämre utrymmesstandard än hushåll av motsvarande storlek bestående enbart av vuxna. På samma sätt kan man här utläsa att trångboddhet vid en och samma hushållsstorlek är vanligare bland hushåll som inrymmer barn än bland hushåll som endast omfattar vuxna men

**Tab 12.10. Andel trångbodda hushåll, %, bland hushåll boende i hus byggda olika år. Hela riket**

Antal barn i hushållet	Byggnadsperiod					
	före 1901	1901—1920	1921—1930	1931—1940	1941—1950	1951—1960
0.....	3	3	2	3	2	1
1.....	20	23	21	21	12	6
2.....	21	24	18	21	12	4
3+.....	45	49	41	45	41	25
Samtliga barnhushåll .....	25	28	23	24	16	9

**Tab 12.11. Hushåll med olika antal barn fördelade efter trångboddhet och lägenhetens kvalitetsgrupp. Hela riket<sup>1)</sup>**

Antal barn i hushållet	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i %			
		Ej trångbodda i		Trångbodda i	
		kval.grupp 1—2	kval.grupp 3—7	kval.grupp 1—2	kval.grupp 3—7
0.....	1 571	44	53	1	2
1.....	498	57	27	5	10
2.....	341	64	22	4	9
3+.....	170	50	13	18	18
Samtliga barnhushåll ..	1 009	58	23	7	11

<sup>1)</sup> Uppskrivna tal, grundade på 1/10 sampling.

också att trångboddheten ökar med antalet barn. Av hushåll på t ex fem personer bestående av enbart vuxna är 18 % trångbodda men vid två barn (och tre vuxna) ökar andelen trångbodda till 25 % och vid fyra barn (och en vuxen) till 55 %.

Tab 12.10 visar andelen trångbodda hushåll vid olika barnantal i lägenheter byggda under olika perioder. Trångboddheten har en jämförelsevis liten utbredning i det nya och moderna lägenhetsbeståndet. Av de barnfamiljer som bor i lägenheter byggda under perioden

1951—60 är mindre än en tiondel trångbodda, medan motsvarande andel är ungefär en sjättedel i lägenheter uppförda åren 1941—50 och ungefär en fjärdedel i lägenheter byggda under olika perioder före 1941.

I tab 12.11 har hushåll med olika antal barn fördelats efter förekomsten av trångboddhet i kombination med lägenhetens utrustningsstandard. Det framgår av denna bl a att 58 % av samtliga barnhushåll och hälften av hushållen med tre eller fler barn ej är trångbodda samtidigt som de bor i lägen-

**Tab 12.12. Hushåll med olika antal barn fördelade efter hustyp. Hela riket**

Antal barn i hushållet	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i		
		enfamiljshus	tvåfamiljshus	övriga hus
0.....	1 568	33	12	54
1.....	502	34	12	54
2.....	342	37	12	51
3.....	120	46	11	43
4.....	35	56	10	34
5+.....	15	67	8	25
Samtliga barnhushåll .....	1 014	38	12	51



Tab 12.13. Andel hushåll, %, boende i enfamiljshus

Antal barn i hushållet	Hela riket	Samtliga tätorter	Tätorter 2 000— inv.	Tätorter 200— 1999 inv	Glesbygd	Städer	Landsbygd
0.....	33	18	13	49	78	11	62
1.....	34	22	17	51	75	14	58
2.....	37	25	20	55	74	16	60
3.....	46	32	25	63	77	21	67
4.....	56	40	31	70	81	27	73
5+.....	67	51	39	78	85	33	80
Samtliga barnhushåll .....	40	25	19	55	76	16	61

heter i kvalitetsgrupp 1 eller 2. Motsvarande andel av hushållen utan barn utgör 44 %.

### 12.5. Lägenheternas fördelning på hus typer

Av tab 12.12 framgår att 37 % av barnhushållen har sina bostäder i enfamiljshus och att motsvarande andel är obetydligt lägre bland hushåll utan barn, 33 %. En lika stor andel av båda hushållsgrupperna (12 %) har lägenheter i tvåfamiljshus. Det framgår också att bland barnfamiljerna andelen lägen-

heter i enfamiljshus ökar med barnantalet och sålunda är lägst bland ettbarnshushållen, där den utgör 34 %, och sedan stiger till 67 % bland hushåll med minst fem barn.

I tätorterna, där flerfamiljshusen dominerar bebyggelsen, bor totalt endast en fjärdedel av barnfamiljerna i enfamiljshus, men bland familjer med fem eller flera barn är motsvarande andel drygt hälften. Även i städerna har en förhållandevis stor andel av de största barnfamiljerna, ca en tredjedel, lägenheter i enfamiljshus (tab 12.13).

## Kap. 13. Bostadsstandarden i olika socio-ekonomiska grupper

För ett urval av hushållen har vissa bostadsdata bearbetats i kombination med bostadsföreståndarens socio-ekonomiska ställning. Den socio-ekonomiska klassificeringen omfattar inalles tolv grupper, varav tio representerar olika kategorier av yrkesverksamma, primärt uppdelade på företagare och anställda, medan två omfattar ej förvärvsarbete.

De olika gruppernas representation i riket som helhet och i tätorter och gles-

bygder framgår av tab 13.1. Av de yrkesverksamma grupperna har två — företagare resp anställda inom jordbruk — huvudsakligen anknytning till glesbygderna medan de övriga till större delen eller praktiskt taget enbart förekommer i tätorterna. De största grupperna utgöres av anställda inom tekniska, humanistiska, kontorstekniska och kommersiella yrken, dvs i stort sett vad som brukar betecknas som tjänstemän, och anställda inom industri och transport

Tab 13.1. Hushåll efter bostadsföreståndarens socio-ekonomiska ställning<sup>1)</sup>

Bostadsföreståndarens socio-ekonomiska ställning	Antal hushåll 1 000-tal	Därav i % i	
		tätorter	glesbygd
1. Företagare inom jordbruk, skogsbruk m m . . . . .	211	9	91
2. Anställda inom jordbruk, skogsbruk m m . . . . .	82	26	74
3. Företagare inom industri-, handels-, transport- och serviceyrken . . . . .	168	78	22
4. Företagare inom fria yrken (läkare, advokater m fl) . . . . .	20	91	9
5. Företagsledare (anställda) . . . . .	42	95	5
6. Anställda inom tekniska, humanistiska, kontors- tekniska och kommersiella yrken m fl . . . . .	547	93	7
7. Anställda inom huvudsakligen industri- och transportyrken . . . . .	814	83	17
8. Anställda inom vissa serviceyrken (hembiträden, serveringspersonal m fl) . . . . .	67	90	10
9. Militärer . . . . .	14	96	4
10. Personer med ej identifierbara yrken. . . . .	1	73	27
11. Studerande . . . . .	10	94	6
12. Övriga. Ej förvärvsarbetande . . . . .	603	72	28
Samtliga . . . . .	2 579	75	25

<sup>1)</sup> Uppskrivna tal grundade på 1/10 sampling

(nedan kallade industrianställda). Till-  
sammans representerar dessa två grupper  
mer än hälften, 53 %, av samtliga hus-  
håll och 61 % av hushållen i tätorterna.  
De ej yrkesverksamma, bland vilka stu-  
derande redovisas som en särskild  
grupp, omfattar tillsammans något  
mindre än en fjärdedel av samtliga hus-  
håll och förekommer i relativt sett unge-  
fär samma utsträckning i tätorterna som  
i glesbygden.

I tab 13.2, 13.3 och 13.4 har sam-  
manställts uppgifter som belyser bostads-  
standarden i de olika grupperna. Efter-  
som uppgifterna i dessa tabeller avser  
hela riket kommer de skillnader som  
framträder mellan olika grupper, fram-  
förallt i fråga om lägenheternas utrust-  
ning, delvis att vara ett uttryck för  
regionala olikheter i lägenhetsbeståndet.  
Särskilt gäller detta de två inom jord-  
bruk sysselsatta grupperna, som till

huvudsaklig del har sin bosättning i  
glesbygderna.

Av tab 13.2 framgår att antalet boen-  
de per 100 hushåll i de olika grupperna  
varierar från 188 till 365. De minsta  
hushållen förekommer helt naturligt i  
gruppen ej förvärvsarbetande som till  
övervägande delen består av äldre, ofta  
förut gifta personer. Extremt små hus-  
håll förekommer också i gruppen ser-  
vicepersonal, där inte mindre än två  
tredjedelar av hushållen utgöres av  
högst två personer och genomsnittet är  
så lågt som 221 boende per 100 hushåll.  
En genomsnittlig hushållsstorlek på över  
300 boende per 100 hushåll förekommer  
å andra sidan i samtliga företagare-  
grupper och även bland bl a industri-  
anställda och anställda inom jordbruk.  
Intressant är här bl a skillnaden mellan  
de två stora grupperna av anställda  
— industrianställda och tjänstemän —

**Tab 13.2. Hushållen efter bostadsföreståndarens socio-ekonomiska ställning samt efter storlek. Hela riket**

Socio-ekonomisk grupp	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % med .... boende					Antal boende per 100 hushåll
		1	2	3	4	5+	
1.....	211	66	22	24	22	27	365
2.....	82	16	25	22	18	10	318
3.....	168	10	25	25	22	18	322
4.....	20	12	26	21	22	20	322
5.....	42	7	21	23	28	21	344
6.....	547	19	23	24	22	12	293
7.....	814	10	25	27	22	16	318
8.....	67	38	29	17	9	7	221
9.....	14	5	14	24	32	24	387
10.....	1	23	23	20	15	19	292
11.....	10	25	36	23	11	5	288
12.....	603	44	38	11	4	3	188

med 318 resp 293 boende per 100 hushåll. Skillnaden framträder framförallt i fråga om andelen enpersonshushåll (10 resp 19 %) och är uppenbarligen till viss del betingad av skillnader i fråga om i vilken utsträckning den icke gifta befolkningen bildar egna hushåll. Även demografiska skillnader kan givetvis spela in. (För ett närmare studium i

dessa frågor hänvisas till Folkräkningen, del IX och XI).

Tab 13.3 visar dels lägenheternas procentuella fördelning efter storlek, dels som ett jämförande mått på utrymme-standarden antalet boende per 100 rumsenheter och andelen trångbodda hushåll.

Av tabellen framgår att bostäder om minst tre rum och kök dominerar i

**Tab 13.3. Hushållen efter bostadsföreståndarens socio-ekonomiska ställning samt efter lägenhetsstorlek. Boendetäthet och trångboddhet. Hela riket**

Socio-ekonomisk grupp	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i lägenheter om				Antal boende per 100 rumsenheter	Procent trångbodda hushåll
		-1 rk	2 rk	3 rk	4+ rk		
1.....	211	6	24	31	39	83	8
2.....	82	21	39	27	12	96	14
3.....	168	13	27	30	30	82	7
4.....	20	12	17	22	50	70	3
5.....	42	5	13	23	58	67	1
6.....	547	21	28	26	24	81	5
7.....	814	27	38	23	12	100	15
8.....	67	47	32	15	6	83	7
9.....	14	9	26	29	35	89	7
10.....	1	28	42	22	9	96	13
11.....	10	45	30	18	7	87	10
12.....	603	38	31	18	13	61	3

**Tab 13.4. Hushållen efter bostadsföreståndarens socio-ekonomiska ställning samt efter lägenheternas kvalitetsgrupp. Hela riket**

Socio-ekonomisk grupp	Antal hushåll, 1 000-tal	Därav i % boende i lägenheter i kval.grupp			
		1—2	3	4—6	7
1.....	211	29	5	41	32
2.....	82	27	10	37	24
3.....	168	62	11	20	6
4.....	20	81	6	10	3
5.....	42	93	3	3	—
6.....	547	79	10	9	2
7.....	814	52	13	27	8
8.....	67	48	17	27	7
9.....	14	86	6	7	1
10.....	1	34	7	33	22
11.....	10	63	13	19	4
12.....	603	35	17	29	17

samtliga företagargrupper — mellan 60 och 81 % av hushållen har denna standard. I de olika grupperna av anställda varierar motsvarande andel mellan 21 och 64 %. Särskilt påtagliga är skillnaderna gentemot företagarna beträffande de industrianställda och anställda inom jordbruk, bland vilka trots de förhållandevis stora hushållen endast 35 % resp 39 har bostäder av storleken minst tre rum och kök. Som en följd därav finner man också den högsta boendetätheten, 1,00 resp 0,96, liksom även den största trångboddheten, 15 resp 14 % inom dessa grupper. När det gäller de olika grupperna av anställda är det också av intresse att notera skillnaden mellan tjänstemän och industrianställda. De förra har trots de genomsnittligt mindre hushållen till 50 % bostäder om minst tre rum och kök. Andelen trångbodda hushåll utgör i denna grupp endast 5 %.

Även när det gäller lägenheternas utrustning (tab 13.4) kan man konstatera betydande skillnader dels mellan före-

tagare eller företagsledare och anställda, dels mellan olika grupper av anställda liksom också mellan olika grupper av företagare.

Lägenheter i kvalitetsgrupperna 1—2, dvs fullt moderna lägenheter med enskilt bad- eller duschrum, förekommer — om man begränsar jämförelsen till grupper med koncentration till tätorterna — till mellan 62 och 93 % bland företagare och till mellan 34 och 86 % bland olika kategorier av anställda. Även här finner man, att industrianställda har en påtagligt sämre standard inte bara i förhållande till olika grupper av företagare utan även jämfört med tjänstemän. Endast 52 % mot 79 % i sistnämnda grupp har lägenheter i dessa kvalitetsgrupper. Drygt en tredjedel har lägenheter i någon av kvalitetsgrupperna 4—7, dvs lägenheter som saknar centralvärme, wc och/eller vatten och avlopp. För företagare och anställda inom jordbruk uppvisar lägenheterna kvalitetsmässigt inga skillnader.

Endast en mindre del i båda grupperna (29 resp 27 %) har bostäder i kvalitetsgrupperna 1—2. Även bland de ej förvävsarbetande, i vilken grupp som tidi-

gare nämnts huvudsakligen återfinns äldre personer, förekommer moderna lägenheter i anmärkningsvärt liten utsträckning.

## Kap. 14. Bostadsstandarden i Sverige och andra länder

På grundval av de bostadsräkningar, som år 1960 eller närmast omkringliggande år företogs i många länder, kan göras vissa internationella jämförelser av bostadsstandarden. Det är dock synnerligen vanskligt att göra dylika statistiska jämförelser. För att så skall kunna ske är det viktigt att definitioner av använda begrepp, klassificeringar av materialet o d överensstämmer. Vid de nu företagna räkningarna har emellertid från internationella organs sida (se kap 1) ett omfattande arbete nedlagts på att åstadkomma samordning och jämförbarhet mellan olika länders räkningar. Förutsättningarna för jämförelser är därför denna gång större än tidigare. Detta utesluter dock icke att siffrorna bör tolkas med viss försiktighet.

I det följande skall vissa jämförelser göras i fråga om bostädernas utrymmes- och utrustningsstandard i de nordiska samt övriga väst- och mellaneuropeiska länder. Materialet har huvudsakligen hämtats ur publikationen »A statistical survey of the housing situation in european countries around 1960», utgiven av Economic Commission for Europe.

Bostadsräkningarna i de redovisade länderna har utförts vid olika tidpunkter från mitten av år 1960 till början av år 1962.

### 14.1. Utrymmesstandarden

Den genomsnittliga lägenhetsstorleken, angiven med antal rumsenheter (rum och kök) per lägenhet, framgår av följande sammanställning.

	Tidpunkt för bostads- räkningen	Antal rumsenheter per lägenhet
Belgien . . . .	1961, dec	4.8
Danmark ..	1960, sept	4.4
England och Wales ..	1961, april	4.8
Finland . . . .	1960, dec	2.7
Frankrike ..	1962, mars	3.1
Neder- länderna	1960, maj	5.2
Norge . . . .	1960, nov	4.2
Sverige . . . .	1960, nov	3.4
Schweiz . . . .	1960, dec	4.8
Västtyskland	1961, juni	4.1

Lägenhetsstorleken, mätt i antalet rumsenheter per lägenhet, är i Sverige genomsnittligt lägre (3.4) än i de övriga länderna med undantag för Finland (2.7) och Frankrike (3.1). Nederländernas lägenheter är störst (5.2).

Andelen smålägenheter är stor i vårt land. Mer än en fjärdedel av vårt lägenhetsbestånd omfattar högst ett rum och kök eller två rumsenheter (tab 14.1). Vad övriga nordiska länder angår, finner man att Danmark och Norge har

Tab 14.1. **Bebodda lägenheter i vissa länder fördelade efter antal rumsenheter**

	Antal lägenheter, 1 000-tal	Därav i % med .... rumsenheter						
		1	2	3	4	5	6	7+
Belgien .....	3 016	2	8	15	24	20	16	15
Danmark .....	1 483	1	4	25	30	21	9	9
England och Wales .....	14 253	—	4	10	27	38	14	8
Finland .....	1 211	15	34	29	13	6	2	1
Frankrike .....	14 538	15	24	27	19	9	4	3
Nederländerna .....	2 519	1	5	10	18	28	22	16
Norge .....	1 075	4	9	23	27	18	10	10
Sverige .....	2 582	7	19	32	23	12	5	3
Schweiz .....	1 580	2	5	15	30	22	13	14
Västtyskland .....	13 379	1	9	30	31	15	8	6

betydligt större lägenheter än Sverige. Finland däremot har en betydligt lägre utrymmesstandard än Sverige. Andelen smålägenheter om högst ett rum och kök uppgår där till nästan hälften av hela lägenhetsbeståndet och är relativt sett nästan dubbelt så stor som i Sverige.

Bland övriga redovisade länder har Nederländerna och England de största lägenheterna. I dessa länder utgörs den största gruppen lägenheter av sådana med 5—6 rumsenheter, alltså 4 eller 5 rum och kök. Lägenheter av denna stor-

lek omfattade i England och Wales 52 % och i Nederländerna 50 % av bostadsbeståndet, medan dessa lägenheters andel i Sverige var 17 %. Smålägenheterna utgjorde i England och Wales endast 4 % och i Nederländerna 6 %.

Förhållandena i Frankrike är helt annorlunda. Där är smålägenheternas övervikt t o m större än i Sverige. De omfattade 39 %, medan lägenheter om 5 eller flera rumsenheter endast uppgick till 16 %.

Tab 14.2. **Boendetätheten i vissa länder**

	Antal boende per lägenhet	Antal boende per rumsenhet	Andel hushåll i % i lägenheter med ... boende per rumsenhet		
			— 0,9	1,0—1,9	2,0—
Belgien .....	3,0	0,62	77	22	1
Danmark .....	3,0	0,69	70	27	1
England och Wales .....	3,1	0,65	75	27 <sup>1)</sup>	..
Finland .....	3,6	1,31	21	51	27
Frankrike .....	3,1	1,01	38	47	16
Nederländerna .....	4,1	0,76	63	32	4
Norge .....	3,3	0,77	60	36	4
Sverige .....	2,8	0,83	52	44	4
Schweiz .....	3,3	0,69	83	25	1
Västtyskland .....	3,5	0,88	54	44	2

<sup>1)</sup> 1,5 boende per rumsenhet och däröver

Tab 14.3. Andelen lägenheter med olika slags bekvämligheter i vissa länder

	Andel, %, lägenheter med				
	rinnande vatten i lägenheten eller i huset	WC		bad- eller duschrum	centralvärme
		i lägenheten	utom lägenheten men i huset		
Belgien .....	77	41	7	24	11
Danmark .....	93	73	10	48	47
England och Wales .....	98	..	..	78	..
Finland .....	47	35	..	44 <sup>2)</sup>	31
Frankrike .....	80	..	..	28	..
Nederländerna .....	90	..	..	27	..
Norge .....	92	40	16	45	10 <sup>3)</sup>
Sverige .....	91	70	6	61	74
Schweiz .....	98 <sup>1)</sup>	..	..	69	50
Västtyskland .....	97	64	10	49	12

<sup>1)</sup> I % av lägenheter med kök eller kokvrå

<sup>2)</sup> Inkl bastu (bad- eller duschrum 16 %)

<sup>3)</sup> Exkl. elektrisk uppvärmning

Av de redovisade länderna har Sverige det lägsta talet för antalet boende i genomsnitt per lägenhet, 2.8. Belgien och Danmark kommer därefter med 3.0, och Nederländerna har det högsta, 4.1. Förekomsten av så många småhushåll och så få stora hushåll, som det låga talet för Sverige är ett uttryck för, ger dock knappast Sverige någon bättre plats i rangordningen efter antalet boende per rumsenhet. Som framgår av tab 14.2 har Finland och Frankrike väsentligt

högre boendetäthet än övriga länder. Västtyskland har ävenledes något högre tal härför än Sverige, medan Norge och Nederländerna har något lägre boendetäthet.

I Sverige är näst Schweiz en betydligt mindre andel av bostäderna inrymda i enfamiljshus än vad som är fallet i övriga länder. Detta belyses av vidstående tablå. Uppgifterna är dock inte helt jämförbara. Sålunda har i Danmark, Frankrike, Nederländerna, Norge och Västtyskland lägenheter i hus på jordbruksfastigheter räknats som lägenheter i enfamiljshus även om husen inrymmer mer än en lägenhet. I Västtyskland ingår dessutom antalet lägenheter i tvåfamiljshus i den redovisade siffran.

	Andel, %, lägenheter i enfamiljshus
Belgien .....	66
Danmark .....	45
England och Wales .....	87
Finland .....	..
Frankrike .....	50
Nederländerna .....	66
Norge .....	46
Sverige .....	35
Schweiz .....	17
Västtyskland .....	49

## 14.2. Utrustningsstandard och kvalitet

Att jämföra lägenhetsbeståndets utrustningsstandard i dess helhet de olika

länderna emellan är icke möjligt. Där-  
emot kan man jämföra förekomsten av  
enskilda utrustningsdetaljer, såsom  
rinnande vatten, wc, bad- och duschrum  
samt centralvärme. Av dessa uppgifter,  
redovisade i tab 14.3, framgår att vårt  
lägenhetsbestånd kvalitetsmässigt ligger  
på en hög nivå.

I alla länder utom Finland och  
Belgien har 90 % eller mer av lägen-  
heterna tillgång till rinnande vatten.  
Danmark och Sverige redovisar den

högsta andelen lägenheter med wc. I  
England och Wales samt i Schweiz har  
78 % respektive 69 % av lägenheterna  
bad- eller duschrum. Därefter kommer  
Sverige med 61 %. Beträffande central-  
värme är det höga talet för Sverige  
iögonfallande. Här kan dock olikheter  
mellan länderna i definitionen av cen-  
tralvärme spela en viss roll. Sålunda  
kan påpekas att i Norge har elektrisk  
uppvärmning, som där är mycket van-  
lig, ej hänförs till centralvärme.



## IV. Kontrollundersökningen och dess resultat.

### Kap. 15. Undersökningens syfte, uppläggning och utförande

#### 15.1. Undersökningens syfte

Det är oundvikligt, att uppgifter som inhämtas vid en totalräkning är behäftade med fel. Felaktigheter kan uppstå på skilda stadier av materialinsamling och bearbetning. De kan orsakas av förbiseenden eller misstolkningar vid ifyllandet av blanketterna och beroende på otydligheter i frågorna eller på otillräckliga förklaringar och anvisningar. Med det insamlingsförfarande som användes för folk- och bostadsräkningen måste anvisningarna med nödvändighet bli mycket knappa, varför det var att räkna med att frågorna kunde bli besvarade på ett oenhetligt sätt. Fel kan även ha uppstått vid de bearbetningar som blankettmaterialet genomgått sedan det insamlats.

Med hänsyn till dessa förhållanden var det synnerligen angeläget att få en belysning av tillförlitligheten hos uppgifterna i bostadsräkningen. För detta ändamål företogs därför en intervjuundersökning, i vilken för ett urval av lägenheter inhämtades uppgifter om bostaden och de boende. Kontrollen av uppgifternas tillförlitlighet skulle avse lägenheternas rumsantal och utrustning.

Samtidigt med kontrolluppgifterna inhämtades vid intervjuerna även vissa data utöver de som totalräkningen avsåg. Sålunda inhämtades vissa ytterligare uppgifter om de boende. Dessa skulle

bl a användas för att belysa hur valet av hushållsdefinition påverkar hushållsredovisningen i olika avseenden. Dessutom insamlades också vissa tilläggsuppgifter om lägenheternas utrustning som komplettering av totalräkningen. För bostadsbyggnadsutredningens räkning medtogs även en del frågor om flyttningsbenägenhet, önskemål om ny bostad samt hushållens innehav av fritidsbostäder (sommarstugor, kolonistugor o d).

#### 15.2. Intervjuformuläret

Frågorna i intervjuformuläret grupperades i sju avdelningar med följande rubriker: 1) de boende, 2) lägenhetens upplåtelseform, 3) lägenhetens utrymnen, 4) lägenhetens utrustning, 5) beskrivning av huset, 6) flyttningsfrågor och 7) andra bostadsmöjligheter.

Frågorna kunde i fråga om samtliga avdelningar med undantag av 6) ställas till vem som helst av de boende i lägenheten under förutsättning att personen var upptagen på folk- och bostadsräkningsblanketten för lägenheten och kunde förmodas känna till de förhållanden som frågorna gällde. Frågorna som avsåg flyttning (avd 6) skulle ställas till bostadsföreståndaren personligen, eftersom denne kunde anses ha det största inflytandet i avgöranden av dylika frågor.

Frågeformuläret finns redovisat i den för folk- och bostadsräkningen gemensamma delen »Redogörelse för folk- och bostadsräkningens uppläggning och utförande».

### 15.3. Urvalet

Enligt planen skulle undersökningen omfatta ca 2 500 bebodda lägenheter. Någon aktuell urvalsram omfattande bebodda lägenheter fanns icke att tillgå vid tiden för urvalet i juni 1960, efter som folk- och bostadsräkningens blankettmaterial skulle bli tillgängligt först under våren 1961. Därför måste urvalet av lägenheter ske via den mantalsskrivna befolkningen. Denna kan till största delen anknytas till lägenheter, så att en viss person på ett entydigt sätt kan hänföras till en (och endast en) lägenhet. Som urvalsram för individerna utnyttjades mantalslängderna.

Urvalet gjordes som ett tvåstegsurval. Det första steget utgjordes av en dragning av primära urvalsenheter (pue), bestående av en eller två kommuner, i statistiska centralbyråns basurval. I det andra urvalssteget gjordes ur basurvalets puen med hjälp av mantalslängderna för år 1960 ett systematiskt urval av personer födda 1944 eller tidigare med lika sannolikhet för hela riket. Den totala urvalsfraktionen, som är lika med urvalssannolikheten ( $p$ ), bestämdes som kvoten mellan totala antalet personer som skulle ingå i urvalet och mantalsskriven folkmängd ( $p = 0.000890488$ ).

Urvalssannolikheterna för basurvalets puen ( $p_{hi}$ ) var på förhand fixerade och kända. Sekundära urvalsfraktioner

( $p_{hij}$ ), som är lika med urvalssannolikheterna för personer inom puen, kunde därför beräknas med  $p_{hij} = p/p_{hi}$ .

Mantalslängderna är numrerade efter uppslag och varje uppslag har 36 rutor med plåtavtryck. Uppslag uttogs med systematiskt urval och på varje utvalt uppslag drogs en ruta slumpmässigt. Startpunkter utlottades ur slumptabell för varje församling och intervallet mellan uttagna uppslag beräknades med  $36p_{hi}/p$ .

För primära urvalsenheter med små urvalssannolikheter ( $p_{hi}$ ) kunde två uppslag intill varandra bli uttagna och i vissa fall till och med två urvalsenheter per uppslag. Därigenom kunde man riskera att få med två individer från samma hushåll i urvalet, vilket man ville undvika. Inom dessa puen gjordes därför ett rent systematiskt urval av rutor.

För varje i basurvalet ingående församling upprättades en förteckning över numren på de uppslag och rutor i mantalslängderna som skulle uttas. Dessa förteckningar samt urvalsblanketter sändes till länsstyrelsen, där mantalslängderna i flertalet fall förvarades, eller i övriga fall till lokala skattemyndigheter. Urvalsblanketterna försågs där med anteckning om bland annat län, kommun, församling, uppslag och ruta, urvalspersonernas för- och efternamn, födelse-data och fullständig bostadsadress.

De ifyllda blanketterna granskades och räknades vid statistiska centralbyråns utredningsinstitut och nödvändiga kompletteringar och rättelser gjordes. Därefter fränsorterades urvalsblanketter som upptog personer födda efter 1944 eller avsåg rubrik, tomma rutor eller liknande. Vidare borttogs personer

födda den 15:e i varje månad ur urvalet, då befolkningsregistret över 15:e födda varit flitigt utnyttjat vid intervjuundersökningar inom basurvalet.

Sammanlagt uttogs i det andra urvalssteget 5 067 personer, varav enligt planen ca 2 500 personer skulle ingå i det slutliga urvalet. För att undvika en överrepresentation av stora lägenheter företogs i det slutliga urvalet en stratifiering av de uttagna personerna på följande sätt.

Substrata	Stratifieringsvariabler		Urvalskvot
	Födelseår	Civilstånd	
1	w—1944	Gift o. förut gift	1/2
2	1941—1944	Ogift	1/3
3	w—1940	Ogift	2/3

Personerna ordnades puevis inom varje substratum och genom ett systematiskt urval med ovan angivna urvalskvoter erhöles det slutliga urvalet, vilket kom att bestå av 2 641 personer. Dessa personer hänfördes till den lägenhet som beboddes av det hushåll de tillhörde enligt uppgifterna till 1960 års folk- och bostadsräkning. Urvals sannolikheten för en lägenhet är summan av urvalssannolikheterna för de personer, födda 1944 och tidigare, som bodde i lägenheten enligt mantalsskrivningen för år 1961.

#### 15.4. Fältarbetet

För fältarbetet anlätades statistiska centralbyråns utredningsinstitut, som till sitt förfogande har en fast ombudskår av intervjuare. Dessa genomgick före arbetet en kurs och företog i samband därmed övningsintervjuer.

Fältarbetet skulle utföras i så nära anslutning till bostadsräkningstidpunk-

ten som möjligt för att förhållandena skulle vara desamma som då. Det påbörjades den 7 november 1960.

#### 15.5. Bortfall

Under fältarbetets gång och vid avstämningen mot totalräkningens blankettmaterial framgick att 102 personer eller 4 % icke bodde i bostadslägenhet som redovisades i bostadsräkningen. Av dessa var 57 personer mantalsskrivna i kollektivhushåll, 23 personer var avlidna och 8 bosatta utomlands. I övriga fall var det omöjligt att under fältarbetet spåra den lägenhet på vars folk- och bostadsräkningsblankett urvalspersonen var upptagen.

Det egentliga bortfallet uppgick till 27 lägenheter eller 1 %. I 17 fall var vägran orsak till bortfallet och i 10 fall var det omöjligt att anträffa någon person i lägenheten och få intervju till stånd. En lägenhet kunde ej uppsåras i totalräkningens material.

#### 15.6. Bearbetning

Sedan intervjuformulären inkommit underkastades de en första granskning och kodning, varefter en tabellsamling sammanställdes i stencil sommaren 1961 för att få en allmän översikt av bostadsförhållandena i riket redan innan totalräkningens resultat förelåg. Under 1962 företogs en noggrannare granskning av materialet, varjämte en oberoende omkodning av formulären samt kontrollstansningar gjordes.

För varje utvald lägenhet har totalräkningens uppgifter framtagits. Detta skedde så sent som möjligt under bearbetningens gång för att uppgifterna

skulle överensstämma så nära som möjligt med de tabellerade uppgifterna. De hämtades från det slutliga bestandsband som användes vid framställningen av totalräkningens tabeller.

På grundval av kontrollundersökningen har skett en skattning av det totala felet i bostadsräkningens tabellerade uppgifter. Däremot har icke företagits någon skattning av eventuella fel, som kunnat uppstå i olika led av bearbetningsprocessen. Uppgiftslämnarnas svar beträffande lägenheterna har lämnats i kodad form på folk- och bostadsräkningsblanketten. Någon kodning av svaren har sålunda icke behövt ske av bostadsräkningens personal, varför några fel i detta led ej kunnat uppstå. Under granskningsarbetets gång har det visat sig, att de lokala granskningsorganen i kommunerna ytterligt sällan företagit några ändringar i de av allmänheten lämnade uppgifterna rörande lägenheterna. Däremot har de ibland förtydligt vissa uppgifter och för övrigt markerat dem på ett för stansningen lämpligt sätt. På grund av detta förhållande har en separat analys av eventuella fel i detta led ansetts onödig. De fel som uppstått i totalräkningens härrör sålunda nästan helt från uppgiftslämnarnas svar på folk- och bostadsräkningsblanketten.

### 15.7. Kontrollen av tillförlitligheten i totalräkningens resultat

Vid jämförelse mellan totalräkning och kontrollundersökningen har uppgifterna i förra fallet ansetts riktiga om de överensstämmer med kontrollundersökningens. Har en lägenhet i totalräk-

ningen hänförs till annan grupp än i kontrollundersökningen har den sålunda betraktats som felredovisad. Fel i en viss grupp av lägenheter har uppkommit på två olika sätt. I totalräkning har nämligen i en del fall lägenhet felaktigt redovisats tillhöra denna grupp, i andra fall felaktigt redovisats tillhöra annan grupp. I båda fallen kan lägenhetens storlek vara angiven antingen mindre eller större resp utrustningen sämre eller bättre än den är enligt kontrollundersökningen.

Resultatet av jämförelsen redovisas i form av beräknade bruttofel och nettofel. Bruttofelet eller det totala felet i en viss grupp utgöres av summan av de felredovisade lägenheterna i gruppen vare sig de felaktigt hänförs dit eller till annan grupp. Nettofelet utgör skillnaden mellan antalet lägenheter, som i kontrollundersökningen redovisats i en viss grupp och antalet lägenheter som i totalräkning hänförs till samma grupp. Detta kan vara positivt eller negativt. I förra fallet är antalet lägenheter i gruppen överskattat i totalräkning, i det senare fallet underskattat.

Bruttofelet är uträknade i procent av antalet lägenheter i ifrågavarande grupp enligt kontrollundersökningen. Nettofelen och standardavvikelseerna för dessa är uträknade som procenttal i relation till antalet i vederbörande grupp enligt totalräkning.

De relativa nettofelen anger i vilken riktning och med vilka procenttal totalräkningens tal i respektive grupper kan korrigeras. Att exempelvis nettofelet för antalet bebodda lägenheter om ett rum och kök är  $-2,6$  med standardavvikelse  $2,4$  (tab 16.2) innebär att gruppen i to-

talräkningen är överskattad med 2,6 % och att ett approximativt konfidensintervall (95 %) för denna nettofels-skattning är  $\pm 4,8$  %.

Vid små frekvenser i kontrollundersökningen har i regel två punkter ( . . ) eller parentes kring nettofelen utsatts.

### 15.8. Redovisning av resultaten

Resultatet av jämförelsen mellan totalräkningen och intervjuundersökningen har redovisats i en samling stencilerade tabeller. I flerfältstabeller redovisas fördelningen av lägenheter med avseende på storlek respektive utrustning enligt totalräkningen och intervjuundersökningen. Av dessa tabeller framgår vilken grupp lägenheterna hör enligt kontrollundersökningen och till vilken de hänförs i totalräkningen. Tabellerna kompletteras med uppgifter om brutto- och nettofel. I nettofelstabeller redovisas vidare relativa nettofel med standard-

avvikelser för vissa delar av tabellerna 6, 7, 8, 9, 17, 18 och 20 i del II av redogörelsen för bostadsräkningen.

I en annan stencil redovisas resultatet av de undersökningar som företagits för att belysa hur andra hushållsdefinitioner än den i totalräkningen använda, dvs det s k bostadshushållet, påverkar redovisningen av hushållen efter storlek och sammansättning.

En översikt av kontrollundersökningens resultat beträffande felen i totalräkningens uppgifter om lägenheternas storlek och utrustning lämnas i det följande. Därefter redovisas även vissa huvudresultat av de företagna jämförelserna mellan olika hushållsbegrepp.

Resultaten av de för bostadsbyggnadsutredningens räkning insamlade uppgifterna om flyttningsbenägenhet, önskemål om ny bostad samt hushållens innehav av fritidsbostäder redovisas i utredningens betänkande — Höjd bostadsstandard (SOU 1965: 32).

## Kap. 16. Felet i redovisningen av lägenhetsstorleken

Vid intervjuerna skulle intervjuerna genom egna iakttagelser och oberoende av intervjupersonens uppgifter bilda sig en egen uppfattning om lägenhetens avgränsning och om vilka utrymmen som skulle räknas som rum, kök eller kokvrå m m. En skiss skulle utarbetas över lägenheten och kompletteras med en redovisning av utrymmenas storlek, användning och uppvärmning. De jämförelser som företagits mellan totalräkningen och kontrollundersökningen vi-

sar att totalräkningens uppgifter om lägenheternas storlek är behäftade med åtskilliga fel.

### 16.1. Felet i fördelningen efter lägenhetsstorlek

I tab 16.1 redovisas den procentuella fördelningen av de bebodda lägenheterna efter storlek enligt totalräkningen (TR) och enligt kontrollundersökning-

**Tab 16.1. Klassificering av lägenheter-na efter storlek enligt TR och KU**

Lägenhets- storlek	Fördelning		I TR felaktigt redovisade i	
	enligt TR %	enligt KU %	vidstående grupp %	annan grupp %
1+r, 1 k				
1+rkv .....	9	9	20	23
1 rk .....	18	17	14	11
2 rk .....	31	29	22	14
3 rk .....	23	22	30	27
4+rk .....	19	22	12	26

en (KU). Vidare har för varje storleksgrupp de lägenheter som felaktigt medtagits i eller uteslutits ur gruppen i totalräkningen satts i procent av antalet lägenheter i gruppen enligt kontrollundersökningen.

Totalt är 20 % av lägenheterna redovisade i fel grupp. I grupperna lägenheter utan kök och lägenheter med 4 eller flera rum och kök är antalet underskattat i totalräkningen och i övriga grupper överskattat. Underskattningen av antalet smålägenheter beror på att uppgiftslämnarna felaktigt redovisat innehav av kök för ett antal dylika lägenheter med kokvrå eller kokskåp. Lägenheterna om fyra eller flera rum och kök utgör enligt kontrollundersök-

ningen 22 % av samtliga mot 19 % enligt totalräkningen.

I tab 16.2 har det antal lägenheter som i kontrollundersökningen hänförs till en viss storleksklass minskats med antalet lägenheter som i totalräkningen redovisats i samma klass, varvid erhållits det s k nettofelet. Detta har angetts i procent av antalet i gruppen enligt totalräkningen. En negativ differens betyder, att antalet lägenheter är överskattat i totalräkningen och en positiv att antalet är underskattat.

De relativa nettofelen är störst för småhusen. I fråga om dessa är endast storleksgruppen 4 eller flera rum och kök underskattat, medan för övriga hus detsamma gäller också för grupperna 1 rum och kök samt 3 rum och kök.

Nettofelen avvikelser från noll har signifikansprovats på 95 procents signifikansnivå med hjälp av normalfördelningen. Denna test visar att för samtliga hus och för småhus är nettofelen signifikanta för storleksgrupperna 2 rum och kök samt för 4 eller flera rum och kök, men icke för övriga storleksgrupper. För övriga hus är nettodifferenserna icke signifikanta för någon storleksgrupp.

**Tab 16.2. Nettofel med standardavvikelser i avseende på lägenhetsstorlek**

Lägenhets- storlek	Småhus		Övriga hus		Samtliga hus	
	Nettofel %	Standard- avvikelse %	Nettofel %	Standard- avvikelse %	Nettofel %	Standard- avvikelse %
Utan kök ..	..	..	- 3,2	5,3	3,0	6,0
1 rk .....	- 10,4	5,4	0,8	2,7	- 2,6	2,4
2 rk .....	- 9,5	4,0	- 6,1	3,5	- 7,4	2,7
3 rk .....	- 11,0	4,0	8,5	5,8	- 2,6	3,7
4+rk .....	17,4	3,5	10,6	5,6	15,9	3,2

### 16.2. Felet i redovisat rumsantal

Enligt kontrollundersökningen har felaktigt rumsantal angivits i bostadsräkningen för 22 % av de bebodda lägenheterna. För småhus uppgår antalet lägenheter med felredovisat rumsantal till 34 % och för övriga hus till 12 %.

För 66 % av lägenheterna med felaktigt angivet rumsantal har enligt kontrollundersökningen för lågt rumsantal redovisats i totalräkningen.

De relativa nettodifferenserna (%) för antalet rum i bebodda lägenheter i olika hustyper och differensernas standardavvikelser framgår av följande tablä.

	Netto- differens %	Standard- avvikelse %
Småhus . . . . .	5,6	1,0
Övriga hus . . . . .	2,2	0,9
Samtliga hus . . . . .	4,1	0,5

Dessa nettodifferenser är samtliga signifikanta.

### 16.3. Orsaker till felaktigt angivet rumsantal

De i totalräkningen förekommande felen i redovisningen av lägenhetsstorleken har i de flesta fall uppkommit genom att lägenhetsinnehavarna på folk- och bostadsräkningsblanketten angivit för lågt rumsantal. Vid en närmare undersökning av en del dylika fall har det ibland varit möjligt att sluta sig till den sannolika anledningen till att rum icke medtagits i redovisningen. I en del fall torde förklaringen till felredovisningen vara den, att uppgiftslämnarna ej inräknat kallrum eller rum som användes som klädkammare, förrådsrum

o d i det angivna rumsantalet. Ibland har förfarits på samma sätt i fråga om bristfälliga rum med otäta tak o dyl, vilka icke kunnat användas som bostad. I vissa fall torde rumsytan felaktigt ha bedömts vara mindre än 6 kvm, varför lägenhetsinnehavaren ansett rummet (eller rummen) enligt anvisningarna kunnat uteslutas ur redovisningen. I andra fall har det icke varit möjligt att sluta sig till anledningen till felredovisningen. Sannolikt har en del fel uppkommit genom slarv.

En vanlig orsak till att för högt rumsantal redovisats i totalräkningen har visat sig vara att utrymmen med mindre rumsyta än 6 kvm har redovisats som rum, likaså hallar och dylika utrymmen utan fönster. I vissa fall har två lägenheter redovisats som en och deras sammanlagda rumsantal upptagits på folk- och bostadsräkningsblanketten. Bostadshushållet har därvid visat sig bestå av två hushåll, av bostadsföreståndarens och hans föräldrars eller svärföräldrars, vilka bebodde två skilda lägenheter med var sitt kök.

I allmänhet har felredovisningen gällt ett enda rum. Endast i undantagsfall har två eller flera rum för mycket eller för litet medtagits på folk- och bostadsräkningsblanketten. Det sisträmnda har varit fallet, när lägenheten innehållit flera svärklassificerbara utrymmen eller två lägenheter redovisats som sammanlagda till en.

Det är naturligt att felredovisningen är vanligare bland stora lägenheter än bland små. Med ett större antal rum följer stundom ett större antal svärklassificerbara utrymmen, vilket medför en större osäkerhet vid bedömningen av

rumsantalet. Dessutom får man räkna med en större risk för felangivelser i en lägenhet med många rum än i en med få.

Redovisningen i detta kapitel har visat att totalräkningen har betydande fel i fråga om fördelningen på lägenhetsstorlekar och antalet rum. Som kriterium på förekomsten av fel har gällt att kontrollundersökningen har haft en annan uppgift än totalräkningen. I synnerhet beträffande vad som skall upptas som rum torde det dock i många fall vara tveksamt om den av bostadshushållet i folk- och bostadsräkningsblanketten lämnade uppgiften eller den av intervjuaren i kontrollundersökningen uppgivna är den riktiga eller mest relevanta. Intervjuaren skulle som inledningsvis nämnts oberoende av hushållets uppgifter och på grundval av en skiss uppge lägenhetens storlek. Detta

torde närmast ha skett utifrån en rent teknisk bedömning av befintliga utrymmen. Redovisningen har visat att de största felen återfinnes bland småhusen, i vilka i större utsträckning kan finnas sådana utrymmen som icke användes som bostadsrum. Som exempel på sådana har angivits klädkammare, förådsrum, rum med brister av olika slag etc. Med hänsyn till den funktion sådana utrymmen har, kan det vara rimligt att ej räkna dem som bostadsrum. Särskilt svårt förefaller det ha varit att klassificera utrymmen i anslutning till matlagningsanordningarna; kök, kök med matplats, kokvrå etc. Även i dessa fall kan tvekan föreligga vilken av uppgifterna som är fel. Dessa förhållanden tyder närmast på att felen i fråga om lägenhetsstorlek och rumsantal i praktiken icke är av den omfattning som här redovisas.

## **Kap. 17. Felen i redovisningen av lägenheternas utrustning och kvalitet**

Intervjuarna skulle vid besöket i lägenheterna söka konstatera vilka utrustningsdetaljer som fanns eller ej. Det skulle sålunda undersökas om bad- eller duschrum och wc fanns samt om lägenheten var utrustad med vattenledning, avlopp, centralvärme, varmvatten, kylskåp, isskåp eller frysbox samt el- eller gasspis med ugn. Om lägenheten icke var utrustad med centralvärme, efterfrågades vilka andra uppvärmningsanordningar som huvudsakligen användes för att uppvärma lägenheten.

### **17.1. Felen i redovisningen av lägenheternas utrustning**

I tab 17.1 redovisas hur lägenheterna i procent fördelar sig efter utrustning i totalräkningen och i kontrollundersökningen samt procentuella antalet felredovisade lägenheter i totalräkningen.

Den relativa fördelningen av lägenheterna efter utrustning uppvisar mycket små skillnader mellan totalräkningen och kontrollundersökningen. Relativa antalet felredovisade lägenheter är störst för avträde, el- eller gasspis



Tab 17.1. Klassificering av lägenheterna efter utrustning enligt TR och KU

Utrustning	Fördelning enligt		I TR felaktigt redovisade lägenheter i	
	TR %	KU %	vidstående grupp %	annan grupp %
Vattenledning				
finns .....	91	92	0	2
finns inte .....	9	8	20	6
Avlopp				
finns .....	92	93	1	2
finns inte .....	8	7	24	9
Centralvärme				
finns .....	74	75	1	2
finns inte .....	26	25	6	3
Avträde				
eget wc .....	70	71	1	1
gemensamt wc .....	6	6	9	12
eget annat avträde .....	18	17	12	16
delat annat avträde .....	6	7	36	29
Bad- eller duschrum				
eget .....	55	55	2	3
delat .....	6	7	13	20
inget .....	38	38	6	3
Varmvatten				
finns .....	66	67	1	2
finns inte .....	34	33	4	1
El- eller gasspis				
elspis finns .....	56	54	5	2
gasspis finns .....	18	17	6	2
varken el- eller gasspis .....	26	29	3	11
Kylskåp				
finns .....	65	65	2	2
finns inte .....	34	35	3	4

Tab 17.2. Totala antalet i TR med avseende på olika utrustningsdetaljer felredovisade lägenheter i småhus och övriga hus i procent av antalet enligt KU

	Små- hus %	Övriga hus %	Samtliga hus %
Vattenledning ....	4	0	2
Avlopp .....	4	1	2
Centralvärme ....	3	1	2
Avträde .....	9	3	6
Bad- el. duschrum	6	3	4
Varmvatten .....	2	1	2
El- el. gasspis med ugn .....	5	4	5
Kylskåp .....	4	2	3

samt bad- eller duschrum. Störst är relativa bruttofelen i fråga om de minsta grupperna, t ex för lägenheter utan vattenledning eller avlopp samt för lägenheter med delat annat avträde eller med delat bad- eller duschrum. Fel förekommer oftare beträffande småhus än i fråga om övriga hus såsom framgår av tab 17.2.

I vilken riktning felen går framgår av de i tab 17.3 redovisade nettofelen. Negativa nettofel innebär överskattning och positiva underskattning av antalet

Tab 17.3. Nettofel med standardavvikelser i avseende på olika utrustningsdetaljer i lägenheterna

Utrustning	Småhus		Övriga hus		Samtliga hus	
	Nettofel	Standardavvikelse	Nettofel	Standardavvikelse	Nettofel	Standardavvikelse
	%	%	%	%	%	%
Vattenledning						
finns .....	2,6	0,7	0,2	0,1	1,2	0,3
finns inte .....	-13,1	3,3	..	..	-12,9	3,1
Avlopp						
finns .....	2,9	1,0	-0,3	0,2	1,1	0,5
finns inte .....	-16,1	5,8	..	..	-12,5	5,6
Centralvärme						
finns .....	1,7	0,8	1,0	0,3	1,3	0,4
finns inte .....	-2,8	1,4	-5,1	1,6	-3,6	1,1
Avträde						
eget wc .....	1,4	0,8	-0,0	0,2	0,5	0,3
gemensamt wc .....	-3,7	8,6	-1,9	5,6	-2,5	4,7
eget annat avträde .....	-3,8	4,3	..	..	-4,2	4,3
delat annat avträde .....	6,3	18,3	8,0	10,3	7,1	11,1
Bad- eller duschrum						
eget .....	1,8	1,3	0,6	0,7	1,0	0,6
delat .....	19,8	10,3	1,1	6,1	7,8	5,4
inget .....	-3,3	1,1	-2,0	1,4	-2,8	0,9
Varmvatten						
finns .....	1,7	..	1,2	..	1,4	0,4
finns inte .....	-2,0	..	-3,9	..	-2,7	0,8
El- eller gasspis med ugn						
elspis finns .....	-2,7	..	-3,2	..	-2,9	0,7
gasspis finns .....	-2,2	..	-3,8	..	-3,9	1,6
varken el- eller gasspis finns	4,4	..	17,9	..	8,8	1,8
Kylskåp						
finns .....	-2,1	..	0,9	..	-0,3	0,5
finns inte .....	3,1	..	-2,4	..	0,7	1,0

enligt kontrollundersökningen. Några standardavvikelser har icke beräknats, när det gäller varmvatten, el- eller gasspis och kylskåp i småhus och övriga hus var för sig, beroende på att några uppgifter om antalet bebodda lägenheter med dessa utrustningsdetaljer icke framtagits i totalräkningen.

För samtliga hus är nettofelen signifikanta när det gäller vattenledning, avlopp, centralvärme, varmvatten och spis, däremot icke för olika slag av avträde,

bad- eller duschrum samt kylskåp. I fråga om småhus föreligger signifikans endast i avseende på vattenledning och avlopp samt beträffande övriga hus endast för centralvärme.

#### 17.2. Felen i redovisningen av lägenheterna på kvalitetsgrupper

Felen i redovisningen av lägenheternas utrustningsdetaljer har också medfört att fel uppstått, då lägenheterna förde-

Tab 17.4. Nettofel med standardavvikelser

Kvalitetsgrupp	Småhus		Övriga hus		Samtliga hus	
	Nettofel %	Standardavvikelse %	Nettofel %	Standardavvikelse %	Nettofel %	Standardavvikelse %
1.....	-2,8	1,3	0,7	0,8	-0,4	0,1
2.....	16,0	4,5	5,3	4,0	10,7	3,0
3.....	-3,0	4,2	-1,4	3,6	-2,0	2,4
4.....	15,7	7,8	-7,6	4,2	2,5	4,2
5.....	10,9	4,7	11,4	5,5	11,2	3,6
6.....	9,2	5,9	-2,7	2,5	4,2	3,5
7.....	-18,4	4,1	..	..	-18,5	3,7

lats på kvalitetsgrupper. I tab 17.4 redovisas nettofel med standardavvikelser för de olika kvalitetsgrupperna.

Det framgår av tabellen att kvalitetsgrupperna 2, 4, 5 och 6 är underskattade i totalräkningen, medan de för övriga grupper är överskattade. För småhusen är kvalitetsgrupperna 1, 3 och 7 överskattade och för övriga hus grupperna 2, 3 och 6. De relativa nettofelen är störst för kvalitetsgrupperna 7 (18,5 %), 5 (11,2 %) och 2 (10,7 %). För

övriga kvalitetsgrupper är de mindre än 5 %.

För kvalitetsgrupperna 1, 2, 3, 4 och 6 är nettofelen större för småhus än för övriga hus, medan det för kvalitetsgrupp 5 är något mindre för småhus.

Nettofelen för kvalitetsgrupperna 1, 2, 5 och 7 är signifikanta för samtliga hus och för småhus. För övriga hus är nettofelen signifikanta endast för grupp 5. Nettofelet för kvalitetsgrupp 4 är endast signifikant för småhus.

## Kap. 18. Jämförelser av olika hushållsbegrepp

Det hushållsbegrepp, som användes vid 1960 års bostadsräkning var det s k bostadshushållet. Detta består av den person eller grupp av personer, som är bosatt i en och samma bostadslägenhet och även är mantalsskriven där. För Sveriges del är det naturligt att använda ett dylikt hushållsbegrepp, som grundar sig på den rättsliga registreringen av de boende. Jämte det i bostadsräkningen använda finns en del avvikande hushållsbegrepp, som använts i andra räk-

ningar i Sverige och utlandet. Det är framför allt två sådana begrepp som skall nämnas här.

De personer som de facto är boende i en lägenhet under större delen av året kan betecknas som ett boendehushåll. Det skiljer sig från bostadshushållet däri att mantalsskrivningen icke utgör något villkor för att räknas såsom boende. I boendehushållet ingår sålunda på annat håll mantalsskrivna personer, som har bostad i ifrågavarande lägenhet mer än

halva året, och uteslutas sådana vilka är mantalsskrivna där men bor på annat håll.

Ett annat slag av hushåll utgöres av de i en lägenhet boende, som regelbundet intar sin dagliga kost — åtminstone huvudmålet — tillsammans. Detta utgör ett s k matlagshushåll. Detta har använts i en del tidigare svenska folkräkningar. I det av Förenta Nationerna utarbetade programmet för folk- och bostadsräkningar omkring år 1960 har länderna rekommenderats att vid hushållsredovisningen använda sig av detta begrepp.

Vid intervjuundersökningen insamlades sådana uppgifter om de boende att det blev möjligt att jämföra de olika typerna av hushåll. Sälunda gjorde intervjuarna en förteckning över samtliga i lägenheten boende, vare sig de var mantalsskrivna där eller inte, samt angav vilka personer som ingick i matlagshushållet. Undantag gjordes dock för tillfälliga gäster. För boende, som icke var mantalsskrivna i lägenheten, skulle uppges hur länge vederbörande bott där och orsaken till att han eller hon icke var upptagen på hushållets folk- och bostadsräkningsblankett. Även mantalsskrivna boende som var frånvarande skulle antecknas med angivande av frånvarons längd och anledningen till frånvaron.

Vid bearbetningen av dessa uppgifter har vid avgränsningen av boendehushållet följande allmänna regler tillämpats. För att räknas som boende måste vederbörande ha sin dygnsvila förlagd till ifrågakvarande lägenhet under större delen av året, sammanlagt minst ett halvt år. Till boendehushållet har också

räknats sådana personer, som på grund av sitt arbete (t ex skogsarbetare, handelsresande o d) visserligen var frånvarande under större delen av året, men som saknade permanent bostad på annat håll. Personer som var frånvarande på grund av värnplikt har också räknats som boende, likaså minderåriga som var frånvarande på grund av studier, men som besökte hemmet under helger och ledigheter.

Med ledning av de inhämtade uppgifterna har storleken av boendehushåll och matlagshushåll kunnat bestämmas. Dessa hushåll har var för sig jämförts med bostadshushållen i avseende på storlek och sammansättning.

#### 18.1. Jämförelser mellan bostadshushåll och boendehushåll

I tab 18.1 redovisas i relativa tal fördelningen av bostadshushåll respektive boendehushåll efter storlek samt differenserna mellan dessa två slag av hushåll i procent av antalet bostadshushåll i vederbörande grupp.

Mellan dessa två slag av hushåll finns icke några större skillnader i den relativa fördelningen efter hushållsstorlek.

För de olika storleksgrupperna har beräknats nettodifferenser, dvs skillnaden mellan antalet bostadshushåll och antalet boendehushåll i resp grupper, och dessa redovisas i procent av antalet bostadshushåll. Det framgår av tabellen att för hushåll om högst 3 personer är antalet boendehushåll större än antalet bostadshushåll och när antalet boende är större än 3 är antalet boendehushåll mindre.

I det stora flertalet fall överensstämmer bostads- och boendehushållet i fråga

Tab 18.1. Klassificering av bostads- och boendehushåll efter storlek

Antal personer i hushållet	Fördelning		Hushåll tillhörande vidstående grupp endast som	
	av bostads- hushåll %	av boende- hushåll %	bostads- hushåll %	boende- hushåll %
1.....	19	19	3	4
2.....	26	27	5	8
3.....	23	23	9	10
4.....	19	19	11	8
5+.....	12	11	11	3

om storlek. Detta framgår av nedan-  
stående tablå.

	Samtliga hus %
Bostadshushållet och boendehus- hället är lika stora .....	93
Bostadshushållet är större än boendehushållet .....	5
Bostadshushållet är mindre än boendehushållet .....	2

Tillhoppa 100

I endast 7 % av fallen föreligger en  
skillnad mellan de två slagen av hushåll.

Trångbodda är enligt kontrollunder-  
sökningen 9 % av bostadshushållen och

av boendehushållen 8 %. Trångbodd-  
hetstalen har beräknats med användning  
av det i intervjuformulären redovisade  
rumsantalet.

De personer, som tillhör skilda bo-  
stads- och boendehushåll, är i allmänhet  
studerande och personer, som befinner  
sig på anstalter av olika slag. De är till  
övervägande delen män, i allmänhet per-  
soner under 30 år och ogifta.

## 18.2. Jämförelser mellan bostadshus- håll och matlagshushåll

En jämförelse mellan bostadshushåll  
och matlagshushåll i fråga om storlek  
lämnas i tab 18.2.

Tab 18.2. Klassificering av bostads- och matlagshushåll efter storlek

Antal personer i hushållet	Fördelning		Hushåll tillhörande vidstående grupp endast som	
	av bostads- hushåll %	av matlags- hushåll %	bostads- hushåll % <sup>1)</sup>	matlags- hushåll % <sup>1)</sup>
1.....	19	20	2	9
2.....	26	27	6	9
3.....	23	23	10	10
4.....	19	18	14	10
5+.....	12	11	16	2

<sup>1)</sup> I % av antalet bostadshushåll i gruppen

Några större skillnader i den relativa fördelningen efter hushållsstorlek finns icke mellan de två slagen av hushåll.

Relativa nettodifferensen, som utgör skillnaden mellan antalet bostadshushåll och antalet matlagshushåll i resp grupper, är störst för hushåll om 5 eller flera personer (14 %) och lägst för hushåll om 3 personer (0 %). För hushåll om högst 2 personer är antalet bostadshushåll mindre än antalet matlagshushåll och när antalet boende är 4 eller flera är antalet matlagshushåll mindre.

Enligt kontrollundersökningen har 9 % av hushållen olika antal hushållsmedlemmar då de definieras som bostadshushåll och då de definieras som

matlagshushåll. Detta framgår av följande tablå.

	Samtliga hus %
Bostadshushållet och matlagshushållet är lika stora . . . . .	91
Bostadshushållet är större än matlagshushållet . . . . .	8
Bostadshushållet är mindre än matlagshushållet . . . . .	1
Tillhopa	100

De personer som ingår i bostadshushållet men ej i matlagshushållet är i de flesta fall inneboende, vanligen män, i allmänhet under trettio år samt ogifta.

*Bilaga 1*

## »Nyckel» till rikstabellerna i del II av 1960 års bostadsräkning

Variabel	Tabell nr
Fastighetstyp.....	7
Hustyp.....	7, 9, 11, 12, 17, 25, 27, 28, 30
Byggnadsperiod.....	7, 10, 11, 13, 22, 23, 24
Lägenhetsstorlek.....	7, 8, 9, 10, 11, 18, 19, 23, 25, 28, 30
Rum för annat än bostadsändamål.....	6
Summa rum, kök och kokvrå.....	10, 18, 19, 22, 26, 29, 32
Utrustning.....	7, 8
Dricksvatten (Vattenledning).....	21
Kvalitetsgrupp.....	9, 11, 20, 23, 24, 26, 27, 29, 31
Hiss.....	13
Våningsplan.....	12, 13
Ägarekategori.....	7
Utnyttjande.....	6
Upplåtelseform.....	17, 18, 20, 27, 31
Bostadsföreståndarens kön och ålder.....	14, 15, 16, 25, 26
Bostadsföreståndarens civilstånd.....	14, 15, 16, 23, 25, 26
Hushållsställning.....	14
Hushållskvoter.....	14
Bostadsföreståndare 65 år och äldre.....	27
Boende.....	15, 16, 17, 18, 19, 24, 27, 30
Summa boende.....	16, 17, 20, 22, 26, 29, 32
Boende per 100 rumsenheter.....	17, 22
Boende per 100 hushåll.....	16, 17, 22
Barn.....	15, 16, 17, 18, 19, 23, 24, 28, 29, 30
Summa barn.....	16, 17, 18, 20, 22, 32
Trångboddhet.....	17, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 28
Hushållstyp.....	28, 29
Socialekonomisk status.....	30, 31, 32
Kollektivhushåll.....	14

## 1. Lediga lägenheter efter lägenhetsstorlek

Lägenhetsstorlek	Hela riket	Samtliga tätorter	Tätorter 2 000— inv.	Tätorter 200— 1999 inv.	Glesbygd	Städer	Landsbygd
<b>Totalt</b> .....	71 033	39 493	28 568	10 925	31 540	23 180	47 853
1 R, 1 K, 1 RKV...	6 679	5 725	4 709	1 016	954	3 661	3 018
2+R, 2+RKV .....	1 184	889	688	201	295	597	587
1 RK.....	19 684	11 986	8 889	3 097	7 698	7 270	12 414
2 » .....	24 202	11 465	7 750	3 715	12 737	6 424	17 778
3 » .....	10 836	5 300	3 680	1 620	5 536	2 979	7 857
4 » .....	4 310	2 157	1 500	657	2 153	1 194	3 116
5 » .....	1 637	887	630	257	750	498	1 139
6 » .....	700	332	219	113	368	175	525
7 » .....	379	182	125	57	197	99	280
8 » .....	203	89	65	24	114	50	153
9+RK .....	272	100	64	36	172	56	216
Uppgift saknas ....	947	381	249	132	566	177	770

Anm: Denna och följande tabell över de lediga lägenheternas fördelning efter lägenhetsstorlek resp byggnadsperiod och förekomst av centralvärme har framräknats genom att från totalsiffrorna i tabell 7 i del II (som avser samtliga lägenheter) dragits dels motsvarande siffror i tabell 19 resp tabell 22 i del II (vilka avser upplåtna och bebodda lägenheter) och dels motsvarande siffror för de upplåtna men obebodda lägenheter, som i tabell 7 felaktigt redovisats som lediga.

## 2. Lediga lägenheter efter byggnadsperiod och förekomst av centralvärme

Byggnadsperiod Centralvärme	Hela riket	Samtliga tätorter	Tätorter 2 000— inv.	Tätorter 200— 1999 inv.	Glesbygd	Städer	Landsbygd
<b>Totalt</b> .....	71 033	39 493	28 568	10 925	31 540	23 180	47 853
Före 1901 .....	26 925	11 696	8 328	3 368	15 229	7 293	19 632
Utan CV.....	19 352	8 573	6 142	2 431	10 779	5 305	14 047
Med CV.....	6 024	2 809	2 029	780	3 215	1 841	4 183
Uppgift saknas ....	1 549	314	157	157	1 235	147	1 402
1901—1920.....	16 067	9 508	6 725	2 783	6 559	5 309	10 758
Utan CV.....	10 434	5 931	4 155	1 776	4 503	3 257	7 177
Med CV.....	4 918	3 341	2 456	885	1 577	1 964	2 954
Uppgift saknas ....	715	236	114	122	479	88	627
1921—1930.....	6 657	3 946	2 757	1 189	2 711	2 269	4 388
Utan CV.....	3 345	1 639	989	650	1 706	812	2 533
Med CV.....	3 001	2 194	1 704	490	807	1 413	1 588
Uppgift saknas ....	311	113	64	49	198	44	267
1931—1940.....	6 560	3 720	2 678	1 042	2 840	2 233	4 327
1941—1945.....	2 476	1 533	1 129	404	943	955	1 521
1946—1950.....	3 302	2 350	1 648	702	952	1 245	2 057
1951—1955.....	2 649	2 020	1 557	463	629	1 123	1 526
1956—1960.....	4 070	3 579	2 929	650	491	2 058	2 012
Uppgift saknas ....	2 327	1 141	817	324	1 186	695	1 632